

ESTUDI SOCIAL DE CAN PUIGGENER

ESCOLTAR EL BARRI
PER MILLORAR LA CIUTAT

 ESTUDI SOCIAL DE CAN PUIGGENER
ESCOLTAR EL BARRI
PER MILLORAR LA CIUTAT

Direcció:
Silvia Carrasco Pons

Equip:
Arnau Ribot Domènech (treball de camp, anàlisi i redacció),
Marga Pérez Costa (assessorament i treball de camp),
Sergio López Caparrós (documental)

FUNDACIÓ
BOSCH I CARDELLACH

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

AGRAÏMENTS

Volem agrair a totes les persones joves i grans, dones i homes de tot arreu i veïns de Can Puiggener, que han col·laborat en l'estudi i ens han permès fer el video que l'acompanya.

Cal que les seves veus siguin escoltades i que les seves reivindicacions siguin ateses.

Agraïm també la col·laboració imprescindible de l'Observatori comarcal del Vallès Occidental, de l'Institut d'Educació Secundària Agustí Serra i Fontanet i de Ràdio Sabadell.

FINANÇAMENT

El projecte Estudi social del barri de Can Puiggener de Sabadell ha estat finançat amb un ajut Creu Casas Sicart 2024 (núm. registre 75) de la Xarxa Vives d'Universitats

@ d'aquesta publicació: Fundació Bosch i Cardellach

Sabadell, setembre 2025

Dipòsit Legal: B 16029-2025

□ ÍNDEX

7	1. INTRODUCCIÓ
9	2. METODOLOGIA
11	3. CONTEXT SOCIOECONÒMIC I HISTÒRIC DEL BARRI
19	4. DIAGNOSI SOCIAL DEL BARRI
20	4.1 Economia i treball
20	4.1.1. Renda, pobresa i desigualtat
24	4.1.2. Ocupació i mercat laboral
31	4.1.3. Comerç local i teixit empresarial del barri
33	4.2. Entorn residencial
35	4.2.1. Mercat de l'habitatge
38	4.2.2. Condicions i qualitat de l'habitatge
41	4.2.3. Distribució ètnica i segregació residencial
42	4.3. Convivència i teixit comunitari
42	4.3.1. Una identitat fragmentada
44	4.3.2. Convivència
48	4.3.3. Teixit comunitari i associacionisme
50	4.4. Educació
51	4.4.1. Primera infantesa i etapes escolars obligatòries
60	4.4.2. Trajectòries educatives
64	4.5. Serveis essencials i gestió pública
64	4.5.1. Serveis i recursos bàsics
71	4.5.2. Equipaments al barri
72	4.5.3. Participació ciutadana i estratègia local d'acció als barris
75	5. RESUM EXECUTIU: CONSIDERACIONS I RECOMANACIONS
	FINALS
83	6. VÍDEO – RESUM DE L'ESTUDI
85	7. ANNEXOS

1. INTRODUCCIÓ

Aquest estudi sorgeix de la voluntat de la Fundació Bosch i Cardellach (FBC) per impulsar una línia d'estudis socials a la ciutat de Sabadell, *FBC-Lab*. En aquest cas, s'encarrega la redacció i coordinació d'un projecte a la Dra. Silvia Carrasco, com a investigadora principal del Grup de Recerca Consolidat EMIGRA (SGR2021-GRC00072) del Departament d'Antropologia Social i Cultural de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) per dur a terme una recerca aprofundida en un barri de la ciutat que s'ha considerat prioritari: Can Puiggener. El projecte es presenta a la convocatòria 2024 dels ajuts a la recerca Creu Casas Sicart de la Xarxa Vives d'Universitats i obté finançament per a la seva elaboració.

Can Puiggener acumula indicadors negatius de pobresa i desigualtat, situant-se en darrer lloc pel que fa a l'Índex socioeconòmic territorial (IST) desagregat per agrupacions censals.¹ Per abordar aquesta situació, l'objectiu principal d'aquest projecte ha sigut l'elaboració d'una diagnosi social del barri que mostri les necessitats i les percepcions del veïnat sobre qüestions clau: la desigualtat i la pobresa

econòmica, l'accés i qualitat de l'habitatge, l'educació, la convivència i la política pública al barri. Partint d'aquesta diagnosi, s'han elaborat propostes de millora com a primer pas per a una intervenció social transformadora a Can Puiggener, que abordi les qüestions des d'un coneixement holístic i fonamentat, deixant enrere intervencions ineficaçes, que no s'adeqüen a les necessitats del barri i, sobretot, que no són transformadores ni sostenibles.

L'estudi social d'entorns urbans segregats que acumulen indicadors de desigualtat i complexitat sociodemogràfica ha de superar enfocaments "miserabilistes", com els va anomenar Bourdieu a *La misère du monde*.² Com en altres entorns, aquesta perspectiva ha caracteritzat habitualment l'abordatge de moltes intervencions de les diverses administracions i del tercer sector al barri de Can Puiggener, fet que ha contribuït a reforçar les representacions estigmatitzadores que avui recauen sobre el barri en lloc de superar-les. Cal evitar la consideració del barri i de la seva gent com si fossin captius d'una situació inevitable, renunciant a la transformació i, sobretot, ignorant el seu propi potencial.

Per tot això, aquest estudi pretén assenyalar els processos que generen i perpetuen aquesta desigualtat, deixant de banda explicacions simplistes i alienes a l'experiència, i mostrant la realitat amb tota la seva complexitat. Això

¹ Segons l'Idescat, l'IST és un índex sintètic que mesura el nivell socioeconòmic de cada territori en comparació amb el valor de Catalunya (igual a 100); es defineix com una ponderació de sis indicadors: població ocupada, treballadors de baixa qualificació, població amb estudis baixos, població jove sense estudis postobligatoris, estrangers de països de renda baixa o mitjana i renda mitjana per persona. D'altra banda, les "agrupacions censals" són unitats territorials equilibrades poblacionalment, constituïdes per un conjunt de seccions censals territorialment contigües i amb semblança socioeconòmica". La correspondència de Can Puiggener és l'agrupació censal "Sabadell 7".

² Bourdieu, P. (1998). *La misère du monde*. París: Éditions du Seuil. [Hi ha traducció al castellà a Fondo de Cultura Económica: *La miseria del mundo*, 2016.]

implica no limitar-se a ressaltar només els aspectes negatius observats des de fora, sinó detectar també tots aquells aspectes positius que sovint queden en segon pla. Però, sobretot, la nostra perspectiva s'ha basat en la triangulació de fonts quantitatives i qualitatives que inclouen les percepcions i les aspiracions de les veïnes i els veïns en tota la seva diversitat. En definitiva, hem treballat des de la premissa que la millora social del barri de Can Puiggener és possible i realista, posant al centre els seus protagonis-

tes i destinataris principals, com a agents imprescindibles d'aquest procés.

Finalment, volem fer èmfasi en el títol final d'aquest treball, que també ho és el del breu documental que l'acompanya: només escoltant el barri podrem millorar la ciutat, perquè el barri ha de ser com la ciutat que volem per a tothom.

2. METODOLOGIA

Aquesta recerca s'ha basat en una metodologia mixta, partint d'un enfocament principal qualitatiu basat en el treball de camp etnogràfic, amb observacions i entrevistes amb informants clau, atenent la diversitat sociodemogràfica, els rols i les funcions de les persones en el teixit social i associatiu i els diversos entorns del barri. A banda d'això, s'ha dut a terme una exploració de dades quantitatives de caràcter secundari per completar la caracterització del context i, d'aquesta manera, triangular la informació i enriquir la diagnosi social del barri i les propostes de millora. A més, la recerca ha inclòs des de l'inici una part aplicada que es detallarà més endavant. En darrer lloc, s'ha realitzat un vídeo recopilatori dels resultats de l'estudi i les reivindicacions principals del barri, que permetrà ampliar-ne la difusió a partir de les veus dels veïns i les veïnes.

Abans de començar el treball de camp es va realitzar un grup focal amb persones coneixedores del barri, tècniques municipals, investigadores del grup EMIGRA de la UAB i participants de la Fundació Bosch i Cardellach per posar en comú informacions importants i exposar i compartir els objectius i les fases del projecte. Es va constituir l'equip de treball que, amb diferents tasques i responsabilitats, va incloure Arnau Ribot (autor d'aquest informe i responsable del treball de camp), Margarita Pérez (informant clau, facilitadora en el treball de camp i la gravació del vídeo), Sergio López (realitzador del vídeo) i Silvia Carrasco (coordinació, supervisió de l'estudi i guió del vídeo). També s'ha comptat amb la col·laboració de l'Observatori Comarcal del Vallès Occidental, l'Ajuntament de Sabadell, l'Institut Agustí Serra i Fontanet i Ràdio Sabadell en dife-

rents tasques de l'estudi i el document visual. Amb posterioritat al seu lliurament, aquest informe se sotmetrà a un grup de contrast amb l'objectiu de discutir-ne els resultats i les recomanacions.

Primera fase: març - juny

Una primera fase exploratòria, de març a juny del 2024, s'ha centrat en el treball de camp etnogràfic, fent ús dels recursos propis d'aquest mètode. En primer lloc, l'observació participant i no participant en diferents entorns rellevants del barri, com ara activitats i serveis que s'ofereixen al centre cívic del barri, els entrenaments al camp de futbol, l'activitat als carrers i places o a l'Associació de Veïns i l'Oficina Veïnal. En segon lloc, les entrevistes a partir d'una mostra intencional a diferents actors del barri, tant veïns i veïnes com persones amb altres vinculacions amb Can Puiggener. Inicialment, les primeres entrevistes eren de format obert amb l'objectiu que els informants plantegessin qüestions no previstes i no condicionar el seu relat; en canvi, les entrevistes posteriors han estat progressivament més estructurades, dissenyades a partir de l'anàlisi del context i dels primers resultats, i enfocades a qüestions significatives per assolir els objectius de la recerca.

D'altra banda, en aquesta primera fase, gràcies a la col·laboració de l'Observatori del Consell Comarcal, s'han reunit un seguit d'indicadors estadístics per contextualitzar la situació del barri amb relació a diferents àmbits. En concret, s'han recuperat un conjunt d'indicadors estadístics sobre àmbits significatius com ara l'economia, l'habi-

tatge, l'educació i la demografia. El requisit imprescindible ha estat que el nivell de desagregació dels indicadors quedi circumscrit al barri de Can Puiggener, és a dir, l'agrupació censal o una de les quatre seccions censals. En canvi, s'ha hagut de descartar el districte censal, un nivell de desagregació major que hauria permès accedir a encara més indicadors, però que a banda de Can Puiggener també engloba el barri de la Creu Alta, un barri tres cops més gran en termes de població total i que, a més, compta amb una situació socioeconòmica força més favorable, fet que causa que els valors de Can Puiggener quedin totalment neutralitzats i no serveixi per informar-ne.

Segona fase: juliol - octubre

La segona fase s'ha centrat en el treball de camp etnogràfic intensiu a partir d'una primera mostra intencional amplificada amb la tècnica bola de neu. D'aquesta manera, s'han entrevistat informants significatius vinculats a diversos àmbits d'importància per al barri —veure taula completa a l'Annex II. Es tracta de veïns i veïnes de diversos orígens i edats, que

han nascut al barri o que hi han arribat de més grans, però també de professionals de la salut, de l'educació, del lleure, tècnics municipals i altres treballadors del barri. Així doncs, s'ha assolit un conjunt d'informants força heterogeni, però amb una absència significativa, la població jove del barri. Aquesta manca de representació de la població jove s'ha abordat organitzant un grup focal amb alumnat de l'Institut Agustí Serra i Fontanet, en què dotze joves, noies i nois de 3r i 4t d'ESO que viuen a Can Puiggener, han compartit les seves perspectives sobre la situació del barri, sobre les seves trajectòries educatives i les seves aspiracions i sobre la seva projecció futura dins o fora del barri.

Per acabar, la redacció de l'informe ha seguit el guió inicial integrant les dades obtingudes a partir dels dos abordatges. S'ha optat per incorporar cites literals extenses procedents de les entrevistes en tots els apartats. Els testimonis del grup focal amb joves de secundària es recull de forma narrativa seguint el desig dels i les participants i correspon literalment al guió del vídeo.

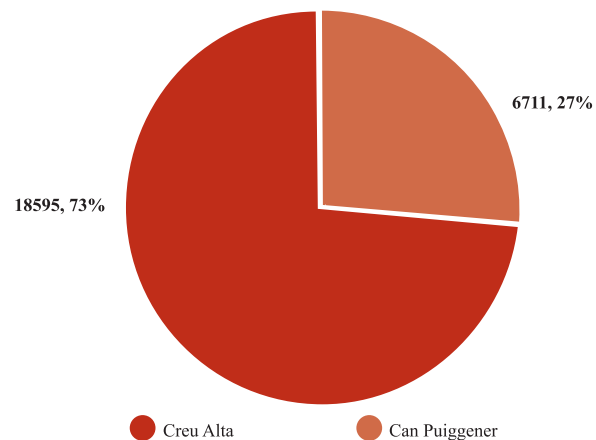
3. CONTEXT SOCIOECONÒMIC I HISTÒRIC DEL BARRI

Can Puiggener és un barri situat al nord-est de la ciutat de Sabadell (Vallès Occidental). Es tracta d'un sector de la ciutat que acumula **indicadors negatius de pobresa i desigualtat** i que, a banda d'una segregació social, també pateix una **segregació de tipus orogràfic i urbanístic**. La carretera de Prats de Lluçanès i la Gran Via suposen una primera frontera urbana que separa el barri de la resta de la ciutat, però, a més, el desnivell progressiu a causa de la proximitat del riu fa que el barri no sigui visible des d'altres indrets de la ciutat.

Segons dades d'1 de gener de 2024, Can Puiggener té una **població de 6.892 habitants** i, per tant, representa un 3,13% de la població total de la ciutat. Administrativament, juntament amb la Creu Alta i Togores, forma part del districte dos, però representa només un 26,63% de la població d'aquest districte, que és de 25.630 persones. Això té implicacions directes en les estadístiques i, per tant, cal tenir-ho en compte a l'hora d'analitzar les dades. La raó principal és que **els indicadors desagregats a escala de districte no reflecteixen la realitat de Can Puiggener**, ja que queden compensats pels valors referents al barri de la Creu Alta, amb més població i amb uns indicadors generalment més positius. Estadísticament, la unitat de rellevància a l'hora d'analitzar les dades disponibles sobre Can Puiggener és la nomenclatura agrupació censal,¹ pel fet que té una correspondència directa amb

els límits del barri. L'agrupació censal de Can Puiggener està constituïda per quatre seccions censals (Imatge 1) i això ens permet accedir a dades més detallades sobre sectors concrets del barri. Les seccions censals 02011 i 02012 corresponen a la part més elevada del barri i les seccions censals 02013 i 02014 corresponen al sector del pla de Can Puiggener, més conegut com el *Llano*.

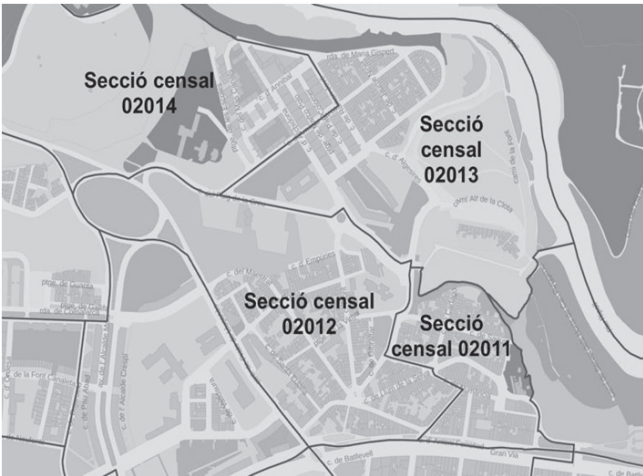
Gràfic 1. Població a 1 de gener de 2023 del Districte 02

Font: Elaboració pròpia a partir del cens de població i habitatge (Idescat).

¹ Es tracta d'una nomenclatura creada per l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT). Segons l'IDESCAT, les agrupacions censals són unitats territorials amb 9.000 habitants de mitjana (entre 5.000 i 20.000 habitants) constituïdes per un conjunt de seccions censals senceres, contigües i amb característiques socioeconòmiques similars.

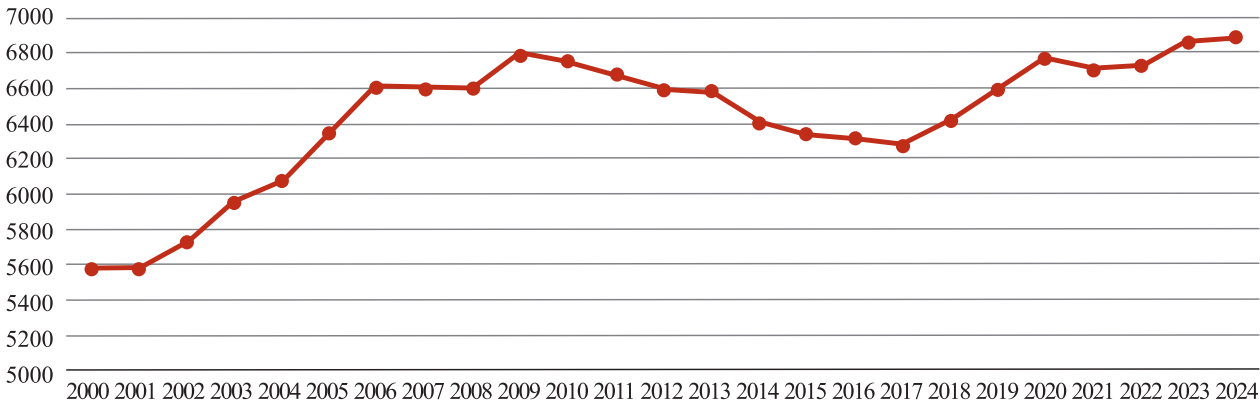
Imatge 1. Plànol ampliat del barri de Can Puiggener dividit en seccions censals.

Font: Ajuntament de Sabadell.

Els darrers anys, **la població del barri ha crescut** considerablement, ja que en només set anys (2017-2024) augmenta en 613 persones, un 9,76%. No obstant això, coincidint amb la pandèmia de coronavirus, l'any 2021 i 2022, el barri, seguint la tendència de la resta de la ciutat, va perdre població, probablement per la interrupció del flux migratori. Al Gràfic 2 es pot observar el creixement pronunciat que el barri experimenta a partir de l'any 2000, degut sobretot a l'arribada d'immigració internacional. Durant aquest període, la mobilitat de la població del barri era molt elevada. El creixement s'interromp amb la crisi econòmica i, a partir del 2009, el barri perd població progressivament fins a l'any 2017.

Gràfic 2. Evolució de la població total de Can Puiggener (2000-2024).

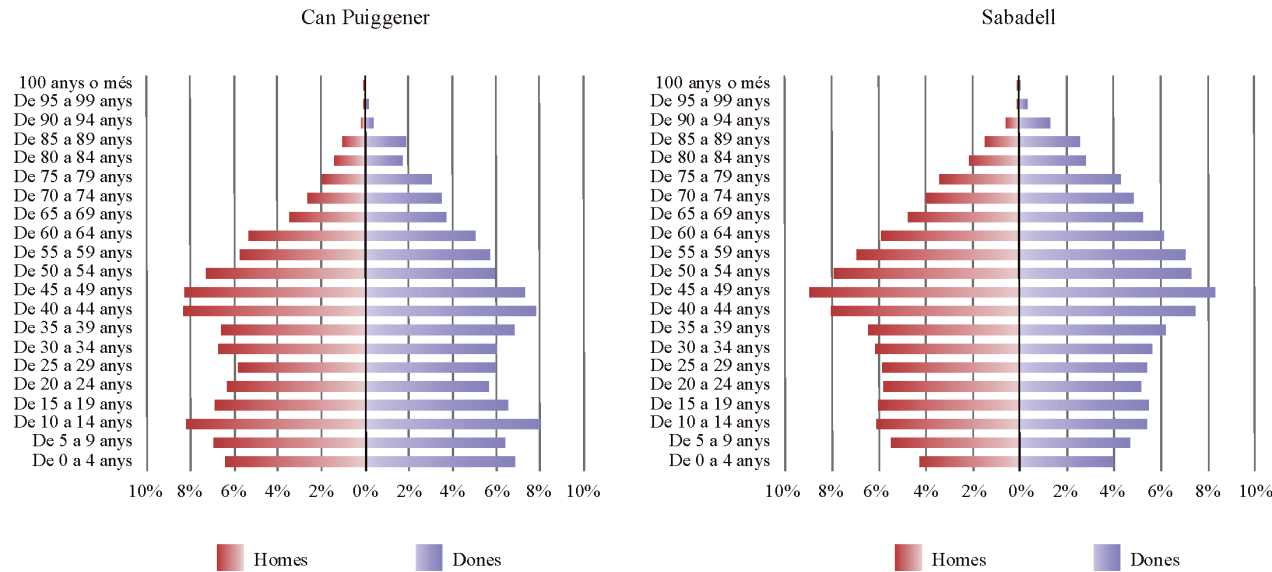

Font: Elaboració pròpia a partir del cens de població i habitatge (Idescat).

Comparant amb les **piràmides de població** de Sabadell i Catalunya (Gràfic 3), resulta clar que Can Puiggener té més població jove i en edat activa. El sector de Can Puiggener i Togores té la població més jove de la ciutat, ja que amb una mitjana de 37 anys se situa cinc anys i mig per sota del valor mitjà de la ciutat, que és de 42,5 anys. La població estrangera del barri, amb una mitjana de 31,28 anys, és força més jove que la població d'origen nacional, que de mitjana té 39,22 anys. Aquests valors, tant per la

població estrangera com per la nacional, són els més baixos de la ciutat. L'índex d'envelliment del barri és també un dels més baixos, amb 59,43 persones de 65 anys o més per cada 100 persones de menys de 15 anys. En canvi, la taxa d'envelliment de la ciutat és del 128,4%. Pel que fa a l'índex de sobreenvelliment, és a dir, el percentatge de persones de 85 anys i més respecte a les persones de 65 anys i més, a Can Puiggener és del 14,78%.

Gràfic 3. Piràmides de població de Can Puiggener i de Sabadell. Any 2023.

Font: Elaboració pròpia a partir del cens de població i habitatge (Idescat).

Can Puiggener i Togores és un dels sectors de la ciutat amb una proporció més gran de **població estrangera**, un 28,1% (1.925 habitants), només per darrere de les Termes (33,2%). En nombres absoluts, a la Creu de Barberà hi ha més ciutadans amb nacionalitat estrangera, 4.536 habitants, però en termes relatius representen el 21,3% de la població total d'aquest sector. A l'altre extrem, Castellar-nau i Can Llong són els que tenen un menor percentatge de població estrangera —4,8% i 5,2% respectivament. Desagregant les dades per seccions censals del barri de

Can Puiggener, s'observa que la població estrangera del barri es concentra principalment al sector de blocs de pisos del Llano, en què un 43,1% de la població és estrangera, en canvi, a les altres seccions censals la proporció és aproximadament del 20%. Pel que fa al lloc de naixement, s'observa com els percentatges de població nascuda a l'estranger augmenten lleugerament en comparació als de nacionalitat. La distribució per seccions censals és similar.

Taula 1. Població per nacionalitat i lloc de naixement desagregat per seccions censals.

	proporció de població espanyola (%)	proporció de població estrangera (%)	proporció de població nascuda a Catalunya (%)	proporció de població nascuda a la resta d'Espanya (%)	proporció de població nascuda a l'estranger (%)	proporció de població nascuda al mateix municipi (%)
Secció 02011	81,1	18,9	63,2	12	24,8	50,7
Secció 02012	81,5	18,5	57,9	16,6	25,5	44,3
Secció 02013	78,3	21,7	58,6	14,1	27,3	48,5
Secció 02014	56,9	43,1	43,4	10,9	45,7	32,3

Font: Idescat, a partir del Cens de població anual de l'INE

La Taula 2 mostra **les principals nacionalitats de la població estrangera** del barri. En primer lloc, a molta distància de les altres nacionalitats, s'observa que un 50,2% de la població estrangera és nacional de Marroc. Si es té en compte el conjunt de la ciutat, la població amb nacionalitat marroquina del barri representa el 15,42% de la població marroquina del conjunt de Sabadell. Les altres nacionalitats del veïnat del barri, seguint un criteri de pes estadístic, són Pakistan, Hondures, Bolívia, Senegal, Colòmbia, Romania i Veneçuela. D'altra banda, a la Taula 3

s'observa que la població nascuda a l'estranger té un pes estadístic rellevant sobretot en les franges d'edat de 20 a 44 anys i de 45 a 64 anys. Es tracta, per tant, d'una població jove, ja que un 96,1% de la població del barri nascuda a l'estranger té menys de 65 anys. En canvi, la situació de la població nascuda a la resta d'Espanya és completament oposada, amb un 65,15% de la població de 65 anys o més, i només un 9,44% menor de 45 anys. La població nascuda a Catalunya representa el 54,04% de la població total del barri, i la major part són infants i joves menors de 20 anys.

Taula 2. Principals nacionalitats de la població estrangera. Can Puiggener (1 de gener de 2023).

Marroc	966	50,18%
Pakistan	118	6,13%
Hondures	86	4,47%
Bolívia	79	4,10%
Senegal	74	3,84%
Colòmbia	59	3,06%
Romania	50	2,60%
Veneçuela	43	2,23%
Mali	32	1,66%
Gàmbia	31	1,61%
Resta	387	20,10%
Total	1925	100,00%

Font: Ajuntament de Sabadell. Informació de base.

Taula 3. Població per lloc de naixement i franges d’edat. Agrupació censal: Can Puiggener.

	Catalunya		Resta d’Espanya		Estranger		Total	
De 0 a 19 anys	1.611	83,00%	27	1,39%	309	15,92%	1.941	100%
De 20 a 44 anys	1.074	47,11%	60	2,63%	1.146	50,26%	2.280	100%
De 45 a 64 anys	828	47,18%	225	12,82%	702	40,00%	1.755	100%
De 65 anys o més	192	21,84%	600	68,26%	87	9,90%	879	100%
Total	3.708	54,04%	921	13,42%	2.232	32,53%	6.861	100%

Font: Idescat, a partir del Cens de població anual de l’INE. Nota: Al Cens de 2023, per garantir el secret estadístic, els resultats estan arrodonits aleatòriament a valors múltiples de 3. Per aquesta raó algun total pot no coincidir amb la suma de la seva desagregació.

Breu context històric de Can Puiggener

Si bé l’objectiu d’aquest estudi és aportar una diagnosi de la situació actual a Can Puiggener, per tal que la visió de conjunt sigui completa cal repassar també aquells esdeveniments històrics que han modelat el barri, identificant els processos i fets que encara avui són significatius a causa de la seva capacitat explicativa de fenòmens actuals. Cal reconèixer, però, que l’abast d’aquesta anàlisi es limita a un nombre reduït de fonts i que caldria aprofundir més en aquesta qüestió per exposar més detalladament els processos i esdeveniments històrics que han modelat el barri. De totes maneres, en aquest apartat preliminar s’exposa una breu anàlisi diacrònica centrada en el canvi demogràfic i urbanístic, tractant d’evidenciar la dialèctica entre aquest canvi, protagonitzat per la variació de les dinàmiques poblacionals i els processos urbanístics, i una permanència consistent de la desigualtat social i econòmica a causa de processos de marginació i exclusió.

Can Puiggener deu el nom a una antiga masia avui totalment enderrocada, exceptuant una part de la muralla exterior construïda a principis del segle passat. Ara bé, allò que avui es coneix pròpiament com a barri de Can Puiggener té origen en els primers habitatges d’autoconstrucció dels anys 1950. Durant aquesta dècada el barri es comença a poblar majoritàriament d’immigrants provinents del sud de la península Ibèrica. No obstant això, no serà fins després de les riuades del 1962, que van afectar Can Puiggener de ple arran de la proximitat del riu Ripoll, que el barri comença a ser poblat més intensament. Tant és així que el 1984 la població del barri era de 7.105 habitants, superior a l’actual. A la Imatge 2 es pot observar amb claredat l’evolució urbanística del barri, que passa de ser un terreny exclusivament agrícola fins a l’any 1946 a estar urbanitzat gairebé en la totalitat de la superfície actual l’any 1975.

Imatge 2. Fotografies aèries de Can Puiggener corresponents, d'esquerra a dreta, als anys 1946, 1975 i 2000.

Font: Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya: “comparador històric de Catalunya”.

Durant la dècada dels setanta, s'aixequen al sector del Llano els blocs de pisos de protecció social que avui encara són la llar d'una bona part del veïnat del barri. Costa i Domínguez (1996)² descriuen que va ser quan aquest sector del barri ja estava més o menys configurat que va prendre forma una dinàmica de vida associativa en aquest sector concret, un procés que també suposava l'inici de la dualitat entre el Llano i Can Puiggener. En aquest sentit, aquests dos autors documenten com entre els primers veïns que van anar a viure al Llano encara es conservava l'any 1996 la imatge que «el barrio antiguo de las casitas que ya existían era la zona más problemática y degradada del barrio». Cal aclarir que, si bé aquest sector del barri es caracteritzava des de l'inici per la presència de persones d'ètnia gitana, la població no era exclusivament gitana, i que al Llano també n'hi havia.

Així doncs, durant la dècada dels anys setanta hi va haver al Llano una gran activitat reivindicativa amb relació a la manca de serveis, assistència, urbanisme, etc. Segons

Costa i Domínguez (1996), aquest dinamisme va ajudar a crear una imatge molt positiva del barri. No obstant això, aquesta dinàmica social només va ser capaç de mantenir-se fins a mitjans dels anys vuitanta, quan l'anomenada crisi de la vida associativa va afectar de ple el barri de Can Puiggener. A partir d'aquest moment, moltes famílies — de totes les generacions, les arribades als anys cinquanta i les novingudes— comencen a marxar del barri, sobretot al sector del Llano. Les famílies que tenien els recursos per fer-ho aspiraven a marxar a altres barris de Sabadell, i algunes famílies fins i tot van retornar als seus pobles d'origen.

Després d'aquest període, la divisió entre aquests dos sectors, lluny de debilitar-se, s'ha reforçat a través d'un canvi negatiu en la percepció del Llano, probablement a causa de la gran mobilitat que va experimentar. Avui, al sector del Llano, particularment la zona de blocs de pisos, és on hi ha una proporció més elevada de població estrangera, i una part del veïnat de “tota la vida” considera que aquest sector del barri es va “deixar perdre” per la incapacitat d'evitar la marxa dels seus veïns cap a altres zones de la ciutat i l'arribada d'aquesta nova població d'origen immigrant. Si abans es considerava que a la part alta de Can Puiggener és on hi havia més pobresa i més proble-

² Costa, Joan; Domínguez, Arantxa (1996). *El barri de Can Puiggener: d'una lluita per a la integració a un retorn a la marginalitat*. Fundació Jaume Bofill.

mes socials, ara aquesta imatge s'ha invertit i ha passat a ser el Llano el sector on es considera que es concentren tots els problemes del barri.

Cal aclarir, però, que l'arribada de la immigració internacional, sobretot a partir de l'any 2000, va contribuir a repoblar el barri altra vegada, sobretot el sector del Llano. Aquest canvi suposava la transició d'un barri que, malgrat la diversitat exposada anteriorment, es caracteritzava per

l'homogeneïtat de la comunitat obrera, a un nou paradigma caracteritzat per l'alta diversitat. I és d'aquí d'on sorgeixen alguns dels reptes que avui es plantegen a l'hora de contribuir a millorar el barri. En definitiva, lluny de plantejar la convivència d'aquestes poblacions com a problemàtica, cal començar a pensar com es poden atendre les necessitats d'una població envellida provinent majoritàriament de la immigració andalusa i les d'una immigració internacional majoritàriament jove.

4. DIAGNOSI SOCIAL DEL BARRI

A continuació s'exposen els principals resultats de l'estudi, fruit de l'anàlisi i la triangulació de les dades estadístiques i del treball de camp en profunditat que s'ha dut a terme durant el 2024, que inclou l'anàlisi de més de trenta entrevistes a actors significatius del barri. Això no obstant, abans d'exposar-los cal destacar que el present informe no és l'única diagnosi recent de la situació del barri de Can Puiggener. L'associacionisme veïnal impulsava l'any 2020 el projecte *A-Porta*, una iniciativa de la Confederació d'Associacions Veïnals de Catalunya (CONFAVC) que, des d'un enfocament metodològic diferent, tenia «l'objectiu d'apoderar el veïnat per a incidir en la millora de la qualitat de vida i la dignificació de la comunitat»; les primeres fases d'aquest projecte consistien a analitzar la situació del barri i facilitar informació pràctica als veïns, recollint necessitats i propostes de millora a través d'un equip de “picaportes” format per persones del mateix barri compromeses i respectades pel seu entorn. Avui, ja han realitzat gairebé mil contactes i entrevistes, i el projecte ha tingut continuïtat, havent demostrant ser de gran valor.

La diagnosi que presentem s'inscriu en la mateixa línia: detectar necessitats i fer propostes de millora del barri, però des d'una perspectiva holística, més enllà de l'atenció directa. Es pot considerar que els dos projectes són complementaris i, abans d'exposar els resultats d'aquest estudi, cal recordar les principals constatacions i conclusions del projecte *A-porta*: 1) Pel que fa a les principals preocupacions del veïnat del barri, apareix en primer lloc la “convivència i civisme”, seguit de “neteja” —preocupació en augment l'any 2022—, “seguretat” —principal

preocupació el 2021, però amb tendència a la baixa— i, en grau més baix, “transport i accessibilitat”, “infància i joventut”, “serveis bàsics” i “serveis municipals”. 2) Altres aspectes rellevants de la diagnosi d'*A-Porta* són la constatació de la pràctica de desnonaments de famílies amb menors i sense subministraments bàsics, la desconfiança i el tracte deficient en l'atenció de l'administració pública i la necessitat de continuar creant xarxa i coordinació entre la comunitat i els serveis públics que operen al barri per crear una relació de confiança i proximitat.

Tot seguit s'exposen els resultats del treball realitzat estructurats per àmbits clau, establerts a partir de la detecció de les temàtiques més significatives del relat dels informants. Sobre cadascun dels temes, s'exposen de forma simultània les dades quantitatives i qualitatives. A través d'aquest abordatge es pot constatar que el mapa dibuixat pels indicadors quantitius és insuficient, protagonitzat exclusivament per indicadors negatius en gairebé tots els àmbits, i que les reflexions i experiències exposades pels informants permeten accedir a una perspectiva social més complexa. Els àmbits clau de la diagnosi són els següents:

- Economia i treball.
- Entorn residencial.
- Convivència i teixit comunitari.
- Educació.
- Serveis essencials i gestió pública.

4.1. ECONOMIA I TREBALL

Els indicadors sobre renda i treball a Can Puiggener mostren uns valors significativament negatius en comparació tant amb la mitjana municipal com amb les dades dels altres barris de la ciutat —de fet, gairebé sempre se situa en últim lloc. A més, els indicadors que tenen l’objectiu de mesurar la desigualtat econòmica —índex Gini i ràtio P80/020— mostren com no només hi ha una forta desigualtat entre el barri i altres zones de la ciutat, sinó també a l’interior del barri. En la mateixa línia, els indicadors que mesuren específicament la pobresa —taxa moderada i severa de pobresa— classifiquen com a pobres, com a mínim, un de cada tres residents del barri en funció de la zona, arribant a un de cada dos entre els residents dels pisos del Llano. Els testimonis dels informants afegeixen complexitat i a la vegada ajuden a entendre què hi ha darrere d’aquests indicadors, és a dir, com són els processos de desigualtat i de marginació que expliquen la seva persistència.

4.1.1. Renda, pobresa i desigualtat

En primer lloc, pel que fa als **indicadors sobre renda**, es pot observar a la Taula 4 com es tracta d’uns valors considerablement inferiors a la mitjana tant del Districte 2 com de la ciutat, indicant una forta desigualtat entre Can Puiggener i el seu entorn més proper. A més, la desagregació de les dades per seccions censals evidencia que, malgrat que la renda continuï sent comparativament baixa, en cap cas està uniformement distribuïda al llarg del barri on, per tant, la desigualtat econòmica també és present. En aquest sentit, la secció censal 02014 —zona de pisos del Llano— presenta uns valors significativament inferiors a les altres, i és que la renda mitjana per unitat de consum, per llar i per persona del veïnat d’aquesta secció censal, se situa a la meitat dels valors mitjans del Districte 2; si la renda bruta mitjana per persona a la secció 02014 és de 7.440 euros, el valor mitjà del Districte 2 se situa en 18.179 euros, un 144% més. En canvi, a les altres tres seccions censals els valors són força similars, encara que destaquen els valors lleugerament més baixos de la secció 02013 i les medianes més baixes tant de les seccions 02011 i 02013, fet que indica que en aquestes seccions hi ha més persones amb rendes baixes i, al mateix temps, valors màxims extrems.

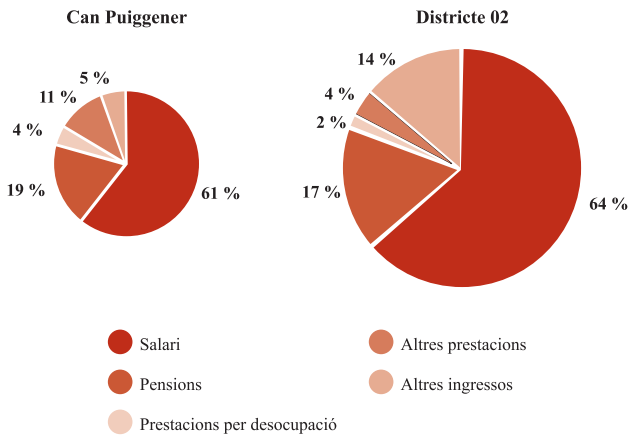
Taula 4. Renda mitjana anual per unitat de consum, per llar i per persona (any 2021).

	Renda per unitat de consum		Renda mitjana per llar		Renda mitjana per persona	
	Mitjana	Mediana	Renda bruta	Renda neta	Renda bruta	Renda neta
Sabadell	21.184	19.250	44.501	36.428	17.287	14.151
Districte 02	21.811	19.250	46.378	37.584	18.179	14.732
Secció 02011	14.561	12.250	32.217	27.655	11.151	9.572
Secció 02012	15.618	15.050	33.720	29.350	11.737	10.216
Secció 02013	14.305	13.650	31.106	27.396	10.577	9.315
Secció 02014	10.948	10.150	24.833	22.648	7.440	6.785

Font: Atles de distribució de la renda de les llars de l’INE. Any 2021.

De manera similar, el Gràfic 4 mostra de forma comparativa i a escala la renda bruta mitjana per persona al barri de Can Puiggener i al districte al qual pertany, juntament amb el barri de la Creu Alta, fent evident la gran desigualtat tant en termes de renda total, com en els tipus de fonts d'ingressos: a Can Puiggener, les prestacions per desocupació i les altres prestacions representen una proporció força més gran que la mitjana del districte —un 15% en contraposició al 6% del districte— i, en canvi, els “altres ingressos” suposen només un 5% a Can Puiggener, mentre que al Districte 2 s'enfilen al 14%.

Gràfic 4. Renda bruta mitjana per persona desagregada per tipus de fonts d'ingressos

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Atles de distribució de la renda de les llars de l'INE. Any 2021.

La Taula 5 i el Gràfic 5 mostren el **pes de les diverses fonts d'ingressos** que conformen la renda bruta mitjana per persona, amb dades desagregades per seccions censals. En primer lloc, cal destacar que, si bé els valors absoluts queden lluny dels valors mitjans a la ciutat i al Districte 2, el pes relatiu del salari i de les pensions és similar, situant-se al voltant del 60% pel que fa al salari i del 20% pel que fa a les pensions. En segon lloc, s'observen clares diferències en el 20% restant, és a dir, en el pes relatiu de les “prestacions per desocupació”, de les “altres prestacions” i dels “altres ingressos”. És a dir, a Can Puiggener, les prestacions per desocupació tenen un pes més elevat, al voltant del 4% i arribant gairebé al 6% a la secció 02014, mentre que al Districte 2 tenen un pes de només l'1,81%. És també més elevat el pes de les “altres prestacions”, amb una mitjana al barri de més del 10%, mentre que al Districte 2 el pes d'aquesta font d'ingressos és de només el 3,68%. En canvi, pel que fa als “altres ingressos”, la situació és la contrària: al barri s'observen uns valors baixos mentre que a la resta de la ciutat i del districte els valors fins i tot quadrupliquen els de la secció 014.

Taula 5. Renda bruta mitjana per persona per tipus de fonts d'ingressos (any 2021).

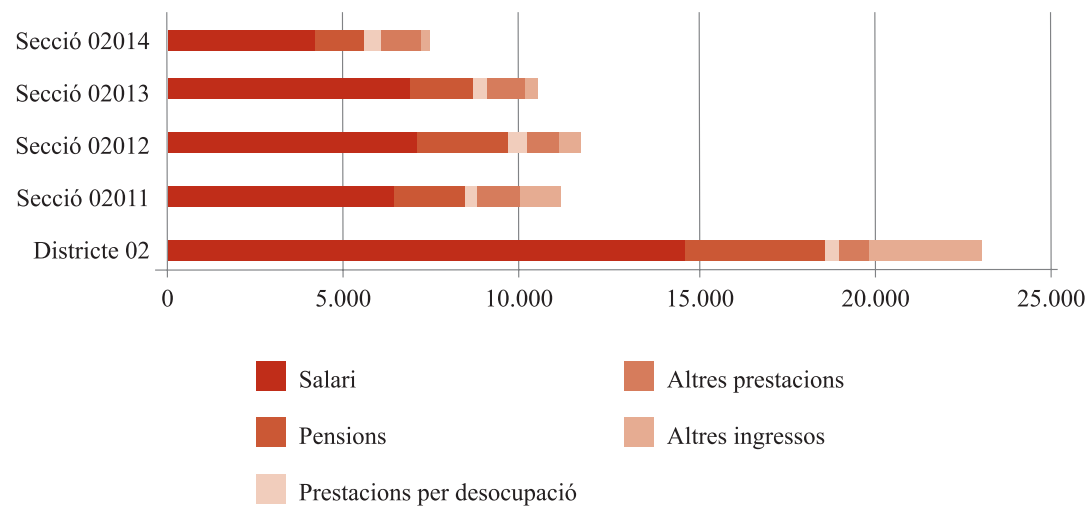
	Salari		Pensions		Prestacions per desocupació		Altres prestacions		Altres ingressos		Total
Sabadell	10.896	63,03%	3.289	19,03%	469	2,71%	958	5,54%	1.676	9,70%	17.288
Districte 02	14.647	63,58%	3.966	17,22%	418	1,81%	848	3,68%	3.156	13,70%	23.035
Secció 02011	6.485	58,16%	1.989	17,84%	367	3,29%	1.209	10,84%	1.101	9,87%	11.151
Secció 02012	7.143	60,86%	2.551	21,73%	512	4,36%	946	8,06%	584	4,98%	11.736
Secció 02013	6.909	65,32%	1.753	16,57%	447	4,23%	1.115	10,54%	352	3,33%	10.576
Secció 02014	4.272		1.385	18,62%	442	5,94%	1.129	15,17%	211	2,84%	7.439

Font: Atles de distribució de la renda de les llars de l'INE. Any 2021

El Gràfic 5 mostra la renda bruta mitjana per persona evidenciant les diferències entre les seccions censals del barri i el districte del qual forma part. A banda del que ja s’ha comentat més amunt, permet observar més fàcilment que la renda bruta mitjana de les seccions censals de Can Puiggener gairebé no arriba a la meitat de la del Districte 2, i també com canvia el pes relatiu de les fonts d’ingres-

sos, sobretot pel que fa a les “prestacions per desocupació”, les “altres prestacions” i els “altres ingressos”. En definitiva, a Can Puiggener, com a la resta de la ciutat, hi ha una població que sobretot depèn del salari i de les pensions, però que suporta uns valors més baixos i depèn en grau més alt de les prestacions per desocupació i d’altres prestacions.

Gràfic 5. Renda bruta mitjana per persona per tipus de font d’ingressos.

Font: Elaboració pròpia a partir de l’Atles de distribució de la renda de les llars de l’INE. Any 2021.

Arran dels indicadors sobre renda i treball exposats, no és estrany que les dades sobre pobresa i desigualtat a Can Puiggener siguin també molt negatives. A la Taula 6 s’observa que les taxes de pobresa a Can Puiggener sovint dupliquen les taxes mitjanes municipals i, fins i tot, les del mateix districte al qual pertany, ja que són compensades a causa de la gran desigualtat entre les diferents seccions que conformen el Districte 2. Al barri, la taxa moderada de pobresa se situa al voltant del 37% i la taxa severa al 18%; això no obstant, hi ha una variabilitat significativa entre les diverses seccions censals, sobretot en la secció 014, que correspon a una part dels blocs de pisos situats al pla de Can Puiggener, on més de la meitat de la població és considerada moderadament pobre —un 50,5%— i una quarta part és pobre de forma severa —un 24,3%.

Taula 6. Taxa moderada i severa de pobresa per sexe (any 2021).

	Taxa moderada de pobresa ¹	Taxa severa de pobresa ²
Sabadell	16%	7%
Districte 02	18%	8%
Secció 02011	37,9%	20,6%
Secció 02012	26,5%	11,3%
Secció 02013	31,5%	15,5%
Secció 02014	50,5%	24,3%

Font: Atles de distribució de la renda de les llars de l’INE. Any 2021.

¹ La “taxa moderada de pobresa” reflecteix la proporció de població amb ingressos per unitat de consum per sota del 60% de la mitjana.

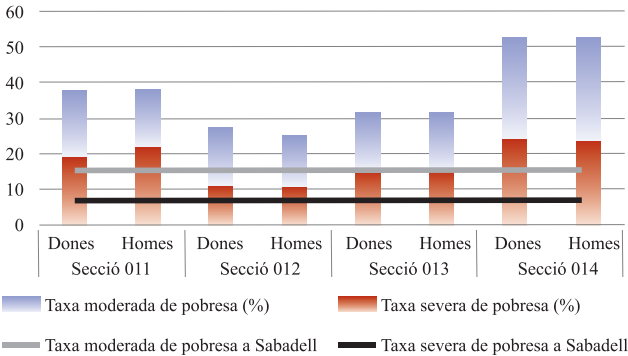
² La “taxa severa de pobresa” reflecteix la proporció de població amb ingressos per unitat de consum per sota del 40% de la mitjana.

Com s’ha vist a les taules anteriors, malgrat que a Can Puiggener les taxes de pobresa dupliquin i tripliquin les municipals, el salari representa una proporció del total de fonts d’ingressos similar a la mitjana. Això comporta una situació de **pobresa laboral**, és a dir que els treballadors del barri estiguin sotmesos a unes condicions laborals deficientes que els releguen a la precarietat econòmica. El relat de la següent informant exemplifica aquesta situació; es tracta d’una dona senegalesa que viu en un pis del Llano amb el marit i quatre fills. Treballen tant ella com el marit i malgrat això tenen problemes per fer front als pagaments de la hipoteca i a les despeses quotidianes:

Ara m’han bloquejat una part de la mensualitat perquè no puc fer front a l’augment. L’he allargat a vint anys més per poder cuidar de tots els fills. Jo espero que algun dels meus fills em tregui de la pobresa. Algun d’ells. Però els grans no treballen. Jo puc treballar fins al dia que em mori. No tinc por a treballar, però que tingui una casa, que tingui tranquil·litat, que no arribi a final de mes i digui, si pago això, no puc pagar allò altre. Saps?

Al Gràfic 6 es poden observar les taxes de pobresa ja comentades, però ara en funció del sexe. En les seccions censals 011 i 013 les taxes de pobresa són molt similars per sexe, però en les seccions 012 i 014 les taxes de pobresa són més elevades entre les dones. També s’observa que totes les seccions censals tenen taxes de pobresa molt més elevades que els valors mitjans de la ciutat. Això es pot veure al gràfic, marcat en línies horitzontals, de color taronja per a la taxa moderada i de color negre per a la taxa severa.

Gràfic 6. Taxa moderada i severa de pobresa per sexe (%).

Per acabar, a la Taula 7 consten els valors de dos indicadors de desigualtat en la distribució de la renda: l’Índex de Gini i la Ràtio S80/S20. D’una banda, l’índex de Gini¹ mostra que al Districte 2 la desigualtat és superior a la de Sabadell —i de Catalunya—, probablement degut a la diferència entre les rendes mitjanes de Can Puiggener i les de la Creu Alta. A més, cal destacar que si la major part de les seccions censals de Can Puiggener tenen un índex de Gini inferior al del Districte 2, és degut a una distribució més homogènia en valors de renda molt baixos —com hem vist abans, amb unes taxes de pobresa molt elevades. Ara bé, la secció 011 és una excepció, ja que l’índex és molt elevat, és a dir, hi ha una desigualtat en la distribució de la renda comparativament molt més alta que la del barri i la de la ciutat. D’altra banda, la ràtio S80/S20,² en la mateixa línia que l’índex de Gini, mostra que la secció 011 és la més desigual en termes de renda. En canvi, les altres seccions censals mostren uns valors inferiors als del Districte 2 i als de Sabadell.

Taula 7. Índex de Gini i Ràtio P80/020

	Índex de Gini	S80/S20
Sabadell	30	3
Districte 02	32	3
Secció 02011	35,9	3,3
Secció 02012	27,5	2,5
Secció 02013	28,9	2,8
Secció 02014	28,6	2,7

Font: Idescat. Enquesta de condicions de vida. Any 2021.

¹ L’índex de Gini mesura el grau de desigualtat en una distribució d’una variable contínua. S’obté a partir de la suma de les diferències absolutes entre cada parell de rendes de la distribució. El rang dels valors de l’índex de Gini és entre 0 (màxima equitat) i 100 (màxima desigualtat).

² L’índex de ràtio S80/S20 mesura la desigualtat en la distribució a través de ràtios entre centils, que s’interpreta com la renda que s’obté per al quintil superior (és a dir, el 20% de la població amb un nivell econòmic més alt) en relació amb la del quintil inferior (Font: Idescat).

4.1.2. Ocupació i mercat laboral

Pel que fa al **mercat laboral i les dades sobre ocupació**, el barri de Can Puiggener mostra uns indicadors comparativament negatius, sobretot en termes d’atur i inactivi-

tat entre població d’edats actives. A la Taula 8 queda ben reflectit: tot i que la proporció de població activa és similar a la mitjana sabadellenca —2,89 punts percentuals per sota de la mitjana municipal—, la proporció de població desocupada al barri gairebé duplica la taxa de Sabadell.

Taula 8. Indicadors de relació amb l’activitat econòmica; població de 16 anys o més. Comparativa Can Puiggener - Sabadell.

	Can Puiggener		Sabadell	
Població ocupada	2.151	41,75%	91.397	50,89%
Població desocupada	652	12,66%	11.510	6,41%
Total població activa	2.803	54,41%	102.907	57,30%
Població pensionista d’invalidesa	226	4,39%	6.087	3,39%
Població pensionista de (pre)jubilació	720	13,98%	35.528	19,78%
Població estudiant	242	4,70%	9.454	5,26%
Altres situacions d’inactivitat	1.161	22,53%	25.629	14,27%
Total població inactiva	2.349	45,59%	76.698	42,70%

Font: Idescat, a partir del Cens de població i habitatges de l’INE. Any 2022.

Amb l’objectiu d’abordar aquest problema, al centre cívic del barri s’ha instal·lat un **Dispositiu d’inserció laboral**, una iniciativa de Promoció Econòmica de Sabadell, SA amb l’objectiu de posar a l’abast del veïnat dels barris amb indicadors més negatius un servei d’orientació laboral i formativa. Una de les treballadores d’aquest centre explica que a Can Puiggener la demanda de feina supera amb escreix el volum que poden oferir:

Malauradament, el volum d’oferta laboral que tenim és molt inferior al número d’usuaris. Llavors intentem explicar i que les persones tinguin accés als diferents canals de recerca de feina que hi ha. Portals d’ocupació, diferents plataformes, autocandidatura, és a dir que vagin directament a les empreses del seu sector. Toquem totes les potes que podem.

Per interpretar correctament les dades de la Taula 8, cal tenir en compte que a Can Puiggener hi ha una població menys envellida que a la resta de la ciutat i, en conseqüència, una població en “edats actives” força més elevada. Per tant, és més que probable que, en realitat, la població inactiva que es troba en edat de treballar sigui força més elevada del que sembla. Els motius d’aquesta elevada taxa d’inactivitat s’expliquen degut a les 1.161 persones que es troben en “altres situacions d’inactivitat”, persones que en principi no cerquen feina i que no són pensionistes ni estudiants. La proporció de persones del barri que es troben en aquesta situació és del 22,53% de la població de 16 anys o més, una taxa que s’enfila fins al 38,29% si només es té en compte la població estrangera del barri, i s’igual a la mitjana municipal per a la població no estrangera (Taula 10).

A causa del pes estadístic significatiu d'aquestes “altres situacions d'inactivitat”, és necessari analitzar detingudament l'ampli ventall de situacions que s'amaguen rere aquesta categoria i que, com ja s'ha mencionat, estan afectant particularment la població estrangera. En primer lloc, hi poden encaixar persones immigrants que, malgrat que resideixen al barri i volen treballar, no compleixen els requisits legals per fer-ho, i també persones que treballen de forma irregular, és a dir, sense contracte laboral formal —una situació freqüent en sectors com el del treball domèstic i en d'altres. Així ho exemplifica el següent relat d'un veí, senegalès que fa anys que viu al barri i que durant cinc anys va haver de falsejar la seva identitat per poder treballar, ja que no podia aconseguir la documentació necessària per fer-ho legalment:

Esto es duro de verdad, es duro, por ejemplo, yo, era muy duro, eh, he quedado aquí cinco años sin papeles, porque los tres años llegué y estaba trabajando en una empresa de Sabadell y estaba trabajando ahí, pero con papeles de otra persona. Como no puedes quedarte aquí sin trabajar, hay que trabajar, entonces he ido ahí a empezar a trabajar con papeles de mi primo, porque mi primo estaba en Francia y yo aquí. Entonces como él no quiere quedarse aquí, yo he cogido su papel para trabajar, era difícil pero hay que aguantar.

A l'altra banda, també hi ha veïns del barri que no han fet contracte als seus treballadors. Al·leguen que és de mutu acord i que no els és possible fer un contracte legal degut als costos i a la complexitat burocràtica, i també al fet que amb aquestes contractacions informals poden oferir retribucions més elevades. Aquest testimoni anònim ho exemplifica:

El ***** tenía un chico trabajando sin papeles, y lo denunció a él. Entonces tuvo que pagar no sé si eran diez mil de multa. Sin contratar ni nada, al final lo denunció y tuvo que arreglarle los papeles, pagarlo. Hacerle contrato. Eso está muy feo, porque yo mismo le he buscado a la gente que trabaja conmigo para hacerle contrato, pero qué pasa, no tienen antecedentes penales, que se les pide. [...]. Yo los tengo trabajando y si me hacen eso yo creo que es injusto, cuando yo podría coger a un español,

a quien me dé la gana, y no darle 2.500, darle 1.200 y hacerle un contrato. Y me cuesta más barato. Pero son gente de confianza y que me gusta que estén conmigo.

En segon lloc, darrere les “altres situacions d'inactivitat” també hi ha veïnat del barri que percep que l'estructura d'oportunitats que ofereix el mercat de treball és massa limitada o que, senzillament, està desmotivada per la discriminació laboral percebuda, l'elevat índex d'atur i les condicions laborals precàries. A través dels diversos testimonis sembla probable que una part de la població jove del barri es trobi en aquesta situació, ja que diversos informants assenyalen que al barri hi ha molts joves que no treballen ni cerquen feina. Així ho indica també una de les treballadores del dispositiu d'inserció laboral, que afirma que no és habitual que els menors de 30 anys facin ús del servei:

Moltes vegades és perquè no hi ha una intencionalitat en la recerca de feina, és a dir, moltes vegades fins als 20, 22 o 24 anys o potser no busquen feina o potser no busquen un recurs municipal, o que penses, bueno, aquí també demanem compromís. És a dir, nosaltres t'ajudem molt, però al capdavant ets tu que has de buscar feina. [...]. De vegades, també volen una resposta molt immediata, vull feina. No, jo aquí no tinc feina, jo t'ajudo...

En tercer lloc, una informant —dona immigrant d'origen marroquí— ha suggerit que entre la població d'aquest origen hi ha una proporció significativa de dones que no treballen. Ella argumenta que cal que les famílies d'origen magrebí prenguin consciència del benefici de portar dos sous a casa. De totes maneres, suposant que fos així, el pes estadístic de les “altres situacions d'inactivitat” no es pot atribuir principalment a aquest fet, ja que com s'observa a la Taula 12 la proporció de població activa de 16 a 64 anys al barri no varia tant en funció del sexe, amb una taxa entre les dones del 63,5% i entre els homes del 66,5%:

Primero hay hombres que no quieren que trabaje la mujer, hay que cambiar un poco el chip de los hombres que tengan esta idea que una mujer no trabaja. Dos sueldos en casa no es lo mismo que un sueldo. Los niños van a tener

más actividades, más extraescolares, van a ir de vacaciones a más sitios con dos sueldos. Pero con un uno no va a llegar. Y sobre todo si tienen que ayudar a su familia en Marruecos no es lo mismo. Si hay mujeres de veintipico años o treinta y pico que están en casa toda la vida. Yo creo que las mujeres de Senegal trabajan más y salen más al mercado laboral que las marroquíes. Yo a veces lanzo, me llega una oferta de trabajo de contactos que tengo, y lanzo esta oferta a las mujeres marroquíes y, ayer, dos ofertas y ninguna me ha dicho que le interesa. ¡Ni una! Entonces, no sé. Yo y mi marido hemos ido muchas veces al [dispositiu d'inserció laboral del barri] para formaciones.

La Taula 9 mostra les dades de **població activa, aturada, ocupada i pensionista desagregades per secció censal**, i la

comparació amb la mitjana municipal. Pel que a fa la població activa de 16 a 64 anys, aquesta és lleugerament inferior a la mitjana sabadellenca, però, en canvi, la proporció per la població de 16 anys o més tendeix a igualar-se amb la mitjana municipal; això indica que a Can Puiggener hi ha població activa de més de 64 anys en major proporció que a la resta de la ciutat. Els valors més negatius són els referents a la població aturada, que se situen significativament per sobre de la mitjana municipal i arriben al 33% en la secció censal 02014. La proporció de pensionistes per jubilació és lleugerament inferior a Can Puiggener, fet que indica que al barri hi ha una part important de població de més de 65 anys que no ha pogut accedir a aquesta prestació. Per acabar, quant a la població ocupada de 16 a 64 anys, aquesta és inferior al barri de Can Puiggener, sobretot, a les seccions censals 02011 i 02014, on no supera el 50%.

Taula 9. Indicadors de relació amb l'activitat econòmica a Can Puiggener.

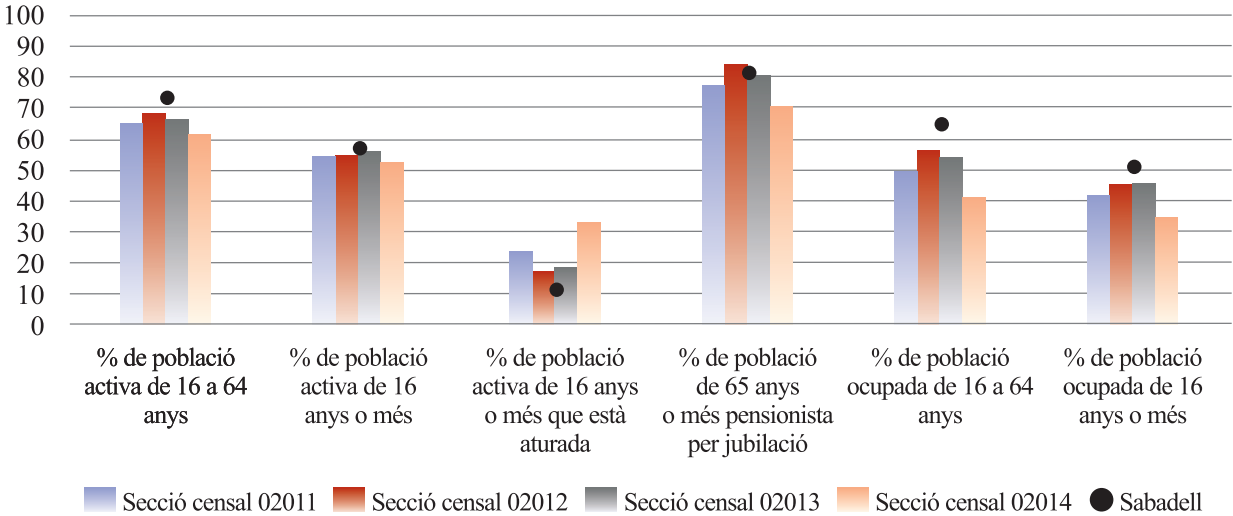
	% de població activa de 16 a 64 anys	% de població activa de 16 anys o més	% de població activa de 16 anys o més que està aturada	% de població de 65 anys o més pensionista per jubilació	% de població ocupada de 16 a 64 anys	% de població ocupada de 16 anys o més
Sabadell	73,5	57,3	11,2	81,3	65,2	50,9
Districte 02	72,4	55,3	11,7	81,6	63,8	48,8
Can Puiggener	65,1	54,4	23,3	78,5	49,9	41,8
Secció 02011	65,3	54,4	23,5	77,4	49,9	41,6
Secció 02012	68,2	54,8	17,4	84	56,2	45,3
Secció 02013	66,1	56,3	18,6	80,5	53,8	45,9
Secció 02014	61,4	52,5	33	70,5	41	35,2

Font: Idescat, a partir del Cens de població i habitatges de l'INE. Any 2022.

Les mateixes dades queden representades al Gràfic 7, en el qual s'observa fàcilment com els indicadors són sempre més negatius a les seccions censals de Can Puiggener respecte a la mitjana de Sabadell, marcada amb un cercle. També s'observa la desigualtat entre seccions censals. A

grans trets, es veu com les seccions censals 02011 i 02014 mostren indicadors més negatius que les altres dues que, en molts casos, s'apropen a la mitjana sabadellenca.

Gràfic 7. Relació amb l’activitat econòmica; comparativa entre Sabadell i les seccions censals de Can Puiggener.

Font: Idescat, a partir del Cens de població i habitatges de l’INE. Any 2022.

Pel que fa a la **nacionalitat**, els percentatges de població activa —ocupada i desocupada— són gairebé calcats. Ara bé, les diferències apareixen quan observem el detall de les situacions d’inactivitat de la població estrangera. En primer lloc, la població pensionista estrangera és irrisòria, només un 0,57% és pensionista d’invalidesa i un 1,01% per jubilació, davant del 5,80% de la població espanyola

pensionista per invalidesa i el 18,78% per jubilació. En segon lloc, hi ha una clara sobrerrepresentació de població estrangera en allò que engloba la categoria “altres situacions d’inactivitat”; si en el cas de la població espanyola la proporció és d’un 16,70% de la població inactiva, entre la població estrangera aquesta proporció s’enfila al 38,29% —els motius ja s’han exposat anteriorment.

Taula 10. Relació amb l’activitat econòmica per nacionalitat (població de 16 anys o més) a Can Puiggener.

	Espanyola		Estrangera		Total	
Població ocupada	1.559	41,46%	592	42,53%	2.151	41,75%
Població desocupada	476	12,66%	176	12,64%	652	12,66%
Total població activa	2.035	54,12%	768	55,17%	2.803	54,41%
Població pensionista d’invalidesa	218	5,80%	8	0,57%	226	4,39%
Població pensionista de jubilació, prejubilació	706	18,78%	14	1,01%	720	13,98%
Població estudiant	173	4,60%	69	4,96%	242	4,70%
Població amb una altra situació d’inactivitat	628	16,70%	533	38,29%	1.161	22,53%
Total població inactiva	1.725	45,88%	624	44,83%	2.349	45,59%
Total	3.760	100%	1.392	100%	5.152	100%

Font: IDESCAT, a partir del Cens de població i habitatges de l’INE. Any 2022.

Per acabar, la Taula 11 mostra els **principals grups d'ocupació de la població ocupada** de Can Puiggener. Els grups d'ocupació amb retribucions típicament més elevades representen una petita proporció del total, i els grups majoritaris tenen a veure amb ocupacions més mal retribuï-

des, com ara les “ocupacions elementals”, els “treballadors de restauració, personals i venedors”, els “artesans, treballadors d'indústries i construcció” i els “operadors d'instal·lacions i maquinària, i muntadors” que, juntament, representen el 73,94% de tota la població ocupada al barri.

Taula 11. Població ocupada per grans grups d'ocupació (any 2021).

Directors i gerents	18	0,85%
Professionals científics i intel·lectuals	126	5,92%
Tècnics i professionals de suport	174	8,17%
Empleats oficina, comptables i administratius	153	7,18%
Treballadors restauració, personals i venedors	465	21,83%
Treballadors act. agrícoles, ramaderes i pesqueres	12	0,56%
Artesans, treballadors indústries i construcció	327	15,35%
Operadors instal·lacions i maquinària, i muntadors	210	9,86%
Ocupacions elementals	573	26,90%
Ocupacions militars	-	-
No hi consta	66	3,10%
Total	2130	100,00%

Font: Idescat, a partir del Cens de població i habitatges de l'INE.

Aquestes dades van en consonància amb allò que exposen des del Dispositiu d'inserció laboral de Can Puiggener, que encara que afirmen que no hi ha prou oferta laboral per a l'alta demanda del barri, sí que admeten que la demanda de mà d'obra no qualificada és elevada, però que es tracta de sectors on les condicions laborals i econòmiques són molt precàries:

El 90% de les persones que atenem, com a molt, a nivell formatiu tenen l'ESO. Però hi ha oferta laboral per a ells, perquè hi ha molta oferta no qualificada. El que passa que potser les condicions, l'estabilitat, les condicions econòmiques no són les idònies, però sí que hi ha feina. Hi ha molta demanda de mà d'obra no quali-

ficada com pot ser el sector serveis, neteja, restauració, industrial...

A banda d'això, cal aclarir que la precarietat laboral no només és causada per unes males condicions econòmiques que, malgrat treballar, no permeten sortir de la pobresa. La precarietat laboral també és de tipus horària, és a dir, de jornades extenses i irregulars que no permeten conciliar la feina amb la vida personal i familiar. I també hi ha una precarietat en les condicions laborals, com ara la sobrecàrrega, l'absència de seguretat i la manca de drets laborals. Malauradament, diversos informants pateixen aquestes condicions tan precàries, però per exemplificar-ho amb un relat, és significativa la situació d'aquest

veí del barri —home senegalès— a qui, havent patit un accident laboral, se li nega l’atenció a la mútua sanitària de l’empresa i, finalment, en agafar la baixa l’acomien de forma improcedent:

Era una empresa al centro de fundición de hierro. Un día estaba trabajando y he tenido problema, porque estaba empujando un carro para echar basura al contenedor y he tenido problema en la espalda. Voy al encargado y se lo digo. Y me dice: pero no vayas a la mutua, ve a tu médico de cabecera. Y le digo ¿por qué? ¿Por qué si tengo un problema en el trabajo tengo que ir al médico de cabecera? Pero ese día yo no conocía su mutua, eh, no tenía intención de ir a la mutua porque no sabía, pero como él me dice no vaya a la mutua, digo ahora no, voy a buscar a su mutua. Y he ido a la mutua que está cerca de la estación del centro, y me dice no es aquí, me ha explicado dónde. Cuando llegué, mira, me han dado un mes. Y antes de llegar al mes me echan. Entonces, cuando llegó la carta, yo llevé la carta a UGT y a hacer demanda. Porque no era normal echar a una persona que está de baja, pero como llevaba poco tiempo, eran solo nueve meses que he estado. Luego la empresa tenía una multa que han pagado, porque

no era normal, no era normal echar a una persona que tiene su problema en tu empresa y echarle así. Si tengo un problema aquí con empresarios es solo este.

Dones i mercat laboral

La Taula 12 mostra el conjunt d’indicadors de relació amb l’activitat econòmica en funció del sexe. La proporció de població activa és similar entre els homes i dones pel que fa a la població de 16 a 64 anys, i més baixa en el cas de les dones quan es té en compte tota la població de 16 anys o més, degut al fet que hi ha una major proporció de dones que d’homes de més de 64 anys. En canvi, la proporció de població ocupada és més baixa en el cas de les dones, gairebé una diferència de 10 punts percentuals pel que fa a la població de 16 anys o més; i la diferència és similar quant a la població que està aturada, que és d’un 19,4% en el cas dels homes i d’un 27,8% en les dones. Per acabar, la proporció de pensionistes per jubilació és molt superior entre els homes, el 93%, i només del 67,6% entre les dones. En definitiva, exceptuant la proporció de població activa, que és similar independentment del sexe, entre les dones s’observen valors clarament més negatius respecte a l’ocupació, la població aturada i la pensionista.

Taula 12. Relació amb l’activitat econòmica per sexe. Sabadell 7 (Can Puiggener). Any 2022.

	Homes	Dones
Proporció de població activa de 16 anys o més (%)	57,5	51,1
Proporció de població activa de 16 a 64 anys (%)	66,5	63,5
Proporció de població ocupada de 16 anys o més (%)	46,3	36,9
Proporció de població ocupada de 16 a 64 anys (%)	53,5	45,8
Proporció de població activa de 16 anys o més que està aturada (%)	19,4	27,8
Proporció de població de 65 anys o més pensionista per jubilació (%)	93	67,6

Font: Idescat, a partir del Cens de població i habitatges de l’INE.

D'una banda, cal destacar que si bé la proporció de població activa d'entre 16 a 64 anys és similar entre homes i dones —3 punts percentuals per sota en el cas de les dones—, sí que hi ha una gran diferència pel que fa a la proporció de dones aturades de més de 16 anys (com hem vist, 27,8% de dones enfront d'un 19,4% d'homes), encara que en els dos casos superen àmpliament la mitjana municipal, que el 2022 se situava en l'11,2%. La dificultat afegida d'algunes dones del barri per trobar feina queda reflectida en el relat de la següent informant que, formada a la universitat en empresa i comptabilitat, no va poder trobar feina durant anys fins que no es va treure el mocador, una qüestió controvertida que no abordarem aquí:

Yo cuando saqué la carrera he intentado buscar un trabajo con pañuelo. Es verdad que en este sentido hay una discriminación. Íbamos las dos, yo y una amiga con quien había hecho el grado superior y la carrera, juntas las dos hemos hecho trabajos siempre, además yo he hecho prácticas en auditoría y me han contratado y he trabajado con ellos. O sea que mi currículum es mejor que el de ella, vamos la cogen, la llaman, y a mí no me llaman. Por el pañuelo. ¿Por qué esta discriminación? Yo sé que es por el pañuelo. Cuatro años buscando y al final digo, pues lo tengo que buscar sin pañuelo. Si quiero trabajar de lo mío tengo que buscar sin pañuelo, porque cuatro años buscando un trabajo con el pañuelo y no hay manera. Voy en la primera entrevista en una clínica, estaban buscando un contable, hace seis años. Digo voy a ir a la entrevista sin pañuelo, me he arreglado el pelo y fui. He hecho la entrevista el lunes y empecé el martes. [riu]. Es lo que hay, en este sentido sí que no... Es que para trabajar si no te vas a trabajar en la limpieza o en estos trabajos que no son calificados... Con el pañuelo te cogen es estos trabajos y no hay problema. Pero un trabajo así en oficina con estudios, imposible. Desde mi experiencia de cuatro años buscando, intentando encontrar un trabajo con pañuelo y tal. Y un pañuelo es igual que una gorra, mírate mis estudios, mi currículum, mi experiencia. ¿Qué más da que me ponga pañuelo? Si hubiera ido con pañuelo estoy seguro que no me hubieran cogido.

Aquesta informant també exposa una altra forma de discriminació que les dones del barri poden estar patint habitualment. Es tracta de dones que, independentment del nivell d'educació assolit, només poden trobar feines precàries i de baixa qualificació a causa a discriminacions de caràcter racista en el procés de contractació. Aquestes dones, quan aspiren a feines de major qualificació, han de modificar la seva aparença o fer front a altres exigències d'assimilació per poder ser contractades. També adopten estratègies de *passing*, és a dir, presentar-se directament com a membres del grup social dominant per evitar la discriminació laboral, encara que això pot tenir conseqüències negatives per a la persona que ho practica, generant tensions en el propi grup. En definitiva, la discriminació laboral contra aquestes dones és una forma de reforçar uns requisits d'assimilació cultural que s'exigiran sobretot en cas que cerquin feina més enllà del treball de baixa qualificació que segons aquesta lògica haurien d'ocupar.

A més, cal tenir en compte que és sobre les dones que habitualment recau tot el pes de la criança i del treball domèstic, i és aquí on alguns informants han trobat la justificació perquè les dones es quedin a casa. No obstant això, també s'ha recollit la veu de dones que treballen i que, a més, assumeixen tota la càrrega de la criança. La següent informant, dona d'origen senegalès amb quatre fills, afirma que les jornades laborals extenses i irregulars no li permeten conciliar la vida familiar i laboral. Treballa a Manresa i s'hi desplaça cada dia amb tren a primera hora i, sovint, no arriba al barri fins a les set de la tarda. La mare explica que són els germans grans que es cuiden dels petits quan els pares no hi són, però que és conscient que això no agrada a l'Ajuntament i alguns veïns. A més, si els germans fan activitats a les tardes, pateixen per si els petits es queden sols a casa o al carrer:

Algunes mares treballen de les sis del matí a les sis de la tarda, i els pares igual. És el germà el que, entre cometes, és el responsable. Encara que aquí es prohibeix dir això. Però és la realitat que tenim nosaltres. És el que tenim aquí, no ho portem nosaltres, és el que ens trobem. Són els fills grans els que ens ajuden a cui-

dar els seus germans, quan estem treballant. Surten de l'escola a les tres o a les quatre, els grans van a la biblioteca i deixen els germans a fora. Qualsevol cosa pot passar, no hi ha ningú. [...]. És problema de la mare. Sí. Entre cometes. Sí, perquè és el seu fill. Però si treballa per poder portar aliments a casa.

En canvi, la següent informant, dona gitana d'origen andalús, no ha començat a treballar formalment fins que els seus set fills han sigut més grans, moment en què decideix emprendre i engegar un petit negoci al barri. Es tracta d'una botiga de roba que ara fa més de vuit anys que funciona, i la propietària es mostra satisfeta de com ha anat. El seu relat mostra com les dones que pateixen una doble discriminació per dones i, en aquest cas, per ser gitanes, estan trobant estratègies per emprendre i tenir èxit com a petites empresàries:

Él ha trabajado siempre porque yo tengo siete niños. [...] Entonces siempre ha trabajado él, porque yo era la mamá, yo era criar niños, casa... Es para lo que he quedado. Entonces cuando ya tuve a los niños más grandecitos le dije ahora me toca a mí, quiero trabajar, emprender y ser yo, yo estoy acostumbrada que en mi casa hemos trabajado tanto hombres como mujeres, la casa de mi madre me refiero, hemos estudiado, hemos trabajado, entonces yo estaba acostumbrada a eso. [...]. Y, nada, me estuve ahorrando unos mesecitos porque ha salido todo de mis ahorros. Y empecemos de la nada, de la nada, pero de la nada nada, eh, o sea, cuatro trapos, eh. Mira si era nada que puse una mesa grande asín de madera, asín en tabla, y eran solo cuatro zapatos, así salteado, y cuatro cosas así salteadas, y de ahí para arriba. Y ya, mira, mi perchero, mis cosas, mira todo, ya me la monté bien, me lo puse donde mejor podía y bien.

4.1.3. Comerç local i teixit empresarial del barri

El març del 2024 es va fer un inventari dels comerços i negocis del barri que es pot consultar a l'Annex 4. Resumidament, es van comptabilitzar dos supermercats al Llano i dos més a la part alta de Can Puiggener, quatre forns de pa —dos a cada zona del barri— i una carnisseria al Llano. Quant a la restauració, nou locals entre bars i restaurants al Llano, i cinc a la part alta de Can Puiggener. De botigues, la de roba i el “tot a 100” del Llano, i la botiga variada de Can Puiggener. De locals instal·ladors, electricistes, lampistes, reformes, fusters i proveïdors de material se'n compten tretze. Tocant a la Gran Via i a la Carretera de Prats hi ha cinc locals relacionats amb l'automobilística. Hi ha dues farmàcies, una a cada zona del barri, i a la part alta també hi ha un centre de teràpies privat. A cada zona del barri hi ha una perruqueria. Per acabar, hi ha setze petits negocis més que es dediquen a diverses activitats i que no han sigut classificats en cap grup.

En definitiva, aquest inventari deixa palès que **al barri hi ha una xarxa àmplia i diversa de comerços** i que, malgrat la percepció de molts veïns que destaquen el contrari, es tracta d'un barri que continua sent dinàmic i emprenedor. A continuació, es mostra el testimoni de dos d'aquests veïns emprenedors que han engegat els seus propis negocis, que funcionen i generen una activitat comercial positiva per a Can Puiggener. En primer lloc, el propietari d'un bar que ofereix una àmplia carta i àpats de forquilla i que es mostra satisfet amb la trajectòria del negoci, i també parla amb entusiasme d'altres bars i proveïdors del barri:

Por la mañana es todo gente del barrio a desayunar [en el bar]. Sobre todo jamón, se vende una entero diario. Y lo cortamos a cuchillo. Y se venden cada día 50 bocadillos de jamón, sí. Lo que es jamón bueno, no hay de serrano. Y luego también, a partir de la tarde hay gitanos, quintos, cervezas, ponme tapas... Hay de todo: sepia, calamares... Solo en mi bar [te puedes tomar tapas en Can Puiggener]. A partir del mediodía palante, quien quiere comer

pa mi bar, porque lo otro son paquistanís. Hay sepia, rejoy, chocos, calamares, bravas, croquetas, carne en salsa, gal-tas, de todo lo que quieras. Para desayunar te recomiendo la brasería, vas a disfrutar. Siempre tienen de todo, y si no te quieres complicar, bocadillo de panceta, te ponen un bocadillo así, grande, de panceta. Y pan del P*****, el que está delante, que lo hace a mano. Nada de precocido ni nada. Él hace el pan bien. Él no vende de pan, él hace pan para la universidad de Bellaterra, para los bares. Es una barra de pan así de ancha que la tocas y cruje, de toda la vida, pan de toda la vida, no es precocido ni nada.

D'altra banda, la propietària d'una botiga de roba, que explica la història del seu negoci des que va començar ara fa vuit anys, i de com ha anat incorporant nous elements per adaptar-se als canvis i fer que el negoci funcioni, amb una clientela fidel de la qual se'n sent orgullosa:

Mira, yo empecé aquí [en la tienda de ropa] hace ocho años, con un miedo, porque fui con todos mis ahorros, ahorrando. Y es muy grande, claro, cuando metí el género me quedé corta, era súper poquita cosa. Llorando, bueno fatal, porque, claro, digo madre mía, aquí me he precipitado. Pero, mira, a día de hoy ocho años después, con mi clientela fija, pueden ver que bastante llena y muy bien, gracias a dios, muy bien. Cuando ya tuve a los niños más grandecitos le dije ahora me toca a mí, quiero trabajar, emprender y ser yo, yo estoy acostumbrada que en mi casa hemos trabajado tanto hombres como mujeres, la casa de mi madre me refiero, hemos estudiado, hemos trabajado, entonces yo estaba acostumbrada a eso. [La clientela son] vecinos del barrio y muchos de fuera porque yo uso mucho las redes sociales. Tengo mis redes sociales y mi Whatsapp, que lo tiene mucha gente, entonces cuando yo actualizo el estado del Whatsapp, me avisan, mira que me ha gustado esto. Yo se lo dejo ahí, mira, reservado, y vienen y lo recogen. Me vienen de Cerdanyola, de Badía, de Barcelona, me vienen de fuera también.

Per acabar, també s'ha de tenir en compte la zona industrial que és al costat del barri, tant la del parc industrial del

Ripoll com la de la carretera de Prats i Lluçanès, on hi ha empreses més grans. Malgrat això, resta pendent avaluar si és una font d'ocupació per al veïnat de Can Puiggener. Exceptuant aquesta zona industrial, la major part de les empreses i comerços del barri no poden oferir gaires llocs de treball al veïnat del barri, ja que es tracta de petits negocis i comerços. En definitiva, això causa que, tal com suggereix un treballador del Dispositiu d'Inserció Laboral del barri, la manca d'oferta laboral sigui encara més accentuada pel que fa a les ofertes al mateix barri:

[Al barri] hi ha molt poqueta oferta laboral. Però sí que és veritat que hi ha algunes indústries d'aquí, algunes de Castellar i, ara, en poc temps, obrirà una empresa de reciclatge de roba, una empresa d'inserció, vull dir que hi haurà una implicació. Serà aquí a la baixada del riu. Treball i formació hi posa.

Comerços i serveis absents

No obstant això, sí que és cert que al barri també hi ha **diversos comerços i serveis que no s'ofereixen**, i que això ocasiona un greuge al veïnat del barri. A més, es tracta de mancances que afecten particularment els veïns del Llano, ja que el veïnat de la part alta del barri són més a prop dels comerços, els caixers o el mercat de la Creu Alta. Per exemple, alguns veïns del Llano han destacat que els falten aliments frescos, com una fruiteria o una peixateria. També s'ha manifestat la necessitat de disposar de caixers per retirar diners en efectiu i d'un centre de salut al barri. Ara mateix, aquests serveis els han d'anar a buscar fora del barri, i per això mateix els informants també han posat de relleu les mancances del transport públic:

Falta fruiteria. La banca estava, no sé por qué la quitaron. Para subir hasta ahí a la Concòrdia, no hay un bus que lleve directamente. No sé por qué lo han hecho así, si toda la vida estaba en Creu Alta. Si hay lluvia y frío con los niños enfermos... Si tienes que andar. Antes, no sé por qué ahora no, el Manolo siempre vendía los tiques del bus.

Sobre l'absència de caixers, alguns informants han destacat que dificulta les transaccions dels comerços del barri. Així ho destaca la propietària d'un dels comerços del Llano, tot repassant serveis que també falten:

Antes sí, ahora, la pescadería la quitaron, las cajas, la pobre gente mayor, la gente mayor es que la ha matado. Y lo del médico. El banco fíjate que antes estaba más cerquita, donde el tío Flores había una Caixa. Después la pusieron más palante, pero es que ya todo eso lo han quitado. Ahora lo más cercano es Concordia. Y Caixa, que si eres de Banco Sabadell o lo que sea vete a Ca n'Oriac, o más arriba a la Concordia, pero está muy mal, muy lejos. A mí muchas veces me vienen con la tarjeta y yo ahora lo tengo estropeado, no tengo [...]. Y uno de los casos es, eh, que nadie tiene dinero, no tiene efectivo nadie, como mucho mejor que esto es una transferencia, me haces una transferencia.

Un altre veí també reivindica la necessitat d'un caixer al barri i no entén per què van treure del barri un servei tan necessari. A més, destaca les dificultats de sortir del barri si no es disposa de vehicle privat:

El primer banco que ha venido aquí era Banco Sabadell, no, no, Caixa Sabadell y luego BBVA. Y desde que se han llevado este banco tú tienes que salir. El problema de salir de Can Puiggener es que si no tienes moto o coche es un poco complicado. Yo tengo moto y tengo mi carnet de autobús también. Si sabes los horarios va bien.

Alguns veïns també destaquen l'absència d'activitats i locals d'oci, sobretot per als joves. A més, a banda de les festivitats del barri, també és gairebé inexistent l'oferta d'activitats de caràcter cultural, com ara exposicions, concerts, festivals, etc. Tampoc hi ha quioscos ni llibreries.

4.2. ENTORN RESIDENCIAL

El parc d'habitatge de Can Puiggener canvia radicalment en funció de la zona del barri, passant de zones d'habitatges estàndard a cases d'autoconstrucció i "estadetes", fins als blocs de pisos de protecció social del Llano. Això queda ben reflectit en els indicadors desagregats per seccions censals (Imatge 1). L'habitatge predominant a la secció censal 014, al pla de Can Puiggener, són blocs de pisos construïts durant els anys setanta a través de promocions de protecció oficial, encara que en molts casos aquesta protecció ha començat a caducar quan els pisos assoleixen els cinquanta anys d'antiguitat. Al Llano, però, també hi ha una zona d'habitatges unifamiliars, les illes de cases que queden entre el carrer Ramón Jové i la ronda de Maria Gispert, que formen part de la secció censal 013 juntament amb alguns blocs de pisos de protecció oficial, i un conjunt de pisos més moderns fruit d'una promoció d'habitatge de Vimusa l'any 2004. Pel que fa a la part alta del barri, que correspon a les seccions censals 011 i 012, s'hi troben sobretot habitatges unifamiliars de característiques diverses i blocs de pisos generalment més moderns que els del Llano, sobretot a les àrees més properes a la Gran Via.

Cal aclarir, però, que aquesta divisió és purament administrativa i, en alguns casos, no es correspon amb fronteres significatives per al veïnat del barri. No obstant això, sí que permet diferenciar clarament entre les dades del Llano i de la part alta del barri, una divisió amb un contingut simbòlic rellevant per als residents de Can Puiggener. A més, cada secció engloba un tipus d'habitatge que pot ser diferenciat fàcilment i, per aquest motiu, és útil començar aquest apartat exposant les dades dels principals indicadors per a cada secció censal del barri:

- A la **secció censal 011** hi ha l'habitatge principal més antic del barri, un 63,1% construït abans del 1970 i un 12,5% construït abans del 1950. L'habitatge principal suposa un 84,6% del total, del qual un 68,1% està en règim de propietat, un 24,5% de lloguer i un 7,5% en altre règim de tinença. Des del 2001 s'ha construït un 14,3% de l'habitatge principal total, quatre punts percentuals per sota de la mitjana municipal. La superfície de l'habitatge

principal és similar a la mitjana sabadellenca, però destaquen els valors extrems, és a dir, la proporció d'habitatge de menys de 45 m², que és del 4,2%, i la proporció d'habitatge de més de 120 m², que és del 27,5%. Pel que fa a la grandària de les llars —en nombre de persones—, destaca sobretot el percentatge de llars de 5 persones o més, que és del 12,5% i, per tant, gairebé duplica la mitjana sabadellenca. Per acabar, respecte al preu de l'habitatge col·lectiu, aquesta secció censal és on el lloguer mensual mitjà és més elevat, de 640,7 euros, i és també on el preu ha pujat més els darrers cinc anys, més d'un 40%.

- **La secció censal 012**, que limita tant amb la Gran Via com amb la carretera de Prats de Lluçanès, és on probablement hi ha més varietat pel que fa a l'habitatge —tant blocs de pisos com cases de superfície diversa. L'habitatge principal representa el 88,1% del total, i d'aquest un 72,9% està en règim de propietat, el percentatge més elevat de tot el barri. A aquesta secció, per tant, també és on hi ha menys habitatge principal en règim de lloguer. Segons l'any de construcció, la major part de l'habitatge d'aquesta secció —un 52,7%— data entre 1951 i 1970, i un 16,3% ha sigut construït durant els darrers vint-i-tres anys. Pel que fa a la superfície de l'habitatge, s'observen uns valors variats i similars a la mitjana sabadellenca, encara que, igual que a la secció inferior, l'habitatge de menys de 45 m² suposa el 5,9% del total, un valor força més elevat que la mitjana municipal. A les llars viuen 2,86 persones de mitjana, un valor lleugerament superior a la mitjana de la ciutat, i altre cop destaca sobretot la proporció de llars amb més de cinc persones, que és del 14,8%. Quant als preus del lloguer de l'habitatge col·lectiu, la mitjana se situa en els 580 euros mensuals, un valor inferior al de l'habitatge unifamiliar, que és de 499,9 euros. L'evolució dels preus durant els últims sis anys també ha sigut clarament creixent, arribant a un increment del 37,8% en l'habitatge col·lectiu i al 20% en l'habitatge unifamiliar.
- **La secció censal 013**, que engloba gairebé tota la zona del Llano, és variada pel que fa a l'habitatge. La secció comprèn alguns blocs de pisos del costat del centre cívic,

els blocs de pisos de construcció més recent que envolten la plaça d'Isabel Vilà, totes les cases que hi ha entre el carrer de Ramón Jové i la ronda de Maria Gispert, i també les cases del Camí Baix de la Clota. Aquí un 90,7% és habitatge principal, del qual un 66,8% està en règim de propietat —per sota de la mitjana sabadellenca—, un 25,2% en lloguer i un 7,9% en altre règim de tinença. Pel que fa a l'any de construcció de l'habitatge, cal destacar que una tercera part de l'habitatge ha sigut construït el 2001 o després, sobretot degut a la promoció d'habitatge de VIMUSA dels anys 2008 i 2009. Durant els vint anys anteriors a aquesta promoció d'habitatge, gairebé no s'havia construït gens, sent construïda la resta d'habitatge gairebé exclusivament entre els anys 1951 i 1980. La superfície de l'habitatge és molt similar a la mitjana municipal, concentrant-se la major part entre els 61 m² i els 90 m². Pel que fa a la grandària mitjana de les llars, de forma similar a les altres seccions censals, el valor que més es desvia de la mitjana és el de la proporció de llars amb 5 persones o més, que en aquest cas és del 15%. Quant als preus de l'habitatge, és en aquesta secció on el preu del lloguer de l'habitatge col·lectiu és més baix, de 400,2 euros mensuals; la tendència durant els últims anys també ha sigut cap a l'alça, passant d'una mitjana de 300,7 euros mensuals l'any 2016 a 400,2 euros l'any 2022.

- **La secció censal 014**, és a dir, la que inclou gairebé exclusivament una part dels blocs de pisos del Llano, és on hi ha menys habitatges principals (el 95,9% del total) en règim de propietat, només el 55,4% i, en conseqüència, on més persones viuen en règim de lloguer o altres règims de tinença. En aquesta secció censal l'habitatge és més envellit, ja que almenys des del 1981 no hi s'ha construït nou habitatge i, per tant, tot l'habitatge disponible va ser construït abans d'aquesta data, la major part durant la dècada del 1970. Pel que fa a la superfície de l'habitatge, el 77,7% disposa només d'una superfície entre 46 i 60 m² i un 20% entre els 61 i els 90 m², i malgrat això és en aquesta secció censal on la grandària mitjana de les llars per nombre de persones és més elevada, de 3,25 persones per llar. A més, en el 24% de les llars d'aquesta secció censal viuen 5 persones o més. Per acabar, pel que fa al

preu mitjà del lloguer, en aquesta secció se situa en els 416,8 euros mensuals, encara que un de cada quatre habitatges supera els 500 euros mensuals.

4.2.1. Mercat de l’habitatge

La Taula 13 mostra les dades sobre **règim de tinença** i proporció d’habitatges principals desagregades per sec-

ció censal. Globalment, es pot observar que el percentatge d’habitatge principal en propietat és més baix que la mitjana de la ciutat en totes les seccions i, per tant, el lloguer és força més elevat. Les dades que més destaquen són les de la secció 02014, que corresponen a la part del Llano que queda entre el centre cívic i l’escola Joan Maragall, en què l’habitatge principal arriba al 95,9% i el percentatge d’habitatges principals en propietat és particularment baix, del 55,4%, fet que implica que el lloguer sigui elevat, del 34,2%, i altres règims de tinença també.

Taula 13. Habitatge principal i règim de tinença per seccions censals.

	Habitatges principals (%)	Habitatges no principals (%)	H. principals de propietat (%)	H. principals de lloguer (%)	H. principals en altre règim de tinença (%)
Secció 02011	84,6	15,4	68,1	24,5	7,5
Secció 02012	88,1	11,9	72,9	21,9	5,2
Secció 02013	90,7	9,3	66,8	25,2	7,9
Secció 02014	95,9	4,1	55,4	34,2	10,4
Mitjana Sbd	90,68	9,32	73,33	20,63	6,03

Font: Idescat, a partir del Cens de població i habitatges de l’INE.

Les dades de la Taula 13 mostren que a Can Puiggener hi ha una proporció comparativament més elevada d’habitatge principal de lloguer —sobretot a la secció censal que està formada íntegrament per blocs de pisos del Llano—, però això no es correspon amb la percepció de la immobiliària del barri, que assegura que pot oferir poc habitatge de lloguer:

Costa molt de trobar un pis de lloguer. Quan me’n surt un, tinc cinquanta persones que el volen. Ens anem apuntant els noms i quan ens ve un pis de lloguer els truquem. Escolta, tenim un pis de lloguer, que t’interessa encara? [...]. Normalment, els pisos aquests, ara ja ho he vist, per la idiosincràsia del barri aquí la gent és molt gran. I llavors, quan hi ha una defunció els fills hereten i, és clar, què passa? Que els fills estan a

ves a sapiguer on, a Ca n’Oriac, a Can Rull o no sé què. I no els interessa llogar-lo. Llavors, clar, són dos germans, tres, i set i vuit germans! Sí, sí, perquè són d’aquella època, que les famílies tenien sis o set fills. I llavors el que volen és treure’s el pis, el problema de sobre i vendre. Perquè no volen llogar, perquè diuen, per sis cents euros que val aquí el lloguer és un mal de cap. Que si em pagaran, que si no em pagaran, que si me l’ocupen, que si no... Escolta, el venc i fora. [...]. Mira, vam llogar un pis al carrer x, i vam tenir 248 sol·licituds. Vaig posar l’anunci el divendres a la tarda, quan vam plegar, i el dilluns al matí, quan vam venir, mare de déu, quina feinada. Era un pis que estava a 650 euros, molt bé, amb una terrasseta d’uns 20 metres quadrats. I clar, era molt llaminer...

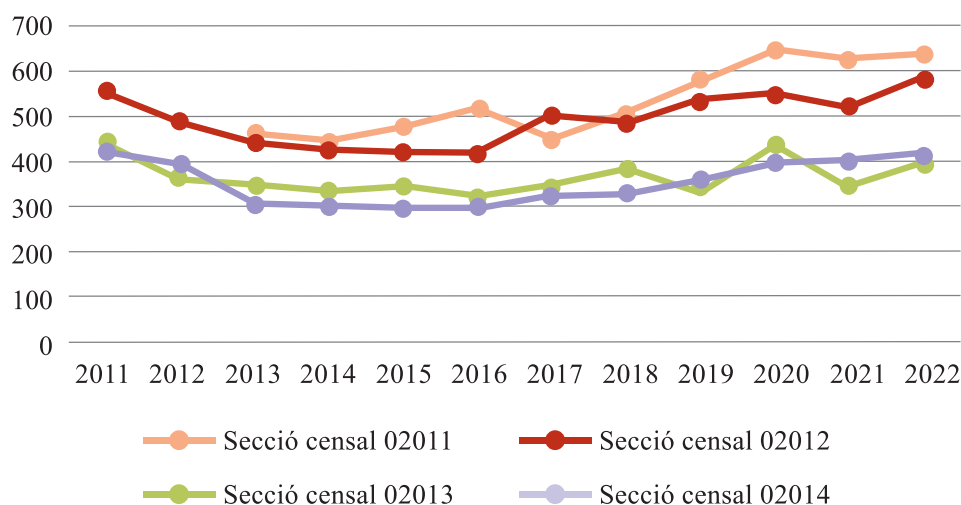
El mateix informant atribueix la falta d'habitatge de lloguer al fet que la gent que marxa del barri o hereta un habitatge prefereix vendre'l abans de llogar-lo per estalviar-se problemes. Malgrat això, en totes les seccions censals el percentatge d'habitatge principal de lloguer supera la mitjana municipal. Per tant, caldria cercar una explicació alternativa per entendre per què l'única immobiliària del barri no pot oferir prou habitatge de lloguer quan, aparentment, hi ha una gran demanda. Més endavant, exposa una explicació alternativa, aquest cop relacionada amb el fet que molts pisos siguin encara de protecció oficial, el que no permet llogar-los:

Saps què passa? Que aquests pisos encara són de protecció oficial. I un pis de protecció oficial oficialment no es pot llogar. O sigui, el que el compra ha de ser la seva vivenda habitual. S'ha de comprometre a ocupar-lo tres mesos després de la compra. No el pot llogar. Hi ha una sèrie de requisits. [...]. Si la protecció oficial ha caducat, després sí, ja es poden llogar. Cinquanta anys. Però, bueno, n'hi ha que ja estan caducats. Els del 69, per exemple, ja estan caducats. Ara el 24, n'hi ha tota una altra colla que també caduquen. [...]. Els pisos de banc em sembla que estan obligats a

posar-los a lloguer si no els venen... Hi ha alguna història d'aquestes. No sé gaire bé com funcionen, perquè com que són de banc jo no puc accedir a això. Però n'hi ha molts que, com que veuen que no els venen, doncs diuen "fem un lloguer social", i els fan pagar 250 o 300 euros, una cosa així.

Pel que fa al **preu de l'habitatge**, a Can Puiggener se situa per sota de la mitjana municipal a totes les seccions censals. Quant a l'habitatge col·lectiu, el preu és considerablement més baix a les seccions 02013 i 02014, on l'any 2022 se situava en els 400,2 i 416,8 euros respectivament. Malgrat això, al Gràfic 8 es pot observar com al llarg dels darrers deu anys l'habitatge s'encareix considerablement, arribant a més del 25% a la secció 0214 en només sis anys. Les seccions censals 02011 i 0212, allà on el preu de l'habitatge ja era el més elevat del barri, són les que han patit els majors increments, superant el 30% en els últims sis anys. Aquest increment de preus es podria explicar parcialment per l'augment de demanda de pisos de lloguer que ja s'ha comentat anteriorment. Malgrat el cost comparatiu més baix de l'habitatge, s'ha de tenir en compte que les persones residents al barri tenen una renda mitjana també molt baixa.

Gràfic 8. Evolució del preu del lloguer de l'habitatge col·lectiu per seccions censals (Can Puiggener).

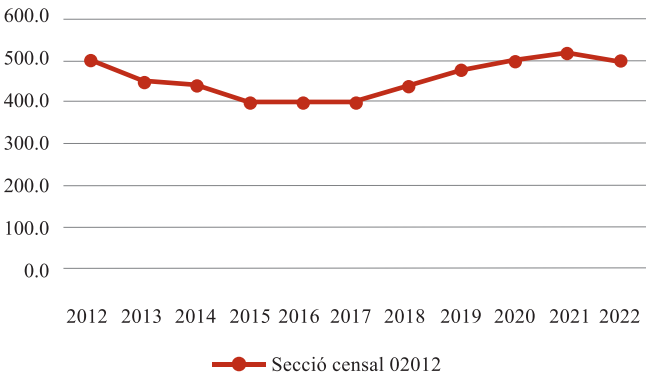
Font: Elaboració pròpia a partir del cens de població i habitatge de l'INE. Any 2022.2022.

Taula 14. Indicadors de l’habitatge col·lectiu per secció censal (any 2022).

	n*	Renda mitjana (€/m².mes)			Superfície mitjana (m²)			Preu mitjà (€/mes)		
		Mitjana	P25	P75	Mitjana	P25	P75	Mitjana	P25	P75
Secció 02011	24	6,8	6,0	9,2	102,0	71,0	116,0	640,7	491,7	736,5
Secció 02012	36	7,7	6,1	10,1	73,0	63,0	92,3	580,0	447,4	654,0
Secció 02013	25	4,6	4,1	6,1	76,0	73,0	133,0	400,2	312,5	550,0
Secció 02014	87	6,3	5,2	7,7	64,0	62,0	73,0	416,8	350,0	500,0

Font: Sistema Estatal Índices Alquiler de Vivienda (SERPAV). * Nombre de testimonis.

Gràfic 9. Evolució del preu del lloguer de l’habitatge unifamiliar a la secció censal 02012.

Font: Elaboració pròpia a partir del cens de població i habitatge de l’INE. Any 2022.

Pel que fa al preu de l’habitatge unifamiliar (Gràfic 9), només hi ha dades per a la secció 02012, on la mitjana del preu mensual se situa en els 500 euros, inferior al preu mitjà de l’habitatge col·lectiu en aquesta mateixa secció censal, que se situava en els 580 euros. L’evolució dels preus ha fet encarir el lloguer de l’habitatge unifamiliar més d’un 20% els darrers sis anys. Per tant, l’increment de preus de l’habitatge unifamiliar ha anat en consonància al de l’habitatge col·lectiu.

Per acabar, un treballador de la immobiliària explica d’aquesta manera la **composició de la demanda**, és a dir, quines persones són les que més cerquen habitatge al barri. També exposa que els propietaris estan espantats a l’hora de posar habitatge a lloguer precisament perquè creuen que l’alt percentatge d’estrangers que cerca pisos al barri podria no tenir prou recursos per pagar-los:

Els que més s’interessen pels pisos són gent de fora. Sud-americans, marroquins, negres [...]. Hi ha demanda de compra de pisos. En tinc tres d’emparaulats i tres més per vendre. Normalment, sempre tinc cinc o sis pisos per vendre. [...]. I els propietaris estan molt espantats perquè, clar, com que ve molta gent de fora, no saps si tenen recursos, si treballen, si no treballen... Els gitanos serien els que menys. I després, depèn dels barris, ja comencen: no vull gent de fora, eh. Andalusos i catalans. [Dels que demanen] quasi tots són marroquins. I també hi ha eslaus, gent de l’est.

4.2.2. Condicions i qualitat de l’habitatge

Pel que fa a l’any de construcció de l’habitatge al barri (Taula 15), els valors difereixen molt entre les quatre seccions censals. No obstant això, en termes generals, l’habitatge està generalment envellit, ja que cap secció censal arriba a la mitjana de Sabadell quant a la proporció d’habitatge construït del 1981 endavant. Altre cop, són particularment preocupants les dades de la secció 02014, on

tot l’habitatge va ser construït abans del 1981. Les dades de les seccions censals que correspon a la part alta del barri —secció 02011 i 02012— mostren que aproximadament la meitat de l’habitatge actual va ser construït entre el 1951 i el 1970, encara que durant les darreres dècades també s’ha anat construint nou habitatge.

Taula 15. Habitatges segons any de construcció per seccions censals.

	Habitatges principals construïts fins al 1950 (%)	Habitatges principals construïts del 1951 al 1970 (%)	Habitatges principals construïts del 1971 al 1980 (%)	Habitatges principals construïts del 1981 al 2000 (%)	Habitatges principals construïts el 2001 o després (%)
Secció 02011	12,5	49,6	5,4	17,3	14,3
Secció 02012	4,1	52,7	18,7	7,3	16,3
Secció 02013	0,9	28,1	38,2	1,6	31
Secció 02014	0,3	20,5	78,7	0	0
Mitjana Sbd	7,25	33,23	21,31	19,06	18,26

Font: Idescat, a partir del Cens de població i habitatges de l’INE.

La Taula 16 mostra la superfície mitjana dels habitatges principals desagregada per seccions censals. Resumidament, es poden distingir dues tendències clarament diferenciades. D’una banda, la secció 02011 i 02012, on una part no gens negligible de l’habitatge no arriba als 45 m² —el 4,2% i el 5,9%, respectivament— però, en canvi, amb unes proporcions rellevants d’habitatge de més de 91 m² i, fins i tot, de més de 120 m². D’altra banda, la secció 02013 i la 02014, on bona part de l’habitatge —pràctica-

ment tot en la secció 02014 i una porció en la 02013— va ser construït simultàniament en forma de blocs de pisos de quatre plantes i de poca superfície per habitatge. D’aquesta manera, un 77,7% de l’habitatge principal de la secció 02014 no supera els 60 m²; en canvi, aquesta xifra és menor a la secció 02013, ja que una part important de l’habitatge és unifamiliar i, a més, entre l’any 2008 i 2009 VIMUSA va fer una promoció de 74 habitatges construïda més recentment i de major superfície.

Taula 16. Habitatges principals segons superfície per seccions censals.

	Habitatges principals de fins a 45 m² (%)	Habitatges principals de 46 m² a 60 m² (%)	Habitatges principals de 61 m² a 90 m² (%)	Habitatges principals de 91 m² a 120 m² (%)	Habitatges principals de més de 120 m² (%)
Secció 02011	4,2	12,2	33,4	22,4	27,5
Secció 02012	5,9	19,9	32,1	23,4	17,8
Secció 02013	1,1	16,4	56,6	17,5	8,3
Secció 02014	0	77,7	20,7	0,3	1
Mitjana Sbd	2,58	16,27	48,45	20,10	12,30

Font: Idescat, a partir del Cens de població i habitatges de l'INE.

Respecte a la superfície de l'habitatge, trobem un cas extrem a la part alta de Can Puiggener, on hi ha un carreró estret que divideix una illa de cases en el qual es van construir petits locals que sembla que han estat l'habitatge de famílies senceres:

Hi ha com un carrer al mig, i llavorens hi ha aquestes casetes a banda i banda. I això que dius tu és una habitació, un lavabo i una cuina-menjador. A lo millor tenen trenta metres o una cosa així. I demanaven seixanta mil euros, eh. Una bestiesa, eh.

Pel que fa a la **grandària de l'habitatge**, calculada en funció del nombre de persones per llar, Can Puiggener se situa per sobre de la mitjana de Sabadell en totes les seccions censals. A més, la proporció de llars de 5 persones o més també supera amb escreix la mitjana de la ciutat. Destaca, com hem avançat, la grandària mitjana de la secció censal 0214, que amb 3,25 és considerablement superior a la de les altres seccions; en aquesta secció una de cada quatre persones viu en llars de 5 persones o més.

Taula 17. Habitatge segons la grandària (núm. de persones) de la llar per seccions censals.

	Grandària mitjana de la llar	Llars d'1 persona (%)	Llars de 2 persones (%)	Llars de 3 persones (%)	Llars de 4 persones (%)	Llars de 5 persones o més (%)
Secció 02011	2,85	20	30,1	17,9	19,4	12,5
Secció 02012	2,86	21,8	27	20,1	16,3	14,8
Secció 02013	2,87	22	25,4	21,4	16,2	15
Secció 02014	3,25	19,3	23,7	15,5	17,5	24
Mitjana Sbd	2,59	24,06	30,04	21,01	17,36	7,52

Font: Idescat, a partir del Cens de població i habitatges de l'INE.

Aquestes dades, juntament amb una superfície mitjana de la llar comparativament baixa, són un clar indicador de les males condicions d'habitatge a Can Puiggener. Aquests indicadors mostren clarament que al barri hi ha greus problemes per accedir a un habitatge en bones condicions, fet que coincideix amb la percepció del següent informant, que es pregunta com i on viuen les famílies nombroses del barri:

Jo no sé on es posen tanta gent, no sé si se'n van a viure tots al mateix pis o a casa d'algun parent. [...]. Un de per allà a baix, *negrito*, va venir aquí amb quatre nens i la dona embarassada. Vull dir que déu n'hi do, eh, també van embalats. I els marroquins no es queden curts eh, tres és lo mínim.

Sobre la mateixa qüestió, la següent informant és mare de quatre fills, dos nois i dues noies. A casa viuen vuit persones, perquè acull dues persones que van arribar en pastera que no tenen on quedar-se fins que trobin casa. Al llarg d'aquest temps han passat moltes persones per casa seva, els seus fills s'enfaden amb ella. Ella diu que els africans no poden veure algú dormint al carrer per necessitat; diu que sempre els ho explica als seus fills, però que de vegades és difícil que la puguin entendre:

A casa viuen vuit persones, perquè acullo dues persones que van arribar en patera que no tenen on quedar-se fins que trobin casa. Al llarg d'aquest temps han passat moltes persones per casa meva, els meus fills s'enfaden amb mi. Però els africans no podem veure algú dormint al carrer per necessitat.

També s'han detectat algunes pràctiques que tenen per objectiu fer negoci amb els problemes d'accés a l'habitatge. Com que a preu de mercat hi ha moltes persones que no poden accedir a un habitatge en condicions, sembla que s'ha generat un mercat secundari que proporciona habitatge —en molts casos, en males condicions— a través d'altres mecanismes. N'és un exemple l'*okupació* il·legal, però també la pràctica de rellogar pisos per habitacions. A més, això no és necessàriament il·legal, ja que un dels

mecanismes consisteix a llogar legalment un pis i establir al contracte que podrà ser rellogat; d'aquesta manera, la persona que lloga el pis pot rellogar-ne les habitacions i aconseguir així duplicar o triplicar el preu de lloguer inicial amb l'objectiu de treure'n benefici:

[Conec una persona que] compra pisos, bueno, més aviat els lloga, pisos de quatre o cinc habitacions, i quan li fan el contracte de lloguer, ja diu que podrà subarrendar. En quasi tots els contractes de lloguer diu que està prohibit el subarrendar. Però si aquesta clàusula la treuen, llavors és legal. Llavors un pis que ell paga vuit cents euros, o mil, no ho sé, i lloga les habitacions per tres-cents o tres-cents cinquanta. I, clar, fa un negoci. [...]. És una pena, perquè pagar 400 euros per una habitació amb dret a cuina jo ho trobo horrorós. És especulació pura, això dels lloguers.

D'altra banda, els blocs de pisos protegits del Llano originalment no disposaven d'ascensor i s'han anat afegint als exteriors dels edificis a mesura que els veïns han disposat de prou recursos per finançar-ne la construcció. Una bona part han aprofitat els plans de millora de l'habitatge que l'administració pública ha anat impulsant per ajudar a finançar els ascensors i evitar que el veïnat marxi del barri, una mesura que per a aquest segon objectiu no ha demostrat ser gaire eficaç. Avui, però, encara hi ha diversos blocs de pisos que no disposen d'ascensor. Segons el següent informant, en aquells edificis que encara no disposen d'ascensor és probable que hi hagi diversos pisos *okupats* il·legalment i veïns que no paguen la quota de la comunitat, fet que no permet tenir prou diners per finançar els ascensors:

I vas a una escala, amb ascensor, i tots paguen religiosament la comunitat. Per això s'han posat l'ascensor. Vas a una altra escala que no hi ha ascensor i hi ha dos okupes, dos que no paguen la comunitat, l'altre que no sé què... Han tingut que pagar sis mil euros cada veí per posar l'ascensor... I subvencionat, eh.

4.2.3. Distribució ètnica i segregació residencial

Segons la **nacionalitat dels membres**, la proporció de llars amb membres estrangers i espanyols supera la mitjana de la ciutat en totes les seccions censals de Can Puiggener i la proporció de llars amb tots els membres estrangers és superior (Taula 18). No obstant això, hi ha diferències notables entre les diverses seccions censals del barri; si bé les seccions 02011, 02012 i 02013 mostren valors molt

similars, la secció 02014 gairebé duplica les altres en la proporció de llars amb membres espanyols i estrangers, que és del 21%, i en la proporció de llars amb tots els membres estrangers, que és del 27,4%. En canvi, el percentatge de llars amb tots els membres espanyols és del 51,6%, mentre que a les altres seccions censals se situa entre el 76-78%.

Taula 18. Habitatge segons nacionalitat dels membres per seccions censals.

	Llars amb membres estrangers i espanyols (%)	Llars amb tots els membres espanyols (%)	Llars amb tots els membres estrangers (%)
Secció 02011	13,1	77,3	9,6
Secció 02012	13	76,6	10,4
Secció 02013	13	76,9	10,1
Secció 02014	21	51,6	27,4
Mitjana Sbd	8,28	85,33	6,39

Font: Idescat, a partir del Cens de població i habitatges de l'INE.

Aquestes dades mostren que la segregació residencial, molt accentuada com s'ha anat mostrant, a banda d'econòmica, també és ètnica. No és només que a les llars de Can Puiggener visqui un nombre relatiu d'estrangers molt superior a la mitjana municipal, sinó que al mateix barri la població estrangera es concentra sobretot a la zona de pisos del Llano que, gairebé exclusivament, correspon amb la secció censal 014. A més, diversos informants situen algunes comunitats en llocs molt concrets del barri, mostrant així que la població del barri es distribueix també en funció de l'ètnicitat:

[Els gitanos] ocupen els habitatges del fondo del barri. A la ronda aquella [...], tot lo que és allà al fondo. [Els marroquins] estan més cap aquí, però aquests estan de lloguer, okupes n'hi ha algun, però molt pocs, eh.

4.3. CONVIVÈNCIA I TEIXIT COMUNITARI

Aquest apartat se centra en la convivència, l'associacionisme i el teixit comunitari al barri de Can Puiggener. En primer lloc, es discuteix si al barri existeix un sentiment de pertinença compartit per tot el veïnat o si, contràriament, es tracta d'una identitat fragmentada. En segon lloc, s'analitza la convivència —que també té impacte en la cohesió social— entre els diversos actors i comunitats del barri, que es caracteritzen per una gran diversitat en termes socials i culturals. Per acabar, s'analitza el teixit comunitari del barri, entès com les formes d'organització col·lectiva, no necessàriament institucionalitzades, que a Can Puiggener van tenir un auge en l'associacionisme veïnal dels anys setanta i vuitanta i que ara té la seva màxima expressió en les associacions de la població d'origen estranger.

4.3.1. Una identitat fragmentada

Una qüestió rellevant de l'estudi ha estat observar fins a quin punt s'ha generat un **sentiment de pertinença compartit** entre el veïnat de Can Puiggener i com això afecta la convivència. Avui, de seguida es pot observar una clara divisió simbòlica entre la part alta de Can Puiggener i el Llano. Aquesta divisió, també és material, ja que les dues zones estan separades per fronteres urbanístiques i orogràfiques; en primer lloc, la pendent del barri canvia de rasant i, a més, entremig hi passa una carretera amb una gran rotonda, s'hi troba el camp del futbol i, des de fa uns anys, uns blocs de pisos blancs que deixen el Llano encara més amagat. El parc d'habitatges també és diferent, el Llano està construït principalment per desenes de blocs de pisos de protecció social que daten dels anys setanta, mentre que a la part alta de Can Puiggener l'habitatge és força divers. A més, el Llano s'identifica de seguida com a una zona poblada majoritàriament per immigrants internacionals de països de rendes baixes, i la part alta de

Can Puiggener com una zona poblada majoritàriament per persones immigrades del sud de la península a partir dels anys 50, juntament amb una proporció significativa de població gitana. Així ho descriu un veí:

Mira, parecerá mentira, yo es que vivo en Can Puiggener, en verdad yo no vivo en el Llano. Arriba, donde los Mossos d'Esquadra. Y son completamente diferentes, o sea Can Puiggener es un mundo y el Llano es otro. Hemos gitanos en los dos barrios pero en Can Puiggener, que no te enteras de nada, cada uno va a su rollo. Y aquí... según qué zona. [...]. Sabes qué pasa, que eso [la migració internacional] vino aquí, al Llano. Y [Can Puiggener] es que es lo que digo, es otra zona. Gitanos y marroquíes hay poquitos, pero los que hay es que están más integrados o van más a su rollo... No hay tanto jaleo como aquí [El Llano]. Yo llevo ocho años aquí y me he sorprendido, eh, yo he dicho: yo no sabía que había, hablando mal y pronto, tanta miseria en el Llano.

No obstant això, l'arribada de la migració internacional no és el desencadenant d'aquesta pertinença dividida, perquè ja des de l'inici es van anar perfilant dues identitats diferenciades. Costa i Domínguez (1996) exposaven els fonaments d'aquesta identitat fragmentada a l'informe *El barri de Can Puiggener: d'una lluita per a la integració a un retorn a la marginalitat*,³ un estudi amb l'objectiu d'analitzar els motius pels quals s'havia trencat la dinàmica social que en les dècades precedents, «quan el barri era un autèntic “marge” de la ciutat», havia estat capaç d'aglutinar els veïns per reivindicar la millora i dignificació del barri i estimular la vida comunitària. Pel que fa a la identitat del barri, els autors argumenten que, des d'un bon començament, es van anar configurant dues realitats diferents tant des de la perspectiva física com humana. Exposen com allò que avui es coneix pròpiament com a Can Puiggener té origen en els primers habitatges d'autoconstrucció dels anys cinquanta, i com en-

³ Costa, Joan; Domínguez, Arantxa (1996). *El barri de Can Puiggener: d'una lluita per a la integració a un retorn a la marginalitat*. Fundació Jaume Bofill.

tre els primers veïns que van anar a viure al Llano encara es conservava —l'any de publicació de l'informe, 1996— la imatge que «el barrio antiguo de las casitas que ya existían era la zona más problemática y degradada del barrio». Aquest sector del barri es caracteritzava des de l'inici per la presència de persones d'ètnia gitana, encara que no de forma exclusiva. D'altra banda, als inicis dels anys setanta, quan el sector del Llano ja estava més o menys configurat, va prendre forma una dinàmica de vida associativa només en aquest sector concret, un procés que va suposar l'inici de la dualitat entre el Llano i Can Puiggener. En aquest moment, ja hi havia dues associacions de veïns, però va ser al Llano on hi va haver una gran activitat reivindicativa amb relació a la manca de serveis, assistència, urbanisme, etc. Segons els autors de l'informe, aquest dinamisme va ajudar a crear una imatge molt positiva del barri. No obstant això, aquesta dinàmica social és capaç de mantenir-se només fins a mitjans dels anys vuitanta, quan l'anomenada crisi de la vida associativa afecta Can Puiggener i també altres barris. A partir d'aquest moment, moltes famílies —de totes les generacions, les arribades els anys cinquanta i les novingudes— comencen a marxar del barri, sobretot des del sector del Llano. Un factor decisiu d'aquesta mobilitat va ser el canvi en la reputació que s'havia anat construint a Can Puiggener. D'aquesta manera, les famílies que tenien els recursos per fer-ho aspiraven a marxar a altres barris de Sabadell, i algunes famílies fins i tot van retornar als seus pobles d'origen.

Després d'aquest període, la divisió entre aquests dos sectors, lluny de debilitar-se, s'ha reforçat a través d'un canvi negatiu en la percepció del Llano. Avui, al sector del Llano, particularment la zona de blocs de pisos, és on hi ha una proporció més elevada de població estrangera. Una part del veïnat que ja vivia al barri durant l'auge del moviment associatiu considera que el Llano es va “deixar perdre” arran de la incapacitat d'evitar la mobilitat dels seus veïns cap a altres zones de la ciutat i l'arribada i assentament concentrat de la nova població d'origen immigrant. Si abans es considerava que era a Can Puiggener on hi havia més pobresa i més problemes socials, ara la imatge és la d'un Llano en què es concentren tots els problemes del barri:

Aquí [part alta de Can Puiggener] estamos más bien gente de toda la vida, en esta parte de Can Puiggener, que son gente mayor, gente ya de antes, no hay mucha juventud, la que hay va a estar en el Llano. Y también está la asociación del Llano que es la que más os puede informar de todo esto, pero volvemos a lo mismo, ahí en el Llano hay mucha clase de, cómo te explico, muchas culturas. Tú lo sabes, que ha llegado el momento que se ha hecho como un [gueto]. Ha llegado el momento que se ha hecho como un [35% de inmigración]. Es que se han ido todos, se han ido y se están yendo todos los que había, ¿me entiendes?

A més, cal tenir en compte que el que s'entén per Llano és estrictament la part de blocs de pisos de protecció oficial que queden entre el camp de futbol i el carrer de Ramon Jové. En canvi, el veïnat de les cases que queden entre aquest carrer i la ronda de Maria Gispert es desmarquen del Llano. Un veí d'aquesta zona ho exposa així:

Es que aquello no es el Llano, donde yo vivo, el Llano es esto, y yo aquí no vengo para nada. Vengo al campo de fútbol y para abajo. Es otro mundo esto. Me gustaría que por ahí pasaras. [¿Y las Clotas?] Muy buenas, las Clotas son todos vecinos que se conocen, en San Juan sacan sus mesas, uno da un cacho carne, otro lo otro... Muy bien, igual que donde vivimos nosotros. Ahí en la ronda María Gispert hay veinte familias, payos, gitanos, de todo mezclado, todos ahí asando carne en los jardines, con su barbacoa...

4.3.2. Convivència

Erròniament, s'atribueix a Can Puiggener una situació de mala convivència i conflicte generalitzat. Fora del barri s'ha difós un imaginari negatiu basat en representacions estigmatitzadores que durant anys han circulat als mitjans de comunicació i a les xarxes socials. Breument, es tracta de discursos aporofòbics i racistes que associen sistemàticament la pobresa i la diversitat cultural a la perillositat. No obstant això, alguns mitjans de comunicació locals sembla que han pres consciència d'aquesta situació i més sovint publiquen notícies positives sobre el barri i fan d'altaveu de les seves reivindicacions. Malgrat això, les notícies que tenen més ressò són les que de forma extraordinària cobreixen algun episodi aïllat de violència al barri. D'altra banda, a les xarxes socials alguns creadors de contingut publiquen vídeos amb l'únic objectiu de convèncer l'espectador desinformat que el barri és una zona perillosa, un tipus de discurs que també mantenen certs sectors polítics a l'extrema dreta. En definitiva, s'ha creat un imaginari sobre Can Puiggener que en cap cas es correspon amb la realitat, ja que el barri es caracteritza per **una convivència tranquil·la i nombrosos exemples de cohesió** entre persones i col·lectius diversos.

El següent relat d'una veïna de la part alta del barri, dona gitana, mostra que precisament un dels aspectes positius del barri és una convivència basada en la solidaritat veïnal. La segregació del barri de la resta de la ciutat facilita, per contra, la creació de vincles entre el veïnat i fa que tothom es conegui. La següent informant destaca el sentiment d'unió dels diversos col·lectius del barri:

Dentro de todo somos una familia, que después sí es verdad que hay de todo como en cualquier otro barrio, pero después todos nos conocemos, somos nosotros, digamos, todos nos conocemos. Y es lo que te digo, si nos tenemos que ayudar nos ayudamos, y si nos tenemos que ignorar nos ignoramos, dependiendo, es lo que más me gusta. Somos uno, somos uno pero que no me refiero solo la comunidad gitana con los gitanos o los marroquíes con los marroquíes, que tenemos

muchos, que un gitano con un marroquí a lo mejor son más amigos que con otros gitanos, me refiero a eso.

En la mateixa línia, el relat d'una altra veïna del Llano, d'origen marroquí, destaca també una sensació d'unitat i, sobretot, de seguretat al barri. Afirmar que, precisament, quan estava a punt de traslladar-se a un altre barri de la ciutat, va decidir quedar-s'hi per la seguretat i la solidaritat veïnal:

Can Puiggener lo veo como mi barrio, mi pueblo. La gente de aquí nos conocemos, tu niño si va a la calle todo el mundo lo conoce. No te preocupas tanto. Yo cuando me iba a mudar allí estaba pensando: no puedo dejar ahí los niños en piso solos. Pero aquí sí. Aquí si voy a trabajar llamo a la vecina y digo: vecina, mira los niños. Si te pasa algo aquí los vecinos nos ayudamos uno entre otros. [...]. Yo del tema de inseguridad no comparto esta opinión. Si yo salgo a las doce yo no tengo miedo ninguno en el barrio. Yo no me he sentido insegura, al contrario, no me he mudado por la seguridad que siento aquí. Porque me siento segura con los vecinos.

El camp de futbol del barri és un element facilitador de la sociabilitat i la cohesió al barri. És cert que, habitualment, les famílies que van arribar al barri entre els anys seixanta i vuitanta han escolaritzat els seus fills i els han portat a extraescolars a la resta de la ciutat. Malgrat això, com mostra el següent relat, el camp de futbol és una gran oportunitat per millorar la convivència i avui està facilitant la integració social al barri. També és una oportunitat per reduir els efectes de la segregació escolar, ja que joves que han estat escolaritzats a altres escoles poden trobar en el camp de futbol un espai d'unió amb altres joves, majoritàriament d'origen estranger, que han estat escolaritzats al barri:

Mi hijo juega ahí al fútbol, en el Âristoi. Estaba en el Can Rull muy bien, y decidió venirse aquí. Mi hijo este año está encantadísimo de venirse aquí. No es porque yo no quiera sacarlo de ahí pero, bueno, volvemos a

lo mismo, el entorno, yo no estaba acostumbrada al entorno. Mi hijo ahora se junta con mucho nene marroquí, nenes de color... Yo tenía la Junta del Can Rull que eran de nuestra cultura, digamos, ¿vale? [...] Y mi hijo la verdad se lleva muy bien con esos niños, sí. [...]. Ahora se relaciona más con los nenes del Llano, de allí, sí, pero antes no. Yo, mis hijos, sinceramente, no se han relacionado ni con los de aquí ni con los del Llano, porque mis hijos ya han ido al Torreguitart, ahí arriba, sus amistades las tenían allí.

Discursos contra la població estrangera

Amb tot, al barri també s'han detectat discursos més o menys minoritaris contra la immigració, centrats principalment en la **percepció que al barri hi ha un volum excessiu d'immigració**, sobretot al Llano. N'és un exemple el relat del següent informant, treballador del barri, que mostra preocupació davant del que percep com un excés d'immigració marroquina i una natalitat elevada d'aquest origen:

Jo no sé on es posen tanta gent, no sé si se'n van a viure tots al mateix pis o a casa d'algun parent. [...]. Un de per allà a baix, *negrito*, va venir aquí amb quatre nens i la dona embarassada. Vull dir que déu n'hi do, eh, també van embalats. I els marroquins no es queden curts, eh, tres és lo mínim. Però de moros n'hi ha molts, eh. Molts. Cada dia més. I a més s'estan expandint. Em refereixo que no es queden aquí al barri, no.

I és que entre la població del barri que va arribar entre els anys seixanta i vuitanta s'ha percebut l'augment de població estrangera al Llano com un fracàs d'aquest sector del barri que, amb la crisi de l'associacionisme veïnal i la mobilitat a altres sectors de la ciutat, va permetre que es creés un *gueto* [sic]. Com ja s'ha exposat anteriorment, això ha contribuït a reforçar encara més l'antagonisme entre aquests dos sectors del barri, fet que queda reflectit en el relat de la següent veïna de la part alta de Can Puiggener:

Ahí en el Llano hay mucha clase de, cómo te explico, muchas culturas. Ha llegado el momento que se ha hecho como un gueto, como un [35% de inmigración]. Es que se han ido todos, se han ido y se están yendo todos los que había, ¿me entiendes? Y ahí sí que considero, yo, mi punto de vista, es que hay que esforzarse más en el Llano [...]. El barrio, mira, te lo voy a decir. ¿Tú te acuerdas del C*** R***? ¿Tú te acuerdas que tuvimos una reunión y en esas reuniones dijo: "Ahí, como no haya mano dura, se va a hacer un gueto"? Esas fueron las palabras de él. Aquí no, pero allí... Porque aquí estábamos todos unidos, pero allí se hará un gueto. [...]. Aquí trabajamos mucho, aquí trabajamos mucho en eso de la vivienda, y éramos todos una piña. En el Llano es que lo estaban viendo. [...]. Ahí tendrían que haber actuado en su momento. Y ahí va a costar un montón. Ahí, ahí es muy difícil. Es difícil porque cada vez va peor, si es que yo no veo soluciones ahí. ¿O vosotros veis soluciones ahí?

Aquestes percepcions probablement també han tingut un impacte a l'hora d'agreuja la segregació de la població d'origen estranger. Si la segregació residencial ja és elevada, aquesta s'agreuja encara més pel que fa a l'escola o les activitats extraescolars, amb una clara preferència de la població d'origen nacional a escolaritzar els fills fora del barri i inscriure'ls a activitats també a l'exterior. Aquesta dinàmica l'exemplifica el relat de la següent veïna del Llano, dona d'origen senegalès, que assenyala que a la plaça de Primer de Maig només hi porten els fills les famílies d'immigrants:

Cal que posin activitats per als nens, el primer. Perquè ara mateix ens han tret l'esplai de la Baldufa. Aquest any no el tindrem. A l'estiu no hi haurà casal. [...]. Perquè les mares espanyoles i catalanes del barri, cap dels seus fills són aquí. Els treuen i els porten a altres llocs a jugar. Van a altres llocs. Llavors aquesta preocupació és de nosaltres com a immigrants, perquè som nosaltres que ho vivim i patim.

La població d'origen estranger també és objecte d'acusacions i malestar que algunes persones del barri atribueixen generalitzant tots els immigrants. Per exemple, l'anterior informant explica que la població nacional del barri critica que les famílies d'immigrants que treballen deixin els fills a càrrec dels germans grans. Alguns pares i mares no arriben a casa fins tard, i abans de deixar els fills tancats a casa tota la tarda prefereixen que surtin a jugar a la plaça amb els germans grans. Davant d'aquesta situació, aquestes famílies han d'enfrontar-se a diversos qüestionaments i acusacions de no ser bons pares:

A la biblioteca que hi ha, hi entrarà només certa edat. Els que no entren estan a la plaça, els més petits estan a la plaça i les mares estan treballant. Algunes mares treballen de les sis del matí a les sis de la tarda, i els pares igual. És el germà el que, entre cometes, és el responsable. Encara que aquí es prohibeix dir això. Però és la realitat que tenim nosaltres. És el que tenim aquí, no ho portem nosaltres, és el que ens trobem. Són els fills grans els que ens ajuden a cuidar els seus germans quan estem treballant.

La població gitana del barri

La població d'origen immigrant estranger no és l'únic objecte d'actituds racistes, ja que al barri hi ha una proporció significativa de **població gitana** que també les pateix. La situació de la població gitana al barri és difícilment generalitzable, precisament es caracteritza per la seva heterogeneïtat, que està condicionada sobretot per la data d'arribada al barri. I és que, de població gitana a Can Puiggener, n'hi ha hagut des de l'inici, però també han marxat famílies i n'han arribat de noves. Es tracta de població de diversos orígens i d'una gran diversitat de formes de viure. En canvi, malauradament és habitual presentar aquesta població com a homogènia, fet que facilita la persistència de l'estigma social. La següent informant, gitana veïna de la part alta del barri, però treballadora al Llano, explica la discriminació sistemàtica a la qual s'han d'enfrontar:

Las gitanas tenemos que demostrar que somos buenas, ay, porque llevamos la mancha ya puesta. Es verdad, y venían, mira que me han dicho que eres muy salada y quería conocerte... Pues aquí me tienes. Y hoy en día todas, es que vienen todas. Y tengo más clientes payas que gitanas, eh.

En el relat dels informants és habitual que a l'hora de parlar de població gitana estableixin una clara distinció entre “aquells gitanos de tota la vida” i “aquells que van arribar després”. Sobre els primers afirmen que són com qualsevol altre veí, amb un tracte basat en el respecte i l'educació, amb els quals hi ha una bona convivència:

Yo no [nunca he tenido problemas con los gitanos], para mí problemas cero, al revés, mucha educación, mucho respeto, a mí me respetan mucho. Bueno, aparte, son gente de toda la vida, yo los quiero un montón, sinceramente más bien son mi gente, son míos, porque he nacido aquí yo.

Els segons, en canvi, són representats com a problemàtics, vinculats a sectors concrets del barri, i beneficiaris de la renda garantida de ciutadania. No cal dir que aquesta és una simplificació que no descriu la complexitat i heterogeneïtat de la població gitana al barri. De totes maneres, és important remarcar que hi ha un cert consens a l'hora d'atribuir una mala convivència i la manca de voluntat d'integració a la població gitana d'aquest segon grup. Això s'exemplifica a través del relat d'un veí del Llano:

Toda esa gente que ha venido son todos de la Mina, que les tiraron las casas. Vinieron la mitad aquí. [...] Esos cobran todos la “renda garantida”, mil y pico, y la cobran por ejemplo él y ella, porque están separados, no están casados, están empadronados en diferentes lados y la cobran los dos. Eso es que nunca lo han mirado.

El següent informant, treballador al barri, també fa referència a aquesta població gitana. A més, argumenta que sobretot suposa un problema per a la població d'origen immigrant arribada durant les últimes dècades i que, en

canvi, la població andalusa que ja havia conviscut prèviament amb població gitana s'ha adaptat millor a la presència d'aquesta nova població gitana:

Hi ha una ètnia gitana que fa molt soroll. I els marroquins i els negres diuen que “¡los gitanos, los gitanos!”. Són més ells que no pas els andalusos, eh, [els que es queixen]. Perquè els andalusos, com que ja estan acostumats a tenir els gitanos aquí de l'època del Bustos. Que el Bustos va ser el promotor de que vinguessin cap aquí. I llavors els andalusos ja estaven com acostumats, però als de fora això dels gitanos no els hi cau bé. Es reuneixen a les places, canten, toquen la pandereta. Fan soroll.

En aquest sentit, al Llano s'han detectat problemes de convivència entre algunes d'aquestes famílies gitanes, algunes de les quals en situació d'exclusió social, i altres veïns d'origen immigrant. Els segons es queixen de conductes racistes i incíviques al carrer i als portals dels blocs de pisos. N'és un exemple el relat de la següent informant, veïna del Llano d'origen marroquí:

Hay gitanos que están aquí toda la vida, y todo respeto, nunca han... Pero hace, yo creo, desde la crisis empezó a venir gente nueva. Vinieron varias familias muy conflictivas. Se nota en las comunidades que están. Aquí hay bloques que están muy mal. No puedes vivir allí... Te lo regalan el piso y dices no quiero. No se puedo convivir con ellos. Yo conozco a una vecina que se ha tenido que mudar porque sus hijos tenían problemas con gitanos... [...] Mi hija viene y le dan una bofetada, sin motivo. Y tampoco puedes discutir ni decir nada. Entonces, yo siempre le digo que no vayan por esta calle. Porque ellos, al ver un niño, si le encuentran solo le dan una bofetada o le pegan o lo que sea sin ningún motivo.

A més, la situació pot haver empitjorat des que no és possible fer el seguiment de la situació d'aquestes famílies a través de la condicionalitat d'una renda mínima d'inserció. La següent veïna del Llano exposa com, segons ella, la situació ha empitjorat:

Que los obliguen a respetar la convivencia, a ir a la escuela... Y lo de las basuras tienen que poner algunas cámaras o lo que sea, porque el cubo está vacío, el contenedor. No se acercan para ponerlo dentro. Y también hacer charlas con ellos y, si no vienen, las ayudas que tienen pues lo vamos a cortar. Sin esto, yo creo que no van a hacer ni caso. Es que no van ni a charlas, ni a formaciones, ni a cursos, nada, están en la calle todo el tiempo... ¿Dónde van a aprender? Antes te obligaban a hacer cursos con la ayuda del PIRMI, pero ahora con la renta garantida ni cursos ni nada. Creo que ha ido a peor la situación.

Aquesta situació també genera la percepció que aquestes famílies reben una discriminació positiva per part de serveis socials, fet que contribueix a reforçar la imatge que l'administració no garanteix la justícia social. Aquest procés comporta un augment de la conflictivitat entre famílies novvingudes amb un projecte migratori i de promoció social que passa per la integració al sistema escolar i laboral, i famílies en situació d'exclusió social que resideixen al portal del costat o al mateix bloc de pisos. La següent informant, dona senegalesa que viu al Llano amb els fills i el marit, es troba en aquesta situació:

Tu, que treballes tot el dia, que fas onze hores, que el teu marit fa vuit o onze hores, que entren a casa dos mil euros al mes, i tens quatre fills, vas i demanes coses i et diuen: no, ja és suficient perquè cobres dos mil. No se'n recorden que pago casa, llum, aigua i gas. Han de menjar els nens. Llavors, què em queda? Però ja vaig aguantant. [...] I llavors veus altres que no treballen en tot el dia, que estan a casa de matí i tarda... I llavors a la nit, a nosaltres, que anem a treballar, no ens deixen dormir. I llavors quant cobren? Vuit-cents? A qui no li agradaria això? A tot el món ens agradaria viure així.

Per concloure aquest apartat cal destacar altra vegada que, al marge de situacions concretes que cal també abordar, la convivència a Can Puiggener és bona. No obstant això, cal treballar per millorar encara més aquesta convivència, generant vincles entre la nova població d'origen

immigrant estranger —una part de la qual ja no és novín-guda— i la població que fa més temps que resideix al barri, tenint en compte que generar aquests vincles és complicat en un context d'alta mobilitat de la població del barri. A banda d'això, cal detectar i desactivar els discursos i les accions que tenen l'objectiu d'acabar amb aquesta bona convivència. Cal tenir en compte que, a més, sovint provenen de fora del barri, d'associacions i partits obertament xenòfobs i racistes que promouen campanyes incendiàries a la plaça de Primer de Maig.

4.3.3. Teixit comunitari i associacionisme

Can Puiggener té una tradició associativa arrelada que ja s'ha repassat breument en apartats anteriors. Com a precedent, cal recordar que després del creixement exponencial del barri entre els anys cinquanta i setanta, l'associacionisme veïnal prenia força per reivindicar tots aquells serveis que mancaven. I és que en pocs anys s'havien aixecat tots els pisos del Llano en una zona sense urbanitzar, sense pensar que la població que s'hi allotjaria reclamaria infraestructures i serveis bàsics. D'aquesta manera, els veïns es van organitzar al voltant de les associacions, sovint impulsades per persones vinculades a la militància socialista. En aquell moment ja es van crear dues associacions veïnals diferenciades, una divisió que s'ha mantingut fins a l'actualitat. Com s'ha exposat anteriorment, la crisi de l'associacionisme veïnal a Can Puiggener va anar acompanyada d'una gran mobilitat del veïnat cap a altres sectors de la ciutat.

Avui, però, encara que l'activitat associativa ja no estigui concentrada al voltant de les associacions veïnals, no es pot parlar d'una manca d'associacionisme. Ben al contrari, al directori d'entitats de l'Ajuntament n'hi ha 38 de registrades amb adreça al barri de Can Puiggener (Annex 5). El seu objecte és divers, amb associacions veïnals, religioses, associacions de famílies d'infants, associacions culturals, de comunitats de migrants, esportives i de lleure, entre d'altres. És clar, doncs, que al barri hi ha una activitat associativa molt intensa. I això sense comptar

totes aquelles formes d'organització comunitària no institucionalitzades. Aquesta pluralitat, malgrat que comporta la divisió de l'activitat associativa, ha de ser vista com un aspecte positiu, ja que darrere de la diversitat d'actors hi ha interessos comuns i lluites compartides, encara que sigui necessària la coordinació i la unitat d'acció.

Aquest rol de coordinació el podria facilitar el consistori municipal a través de figures i serveis que ja existeixen —com ara intervenció comunitària, participació ciutadana o la regidora de districte. Per a la millora del barri, cal detectar i coordinar els agents comunitaris per aprofitar el seu potencial, ja que es tracta de comunitats organitzades que poden facilitar la implementació de polítiques municipals de millora del barri. Un exemple que evidencia la necessitat de coordinació, en aquest cas del sector del lleure, són els problemes de l'estiu del 2024 per garantir un casal per substituir el que organitzava l'Esplai la Baldufa. A continuació, s'exposa la trajectòria i el rol clau de la Baldufa per a la millora del barri.

Aturada del Grup d'Esplai la Baldufa i coordinació del lleure a Can Puiggener

Al llarg dels últims cinquanta anys, la Baldufa ha ofert un servei essencial a les famílies del barri, organitzant l'esplai setmanal, colònies i casals d'estiu. La tardor del 2023 van aturar l'activitat per manca de personal, però a través de les reivindicacions dels veïns s'ha fet encara més evident que cal reactivar-la immediatament. Cal dotar l'entitat dels recursos i el suport necessari per reprendre l'activitat, i cal fer-ho aprofitant el potencial dels actors clau del barri —entitats, joves, famílies, escoles, etc. Per fer-ho, s'ha de garantir que l'entitat sigui funcional —capacitat de gestionar-se administrativament i relacionar-se amb l'administració— i sostenible —recursos humans suficients per oferir un bon servei. Un aspecte clau és que el projecte, encara que compti amb suports externs, s'impulsi i es lideri des del mateix barri.

Com exposa la següent informant, cal tenir present que el tancament de la Baldufa és un problema particularment

preocupant per a la població d'origen estranger del barri, que majoritàriament hi portaven els seus fills i filles. Sovint, l'esplai setmanal era l'única activitat de lleure organitzada que els infants del barri podien gaudir. A més, l'organització del casal d'estiu complia una funció essencial per a molts infants d'aquestes famílies que, altrament, havien de romandre tancats a casa una bona part de les setmanes d'estiu mentre els seus pares treballaven:

Ara mateix ens han tret l'esplai de La Baldufa. Aquest any no el tindrem. A l'estiu no hi haurà casal. Llavors nosaltres com a entitats estem mirant de fer-ho. Perquè el que hi ha molt aquí són nens africans. Perquè les mares espanyoles i catalanes del barri, cap dels seus fills són aquí. Els treuen i els porten a altres llocs a jugar. Van a altres llocs. Llavors aquesta preocupació és de nosaltres com a immigrants, perquè som nosaltres que ho vivim i patim.

L'estiu del 2023 l'AFI de l'Escola Tarlatana i l'Ajuntament van poder oferir a última hora casals d'estiu per cobrir les places que oferia l'Esplai la Baldufa. Però es va fer evident la necessitat de reactivar l'esplai i d'una coordinació del sector del lleure al barri. I és que fins a la setmana prèvia a l'obertura del casal, per traves administratives, l'Ajuntament no va poder anunciar que finalment oferiria el seu propi casal. Mentrestant, les famílies cercaven alternatives, però el preu de dur els fills a altres casals era massa elevat i necessitaven que l'administració els confirmés que podrien obtenir una beca per cobrir-ne els costos. Un d'aquests casals era el del Club de Futbol Àristoi Football Academy, l'entitat que gestiona una vintena d'equips de futbol al camp del barri, que per finançar el casal estava

pendent que serveis socials els confirmés que les famílies que s'hi havien apuntat obtindrien una beca per fer front al pagament. Sense aquesta confirmació no podien garantir que el casal s'acabés fent. Finalment, la confirmació no va arribar i el van haver d'anul·lar.

La iniciativa de l'Ajuntament d'organitzar el casal, encara que va ser una notícia positiva, va arribar massa tard i sense estar en contacte amb les entitats del barri. L'Ajuntament oferia 40 places per a infants de sis a dotze anys, i això va ser considerat insuficient per alguns veïns del barri, sobretot, perquè els menors de sis anys es quedaven sense casal. A correuita, l'Associació de Famílies d'Infants de l'Escola Tarlatana va organitzar el seu propi casal per cobrir aquesta franja d'edat i van poder oferir 32 places. Ara bé, només hi van accedir quatre infants de l'Escola Joan Maragall; per tant, és probable que molts infants es quedessin sense casal d'estiu. Per acabar, l'Ajuntament i les entitats esmentades no sabien que la Parròquia també organitzava el seu propi casal i que amb prou temps s'haurien pogut coordinar tots aquests actors per cobrir totes les franges.

En definitiva, aquest episodi deixa clar que és estrictament necessari crear una xarxa d'entitats de lleure al barri de Can Puiggener, que es coordini amb l'Ajuntament amb l'objectiu de garantir activitats adequades i gratuïtes per a tots els infants i joves del barri. En endavant, encara que idealment l'esplai la Baldufa hauria d'haver reprès l'activitat, caldria oferir un casal d'estiu amb prou places per a totes les franges d'edat i amb prou antelació per evitar la situació angoixant que les famílies van viure el darrer any.

4.4. EDUCACIÓ

A Can Puiggener hi ha tres centres educatius: una escola bressol i dos d'educació infantil i primària. En canvi, d'institut no n'hi ha cap, així com tampoc cap altra institució d'educació formal, encara que l'Escola d'Adults de la Concòrdia ofereix alguns dels seus cursos al centre cívic del barri, on també hi ha una biblioteca i s'hi ofereixen activitats de reforç escolar. Així doncs, cal tenir en compte que una part significativa de les trajectòries educatives de la població jove de Can Puiggener tenen lloc fora del barri, ja sigui d'una forma obligatòria per cursar l'educació secundària, o bé de forma voluntària —i estratègica, en alguns casos— en l'etapa d'educació primària. I és que les escoles de Can Puiggener són només una part d'un ampli ventall d'escoles i instituts que són a prop del barri. Al Districte 2, a banda de les dues escoles públiques de Can Puiggener, n'hi ha sis més —tres de públiques (Samuntada, Creu Alta i Ribatallada) i tres de concertades (Bertran, Servator, Tarrés). A més, per proximitat i perquè els informants de l'estudi asseguruen que les famílies de Can Puiggener sovint hi porten els fills, s'hi afegeixen l'Escola Torreguitart i l'Institut Agustí Serra —del barri limítrof de

Torreguitart—, i moltes altres de la resta de la ciutat en les quals ens consta que hi ha infants i joves de Can Puiggener escolaritzats.

Abans d'exposar dades més concretes, és oportú fixar-se en la Taula 19, que compara Can Puiggener i el conjunt de Sabadell pel que fa al nivell de formació assolit per la població de 15 anys o més. D'entrada, cal aclarir que es tracta d'uns valors preocupants, molt negatius en comparació als valors mitjans de la ciutat. A Can Puiggener, un 25% de la població de 15 anys o més ha assolit només l'educació primària o un nivell inferior, mentre que a Sabadell aquest indicador se situa en el 15,11%. Pel que fa a la primera etapa d'educació secundària (1r i 2n d'ESO), a Can Puiggener hi ha un 43,48% d'adolescents que han assolit com a màxim aquest nivell, mentre que a Sabadell el valor és inferior, del 30,65%, ja que hi ha una proporció molt més alta de persones que han assolit nivells de formació superiors. A Sabadell, el 30,86% de la població de 15 anys o més ha assolit un nivell equivalent a l'educació superior, però a Can Puiggener és el 12,61%. En resum, el nivell de formació assolit per la població de 15 anys o més a Can Puiggener és molt inferior al del conjunt de la ciutat.

Taula 19. Nivell de formació assolit; població de 15 anys o més. Can Puiggener i Sabadell.

	Can Puiggener		Sabadell	
Educació primària o inferior	1.257	24,02%	27.522	15,11%
Primera etapa d'educació secundària i similar	2.276	43,48%	55.821	30,65%
Segona etapa d'educació secundària i similar	1.041	19,89%	42.565	23,37%
Educació superior	660	12,61%	56.209	30,86%
Total	5.234	100%	182.117	100%

Font: Idescat, a partir del cens de població anual de l'INE. Any 2022.

4.4.1. Primera infantesa i etapes escolars obligatòries

L'**escola bressol** —oficialment, el “Centre d'Educació Infantil i Familiar de Can Puiggener”— ofereix cursar al barri aquesta primera etapa de caràcter no obligatori. Malgrat això, moltes famílies del barri no hi porten els seus infants, i una bona part dels alumnes de l'escola provenen de famílies residents a altres barris de Sabadell. Una mestra de l'escola explica que, a l'inici, la major part dels infants sí que eren del barri, “hi havia moltíssima immigració i potser un 80% era del barri”. Any rere any, però, aquesta dinàmica ha canviat i ara reben famílies de tot Sabadell, sobretot, de la Creu Alta, ja que els hi toca per zona. Des de l'escola, expliquen així aquest interès de les famílies per triar l'Escola Bressol de Can Puiggener:

Som un projecte molt flexible, sobretot en la relació família-escola. Una escola que és per als infants, però també per a les famílies. Poden fer un procés de familiarització molt allargat en el temps, en aquest sentit, crec que donem aquesta confiança, aquest temps, perquè les famílies dels infants puguin adaptar-se bé al centre. En el dia a dia hi ha molta comunicació, l'empatia que tenim, el nostre projecte basat en la vida quotidiana, com a pilars. La metodologia basada en un joc lliure. Les adequacions dels menús. Tenim cuina pròpia. Escoltem molt la criança de la família.

Des del centre, argumenten que hi ha un estigma associat al barri que no els ha ajudat a créixer, fent que algunes famílies no s'inscriguin a l'escola perquè és a Can Puiggener. La demanda és inferior a l'oferta de places, i això fa que fins al juliol no puguin saber si tindran els grups omplerts:

El boca a boca ens ha ajudat molt a créixer com a escola. El que sí passa és que moltes vegades continuem tenint l'estigma del barri i això fa que no totes les famílies apostin per venir cap aquí. Sí que hi ha famílies que sí volen una plaça pública i es queden sense, i aquí n'hi ha, doncs venen cap aquí. D'altres, doncs no venen. I això fa que fins al juliol no sabem si tindrem totes les

places omplertes. Ara mateix tenim places lliures de 2-3 anys i no tenim llista d'espera. Nosaltres, durant tot el curs hi ha matrícula viva, a 2-3 pot ser tot el curs, i 0-2 pot ser fins al 31 març. Llavors, si es dona algú de baixa, truquem per ordre d'haver-se informat.

A banda d'això, també expliquen que l'escola bressol del barri de la Creu Alta té una demanda elevada i això fa que es quedin fora i rebotin cap aquí, encara que també hi ha altres famílies del Centre o de Can Llong que “busquen aquest projecte en concret i se la juguen en el procés de preinscripció per poder entrar a aquesta escola”. En canvi, la demanda de les famílies del barri ha baixat, en particular de famílies gitanes. Des del centre, expliquen la poca presència de gitanos a les escoles pel fet que “no és una etapa obligatòria d'escolarització” i ho expliquen amb una generalització que homogeneïtza el grup:

Ja són absentistes en l'etapa obligatòria; que de zero a tres anys ja se'ls emporten amb ells i van als mercats ambulants o, bueno, estan amb ells a casa. No és una assistència com per exemple la Tarlatana, potser, de volum.

No obstant això, aclareixen que continuen venint a l'escola moltes famílies del barri, encara que potser no arriben a ser la meitat. Del barri, hi ha famílies de “magrebins, africans, i autòctons”. A més, han detectat que l'any passat —2023/2024— hi va haver més famílies que van interessar-se per l'escola bressol, ja que:

Des de l'any passat el grup de més grans, de 2 a 3 anys, tenen l'escolarització gratuïta, llavors tant l'any passat com aquest ho tenim tot ple, en el sentit que tenim quatre estances amb 80 infants de 2-3 anys. [...] Per tant, moltes famílies del barri que abans no els portaven, o no s'ho podien permetre o perquè treballaven i tal, doncs ara valoren portar-los perquè és gratuïta l'escolarització. En aquest barri ens trobem amb això. I n'hi ha d'altres que fins ara han tingut ajuts d'escolarització o de menjador, en aquest curs potser menys que altres, però normalment ens anàvem a uns vint infants amb ajuts des d'acció social.

Les raons per les quals una proporció significativa de les famílies del barri decideixin no dur els fills a l'escola bressol són múltiples. Sovint les mestres ho atribueixen a diferències en les pautes culturals sobre la criança, però a Can Puiggener també és un factor rellevant la precarietat econòmica. Des del centre educatiu, suggereixen que diverses famílies no hi porten els fills i filles tant per impossibilitat d'afrontar-ne els costos o per desconèixer com tramitar la petició d'ajuts públics en aquesta etapa:

No és senzill [accedir als ajuts] i, a més, ara mateix, de cara al curs vinent el missatge és que cada treballadora social ho gestioni amb les famílies que considera molt concretes de risc social i més vulnerables, per donar ajuts. Sí que és veritat que sempre ha sigut el missatge que quan una família venia i et deia: “sí, es que, claro, lo quiero dejar a comer pero... económicamente”, demana cita des de seguretat social. Nosaltres aquí no gestionem res, saps? Llavors seran casos molt concrets que de cara al curs vinent donaran ajuts.

D'altra banda, des del centre opinen que no es fa una bona gestió de les prestacions socials. Afirmen que cal garantir l'accés a les prestacions a les famílies que realment les necessiten i, al mateix temps, cal controlar que aquelles que ja en reben les necessitin de veritat i les estiguin aprofitant:

I jo crec que han de saber una miqueta més com controlar tot això, perquè de vegades hem tingut infants que han tingut ajuts d'escolarització, de menjador o de totes dues coses, i no les han aprofitat. Llavors hem d'anar darrere també, no? I trobes com aquesta injustícia que potser hi ha famílies que no poden accedir a aquest ajut, perquè es valora que hi ha famílies en pitjors situacions i que les que tenen l'ajut no l'aprofiten. Són marroquins o paquistanesos... [11']. En aquests casos, nosaltres, quan hi ha una setmana que no venen, truquem: no, es que está malo... ¿Vale? Donem com aquest vot de confiança però, clar, si anem veient que no venen, que no venen, doncs tenim la referent d'acció social i llavors ens comuniquem amb ella. Mira escolta està passant això. I si no hi ha manera de contactar amb la família, que de

vegades també ens ha passat, el que fem és, hi ha un protocol per l'Ajuntament. Dos mesos de no assistència seguida és baixa definitiva del servei. Truquem, enviem correu per informar, i si veiem que no obtenim resposta se'ls envia una carta certificada. I oferim la plaça a una altra família que estigui en llista d'espera.

Centres d'educació infantil i primària

L'alumnat de les **escoles del barri** resideix gairebé exclusivament a Can Puiggener, tant a l'Escola Joan Maragall com a l'Escola Tarlatana, encara que a aquesta última també hi ha un grup de famílies que viuen fora del barri que hi han matriculat els seus fills i filles interessades per la metodologia educativa innovadora que proposa aquesta escola i per un compromís contra la segregació social. Ara bé, tenint en compte que gairebé una tercera part de la població del barri és estrangera, més encara entre la població menor, no és estrany que la major part de l'alumnat dels centres de Can Puiggener vingui de famílies de la immigració internacional. Així ho diu una treballadora de l'Escola Joan Maragall:

Gairebé tots els alumnes són del Marroc. N'hi ha també de l'Àfrica negra, a cada classe dos o tres nens. Després hi ha algun pakistanès. I gitanos. Però tots són nascuts a Sabadell, aclareix una de les entrevistades. “I de l'antiga immigració ja no en venen, van voler marxar tots. Deien: “Yo con los moros no me quedo”.

Cal destacar, però, que existeix una clara **preferència d'algunes famílies per escolaritzar els fills i filles fora del barri**, sobretot per part de la població d'origen nacional, però també per part de diverses famílies d'origen estranger i per múltiples motius. Això augmenta la necessitat de millores en la mobilitat, sobretot amb les zones escolars on hi ha més alumnat de Can Puiggener. Cada matí, desenes d'infants i joves del barri van a l'escola o l'institut al barri de Torreguitart: sortint del Llano pugen un fort pendent de terra i, un cop a dalt, han de travessar la carretera de Castellar, fet que ha generat queixes per la perillositat que això comporta. D'altra banda, si agafen l'autobús, l'horari no sempre quadra amb les hores d'entrada als centres edu-

catius, fent que arribin massa d'hora o massa tard, generant conflictes entre alumnat i professorat.

Atès que una part dels infants i joves del barri estan escolaritzats fora del barri, s'ha recollit la perspectiva d'aquests centres. L'Escola Torreguitart és un d'aquests centres, i un membre del seu equip directiu explica d'aquesta manera la composició de l'alumnat del centre:

Allà [Escola Joan Maragall] hi ha un tipus concret de població i hi ha famílies que, travessant la carretera, els és molt fàcil venir cap aquí. I, llavors, famílies del Tarlatana que haurien d'anar allà, però venen cap aquí. Tant de la nova com de l'antiga migració. A Can Puiggener hi ha molts gitanos, i els més selectes, que treballen i tenen uns ingressos, tots aquests venen cap aquí. És una comunitat molt petita la que tenim aquí de gitanos. I, llavors, els immigrants que tenim aquí majoritàriament són marroquins. I llavors, dels que viuen al Llano, allà hi ha molta població de color, i no els volen, i llavors també ens venen cap aquí.

La mare d'una família que resideix a la part alta de Can Puiggener explica com les trajectòries educatives dels seus fills han tingut lloc fora del barri, tant l'escola i l'institut com les activitats extraescolars, encara que avui el seu fill gran juga al club de futbol del barri i, per primer cop, es relaciona més amb joves de Can Puiggener:

Ahora se relaciona más con los nenes del Llano, de allí, sí, pero antes no. Yo, mis hijos, sinceramente, no se han relacionado ni con los de aquí ni con los del Llano, porque mis hijos ya han ido al Torreguitart, ahí arriba, sus amistades las tenían allí. Luego, en el fútbol, lo he tenido siempre en el Can Rull o en el Sabadell Nord. Ahora decidió venirse aquí. A ver, también nos pilló cerca, porque allí...

Una informant que ha treballat a l'Escola Joan Maragall des de ja fa més de deu anys explica com ara mateix la major part de l'alumnat és d'origen marroquí i, en menor proporció, afrodescendent d'altres orígens. No fa gaires

anys, però, una bona part dels alumnes de l'escola era d'origen nacional, descendent de la migració andalusa i murciana del segle passat, però progressivament van anar abandonant l'escola, segons la informant, a mesura que arribava alumnat d'origen estranger:

Mira, aquí gairebé tothom és del Marroc. Tenim de l'Àfrica negra un tant per cent, a cada classe dos o tres nens. I són nascuts a Sabadell, eh, tots, que jo els dic: vosaltres sou catalans guapos. I després hi ha algun pakistanès. I després gitanos. I de l'antiga immigració ja no venen. Van voler marxar tots, deien: ¡Yo con los moros no me quedo! Jo n'he vist aquí, quan vaig arribar n'hi havia. Marxaven perquè deien que, clar, "aquí los negros y los moros...". Alguna vegada havia anat al Llano a recollir signatures, encara hi queda gent d'aquí, que parlen català o castellà, però em deien: ¿Yo? ¿Pa estos voy a firmar? ¿Pa los moros? Mis nietos se han tenido que ir de aquí por ellos, yo por ellos no doy nada.

En paral·lel, els veïns del barri de Torreguitart que fins aleshores havien anat majoritàriament a l'escola pública del seu barri, amb l'entrada d'aquest alumnat de Can Puiggener han deixat d'anar a aquesta escola i s'han matriculat a altres escoles públiques o concertades de la zona quan han pogut fer-ho:

Aquí tenim Gaudí, Miquel Carreras, i llavors tenim Servator, de concertades, Tarrés i Beltran. Llavors, la gent del barri s'ha anat com desplaçant i ha dit: doncs me'n vaig cap a la concertada. Perquè tinc més possibilitats econòmiques i vaig a la concertada.

Aquesta és una dinàmica que s'observa també a l'Institut Agustí Serra i Fontanet, situat al costat de l'Escola Torreguitart. Com que és en aquest institut on cursa l'educació secundària la major part del jovent de Can Puiggener, sobretot l'alumnat de les escoles Tarlatana i Joan Maragall, s'observa una dinàmica de desplaçament de les famílies de l'Escola Torreguitart cap a altres instituts de la zona:

El nostre institut de referència és l'Agustí. Però ara ja portem un parell o tres d'anys que hi ha una mica de diversificació. Hi ha famílies que viuen plaça Espanya enllà, doncs van al Ca n'Oriac. I hi ha famílies que demanen Casablanques també. Amb l'Agustí fem coordinació, tot i que després del Ca n'Oriac també ens telefonen. O si no a través de la treballadora familiar i la psicopedagoga també es coordinen. Es volen diferenciar més de Can Puiggener, ja que a l'Agustí venen els alumnes de la Tarlatana i el Joan Maragall. I al Ca n'Oriac també tenen l'excusa que treballen més com nosaltres, per projectes. El que passa és que com que no és el nostre de referència no tots hi poden entrar.

No obstant això, no totes les famílies segueixen aquesta lògica. Per exemple, aquesta mare d'origen magrebí resident al Llano no comparteix la voluntat de les famílies que escolaritzen els fills a escoles amb menys alumnat d'origen estranger:

Yo no comparto esto que dicen: ay, en el cole solo hay españoles, no hay ni gitanos ni tal. Está bien que haya una diversidad en el colegio. Y tampoco me gusta que solo haya marroquíes o solo gitanos o solo españoles.

Pel que fa a l'**absentisme escolar**, a totes les escoles afirmen que avui ja és gairebé residual i que es limita només a algunes famílies gitanes. Des de l'Escola Torreguitart, expliquen d'aquesta manera els patrons observats en funció de l'origen de les famílies:

Els àrabs [referint-se als marroquins] sempre venen a l'escola, i són famílies que es preocupen molt per l'educació dels seus fills. La gent de Sud-Amèrica també, així que no hi ha un absentisme marcat. Només dues famílies, les dues gitanes. Que, clar, tenen altres prioritats.

Una treballadora de l'Escola Joan Maragall explica que hi ha absentisme només entre algunes famílies gitanes, que s'excusen al·legant problemes de salut:

Amb assistència l'únic problema que tenim és amb els gitanos a l'escola. Els altres venen tots cada dia.

I alguns gitanos també, eh. A mi em diuen: “¡Es que estaba malita!”. Ya, pero es que no puede ser que esté malita veinte días”. És que potser algun dia em partiran la cara, però... Té dues germanes, i vaig a l'altre classe i li pregunto què ha passat. Tenia conjuntivitis, em diu. I vaig a l'altra germana i em diu que era mal de panxa. Són excuses.

Un dels problemes que algunes mestres de Can Puiggener han detectat és la manca de **vinculació entre les famílies i l'escola**. A l'Escola Joan Maragall intenten afrontar aquest problema a través de la figura de la integradora social:

Nosaltres en tenim [integradora social] aquí a l'escola. És una figura de l'escola. Perquè també estem intentant integrar les famílies a l'escola, perquè aquesta és l'altra. Nosaltres entenem que és una escola de tothom, però ells no. Ells, si els dius de venir un dia, et diuen que tenen cita. Què dius, mare de déu, deuen estar col·lapsats els metges. No volen. No els interessa massa.

La següent informant, dona magrebina resident al Llano, és presidenta de l'associació de famílies d'infants (AFI) d'una de les escoles de Can Puiggener i també reconeix que és difícil que els pares s'impliquin en l'escola:

Mucha gente que viene, el punto de trabajar voluntario cuesta mucho o muchas mujeres no lo saben. Dedicarse un tiempo sin cobrar lo ven un poco como tal... Yo soy presidente del AMPA, pero cuesta mucho encontrar otros padres que se impliquen. Yo soy presidenta por temas de trámites y tal, yo estoy trabajando en una gestoría, no me cuesta hacer estas cosas. Entonces le echo una mano a la dirección. En el AMPA los que se implican hasta ahora son marroquíes. Los que hacen las fiestas y ayudan en lo que necesitan en la dirección: fiestas de fin de curso, de Sant Jordi, la Castanyada...

La figura de l'integrador/a social apareix a totes les escoles del barri, i també a la Torreguitart. A banda de vetllar per la vinculació de les famílies amb l'escola, s'encarrega de casos d'absentisme, de fer el seguiment d'alumnes amb

problemes d'aprenentatge i de famílies amb una situació econòmica vulnerable:

Tenim TIS (tècnica d'integració social). Ella controla l'absentisme, si s'han de fer trucades a les famílies, tota aquesta gestió. I ella està a l'ACAEI, una comissió setmanal en què hi ha un mestre d'educació especial, l'equip directiu, la psicopedagoga que ve cada setmana i també tenim una treballadora familiar i una noia de serveis socials. I llavors parlem d'aquests casos que ens preocupen a nivell socioeconòmic o a nivell d'aprenentatge.

El següent testimoni és el d'una mare de quatre fills, dona d'origen senegalès, que s'ha desvinculat de l'Escola Joan Maragall arran de diversos problemes que ha tingut amb el professorat. És una mostra de com la vinculació entre famílies i escola és fràgil i, per tant, cal promoure-la activament:

Del Joan Maragall, no ho sé, d'abans en podria dir meravelles. Però ara no en puc dir res bo. Com a mare no... El primer problema va ser el dia que es va acomiadar [la directora precedent]. Se'm va quedar gravat, en el cor em va quedar. [...] Algunes mares vam decidir comprar alguna cosa i dir algunes paraules, però la nova directora ens va dir que no, que no es podia fer. Llavors des d'aquest dia l'hi vaig posar la creu. Perquè per a mi això no és una bona persona. I llavors ja han començat a sorgir problemes i coses. I llavors la segona que em va fer, que fins i tot em va trucar la treballadora social. [...] El dia que la meua filla petita havia d'anar d'excursió havia de pagar, i ho vaig fer, de vegades no ho faig, però aquest dia sí, però la nena no tenia el rebut. I em van trucar de l'escola, si no té rebut no hi va. I els vaig dir, m'he equivocat jo, però el rebut ja l'he tirat. Està pagat, mireu-m'ho, si us plau. No tenim temps per mirar-ho... Com si no em coneguessin gens. Van deixar la nena a l'escola i tots van marxar. La nena va estar plorant dos dies.

D'altra banda, la següent informant, mestra a Can Puiggener des de fa més de deu anys, ha detectat **tensions entre allò que la literatura especialitzada anomena “cultura**

escolar” i “cultura de carrer”.⁴ És a dir, dos sistemes de valors i de conducta que entren en contradicció, fet que provoca que l'alumnat adopti rols diferents en funció de si són a l'escola o al carrer:

Jo crec que són nens que necessiten conèixer coses que no siguin del seu entorn. Per això anem molt cap a Sabadell, anem fent moltes sortides. Perquè aquí és veritat que hi ha una dinàmica... És una mica un “buscavides” aquest barri, almenys al Llano, no sé si Can Puiggener és el mateix. [...] S'han de gestionar els nens. Perquè jo penso que quan estan al barri, són uns altres nens. Jo aquí haig de ser el més *xulo*. Es transformen els rols. Què passa? Aquests nens estan moltes hores al carrer. Els missatges que donem a les reunions de curs, als pares els dius: “A veure, a la plaça hi vaig un dia a la setmana”, i estava allà asseguda fent un cafè però controlant una mica. En canvi, ells et diuen: “Sí, yo lo vigilo desde la ventana”. Després què passa? Que els nens de cinc, sis, set anys no podem gestionar un problema. Perquè no en saben. I se'l gestionen ells. I com ho fan? A hòsties. Perquè canviï això, què cal fer?

A continuació, s'exposen algunes de les **demandes dels equips docents i de direcció dels centres educatius** amb més alumnat de Can Puiggener. Un aspecte que s'ha mencionat a diverses entrevistes amb les escoles és la manca d'estabilitat de l'equip docent:

L'estabilitat és un problema, però és un problema de departament. Jo ho procuro. Però ara mateix el curs passat va haver-hi oposicions, ara hi ha oposicions i l'altre també. Hi ha gent que s'ha de col·locar, gent que s'ha estabilitzat, que tenien antiguitat i els hi ha donat accés directe. Tota aquesta gent ara hauran de demanar escola. I el curs que ve serà horrorós, però arreu, eh. Com que som escola de màxima complexitat (nivell C), podem reclamar professorat a través d'un aplicatiu.

⁴ Aquesta contraposició clàssica forma part del que s'anomena la *perspectiva del dèficit*, sovint aplicada a l'alumnat de classe treballadora, d'origen immigrant i minoritari, que impedeix valorar altres vincles, valors i aprenentatges i fer intervencions integradores.

A banda de l'estabilitat, segons la següent informant de l'Escola Joan Maragall, és necessari que els mestres tinguin ganes de fer coses, per exemple, excursions o visites a altres zones de la ciutat com a primer pas per combatre la segregació que aquest alumnat viu tant al barri com a les escoles:

Són nens que necessiten mestres amb ganes. I els altres que van passant no sé per què són aquí. Jo crec que són nens que necessiten conèixer coses que no siguin del seu entorn. Per això anem molt *cap a Sabadell*, anem fent moltes sortides.

Per a aquestes escoles, on una part de les famílies es troben en condicions de pobresa, és encara més important que el sistema de beques i ajuts escolars sigui efectiu i suficient. Per exemple, els ajuts de menjador, les subvencions per organitzar activitats extraescolars o l'ajut escolar per comprar material i llibres. Aquest últim el concedeix la Generalitat i els cursos anteriors havia estat de 100 euros, a més, l'Ajuntament el complementava amb una línia de beques pròpia. Aquest any, però, l'ajut de la Generalitat s'ha rebaixat als 60 euros i l'Ajuntament ha cancel·lat les beques que concedia per material escolar. Així ho expliquen des de l'Escola Torreguitart:

L'Ajuntament ens ha deixat tirats. Són setanta euros que ens van molt bé. Perquè nosaltres fraccionem la quota en tres vegades, i ara a l'última només han de pagar trenta euros. Si no tenim això... Amb això entra una part del material escolar.

Una treballadora de l'Escola Joan Maragall també afirma que el sistema d'ajuts no està funcionant bé, ja que es concedeixen ajuts a famílies que realment no els necessiten o que no els aprofiten i, en canvi, altres famílies no poden accedir als ajuts encara que en tenen necessitat:

Tenim gent a qui donem beques, que després estan en economia submergida. I, en canvi, n'hi ha una altra que ho necessita, però que queda fora del llindar per cinquanta euros. Però que no va sobrada. L'únic pecat que ha fet ha sigut treballar. Hem tingut aquí famílies que han treballat els dos i, pobres, no han arribat a tenir

la beca. Mil euros un i mil euros l'altre, però passen del llindar i tenen quatre fills.

Una qüestió que indirectament pot afectar les condicions d'aprenentatge de l'alumnat de Can Puiggener és, com queda reflectit als indicadors sobre habitatge, la **manca d'espai suficient** a casa per poder fer les tasques escolars de forma tranquil·la. Però és més determinant la manca de dispositius digitals i de connexió a internet, que provoca una marcada desigualtat a l'hora de poder accedir a les tecnologies de comunicació i informació, ampliant la bretxa digital. A més, sembla que la biblioteca del barri no està funcionant adequadament a l'hora de revertir aquests greuges, ja que no hi ha connexió gratuïta a internet i, generalment, és buida o l'aflluència es limita a infants, no s'està utilitzant bé com a recurs. El relat de la següent informant, resident al Llano, mostra alguns dels problemes derivats d'aquesta bretxa digital:

A la filla petita li demanen ordinador a l'escola. Ells venen un ordinador que són tres-cents i escaig, però jo no el puc comprar. Jo he comprat un ordinador de cent euros i em diuen que no val. I jo els dic que si no val és el seu problema, a mi m'és igual. Llavors algunes notes de la nena estan suspeses. Ella ve i em plora, però jo... És que tot són burocràcies, i et canses. Millor no dir res perquè, si no, et diuen problemàtica. S'ho està traient, però algunes no pot perquè no té ordinador.

Un altre aspecte que els informants veuen rellevant per a la **continuitat i l'èxit educatiu** són les **activitats complementàries**, és a dir, aquelles que es realitzen fora de l'horari escolar habitual, però que poden tenir un impacte positiu en l'alumnat. Des de l'Escola Joan Maragall es queixen d'una **manca d'activitats extraescolars** que siguin adequades i gratuïtes perquè les famílies hi inscriguin els seus fills i filles:

Tota la part d'extraescolars ho portem des de l'escola [...]. Sí que tenim AFI, però no fan res. No poden organitzar: "porque siempre tengo cosas que hacer, no puedo venir...". Nosaltres fem bàsquet conjuntament amb la Pia, futbol el vam treure, perquè ja en fan tots a fora. Venen uns monitors que són de la Pia. Fan anglès. Sí que en

falten [d'extraescolars]. El que no pot ser és que siguin al carrer. S'apunten si és gratis. Si s'ha de pagar, no.

Des de l'Escola Torreguitart també assenyalen que és fonamental que les extraescolars estiguin subvencionades almenys parcialment, i assegurin que les famílies demanen aquest servei:

Els ajuts per extraescolars venen d'un any per l'altre, i tot i així les famílies han de pagar alguna cosa. Hi ha demanda d'extraescolars per part de les famílies.

Si no s'ofereixen aquestes activitats, una part de l'alumnat de Can Puiggener passa la tarda al carrer o a la plaça, de vegades sense la supervisió d'adults, ja que treballen fins tard. Com exposa aquesta mare d'origen senegalès, aquest fet ha generat tensions entre famílies d'origen estranger i el veïnat d'origen nacional:

Algunes mares treballen de les sis del matí a les sis de la tarda, i els pares igual. És el germà el que, entre cometes, és el responsable. Encara que aquí es prohibeix dir això. Però és la realitat que tenim nosaltres. És el que tenim aquí, no ho portem nosaltres, és el que ens trobem. Són els fills grans els que ens ajuden a cuidar els seus germans quan estem treballant. Surten de l'escola a les tres o a les quatre, els grans van a la biblioteca i deixen els germans a fora. Qualsevol cosa pot passar, no hi ha ningú. Per això dic que és deixadesa, perquè no hi ha res per a aquests nens petits. Pot passar que violin, que els "metan mano", qualsevol cosa, un accident de tràfic. Quan tu dius això, segurament, l'Ajuntament dirà que aquest no és el seu problema, és problema de la mare. Sí, entre cometes. Sí, perquè és el seu fill. Però si treballa per poder portar aliments a casa.

Una altra qüestió clau per a alguns informants són les activitats de reforç escolar. Al centre cívic del barri s'ofereixen tallers d'estudi assistit, però es limiten a edats infantils. D'altra banda, alguns informants es queixen que es tracta de serveis externalitzats a fundacions no vinculades al barri i, per tant, el personal és de fora del barri i hi passen només unes poques hores, és a dir, desconeixen el barri i no se'n fan càrrec:

Para los niños, por ejemplo, que creen actividades, refuerzos, hay un nivel muy bajo en las escuelas. Bajísimo. Tienen que ayudar a los niños. Nadie nace estúpido. Hay que ayudar a estos niños. Es que no hay nada en el barrio, están todo el día en el parque. Es que la gente que tiene tres o cuatro niños, es que no puede a nivel económico... Y no hay ayuda para extraescolares.

També destaca la importància que totes i tots els informants donen al lleure a Can Puiggener, en concret, a la continuïtat de l'**esplai del barri** i l'oferta d'un **casal d'estiu becat i amb prou places** per a totes les famílies del barri que hi vulguin inscriure els seus fills i filles. Aquest tema és ara més rellevant que mai, ja que després de 50 anys d'activitat el Grup d'Esplai la Baldufa ha cessat l'activitat al·legant que no disposa de prou monitors per continuar funcionant.⁵ A Can Puiggener, el casal d'estiu és vital per a moltes famílies que, sense aquest servei, no poden fer-se càrrec dels infants durant els gairebé tres mesos de vacances escolars:

Els nens no poden estar dos mesos tancats a casa a l'estiu. A les escoles hi ha casals. Abans l'Ajuntament ens becava, però és que és molt complicat tot el que han d'omplir les famílies, és molt difícil.

Una de les informants també evidencia la relació entre el fet que no s'ofereixi un casal d'estiu gratuït o amb un cost que les famílies puguin assumir i el fet que les famílies decideixin endur-se els fills de vacances als països d'origen. Afirmar que si el preu del casal és molt elevat, les famílies opten només per la segona opció i, per tant, els fills es queden a casa o al carrer durant part del mes de juny i tot el mes de juliol:

Algunes famílies per pagar dos-cents euros prefereixen portar-los a Àfrica. A França tenen aquesta sort, que quan es tanca l'escola posen sis-cents euros per als infants. Quan obre l'escola, posen sis-cents euros per als nens. Què és el que fan? Els nens van, per vacances, als seus països d'origen. Tres mesos. I quan

⁵ <https://www.diaridesabadell.com/2024/05/26/esplai-baldufa-tanca-can-puiggener/>

obre l'escola tornen. Però les famílies que no poden, han de deixar els fills aquí al carrer per anar a treballar. I llavors, si hi envies les nenes, tens por a la mutilació genital femenina, depèn de quina família. Envien les nenes i poden treballar aquí tranquil·lament durant tres mesos, però tenen aquesta por perquè són nenes. Si fossin nens no passa res, però són nenes.

A banda del casal d'estiu, la mateixa informant també assenyala que cal que l'esplai funcioni oferint una sessió els dissabtes, però idealment en forma d'esplai diari perquè els infants que no van a extraescolars o estiguin sols a casa i al carrer hi puguin passar la tarda. Forma part de l'Associació de Dones Africanes de Catalunya i afirma que, davant la manca d'esplai al barri, ja s'estan mobilitzant per solucionar-ho:

Jo crec que no [amb educadors de carrer]. No n'hi ha prou. Perquè no podran vigilar els nens. Jo crec que hi hauria d'haver un espai a partir dels tres anys almenys, quan comencen l'escola, que puguin tenir una activitat fins a les vuit de la tarda. Nosaltres com a entitat estem intentant fer cosetes. I l'estiu és pitjor. No hi ha escola. I aquest any encara serà pitjor, perquè no hi ha esplai.

Educació secundària obligatòria

Amb l'objectiu d'accedir a informants d'aquesta franja d'edat, es va organitzar un grup focal a l'Institut Agustí Serra i Fontanet, on una bona part dels joves de Can Puiggener cursen la segona etapa d'educació obligatòria. El grup estava format per diversos joves del barri, fills i filles de famílies immigrades de diversos orígens, que van debatre i exposar idees i percepcions sobre la seva educació, el seu futur i el seu barri. De forma unànime, opinaven que al barri hi ha moltes coses per arreglar, però insistien a destacar també les coses bones. No consideren que la diversitat sigui una dificultat, sinó una situació a la qual les persones i les institucions s'han d'adaptar. Creuen que l'educació a les escoles del barri està millorant, però que l'educació que ve de la família és encara més important.

Pel que fa als seus plans de futur, en general exposen unes altes aspiracions, sobretot les noies, encara que la majoria no tenen clar si aconseguiran complir-les. Tenen l'objectiu de fer batxillerat per accedir a la universitat o cursar cicles formatius i muntar la seva pròpia empresa. No hi falten, com a tots els grups d'adolescents, els nois que diuen que volen ser futbolistes. Majoritàriament, però, tenen clar que volen marxar del barri, alguns fins i tot de Sabadell i del país, per poder estudiar i treballar. Noies i nois de famílies d'origen estranger diuen que només volen tornar al país d'origen de vacances, perquè consideren que allà no hi ha tantes oportunitats i serves com aquí i no hi veuen futur. Només una noia afirma que li agradaria tornar al país d'origen de la seva família, Senegal, perquè allà, explica, "tot-hom és com jo, conec més gent i hi estic més a gust".

Pel que fa al barri, algunes noies destaquen com a aspectes positius el fet que tothom es coneix i que està millorant la convivència. Un noi afirma amb rotunditat que el millor del barri és la biblioteca i el camp de futbol. Quan es debat sobre què caldria millorar, es queixen immediatament de la pujada costeruda per sortir del barri des del Llano per la ctra. de Prats de Lluçanès, i afirmen que l'ascensor falla massa sovint. També identifiquen altres dèficits, com ara el mal estat d'una part dels habitatges, el cablejat d'alguns carrers, l'absència de serveis sanitaris al barri i les deficiències del transport públic, que va molt ple i amb retards, fet que complica moltes altres coses com ara arribar a l'institut, a la feina, al metge, a activitats a la ciutat, etc.

Per acabar, asseguruen que, encara que **l'Ajuntament hagi millorat coses, cal continuar treballant**. També **es queixen del vandalisme**, de la gent que no té cura del barri ni de les coses que s'arreglen, fet que empitjora l'entorn per a tothom. Ara, diuen, hi ha una patrulla de municipals al barri, a diferència d'abans, que costava més que hi anés la policia. També mencionen en positiu **l'espai jove** del entre cívic, tot i que voldrien poder gaudir de més activitats. Però, sobretot, reivindiquen que torni l'esplai la **Baldufa**, perquè ara no hi ha res per als més petits de 12 anys, que s'han quedat sense l'única entitat de lleure sent el barri de Sabadell on la proporció d'infants és més alta.

Formació professional, batxillerat, formació universitària i escola d'adults

A Can Puiggener la proporció de població de 15 anys o més que ha assolit un nivell de formació superior a l'educació secundària obligatòria continua sent comparativament baix (vegeu la Taula 19). L'any 2022 era igual a un 32,38% mentre que la mitjana a Sabadell era del 54,23%. Aquesta proporció engloba un 19,83% de la població de 15 anys o més que com a màxim ha assolit la segona etapa d'educació secundària, és a dir, el graduat en ESO. I la diferència s'eixampla si només es tenen en compte els nivells d'educació considerats superiors —grau superior, universitari, màster i doctorat—, a Can Puiggener un 12,55% de la població i a Sabadell gairebé el triple, un 30,86%. Entrant més en detall (Taula 20), s'observa que la població que ha assolit un nivell educatiu de “màster o similar” o de “doctorat universitari” és gairebé residual, ja que no arriba a l'1%.

Taula 20. Nivell de formació assolit ampliat per la població de 15 anys o més a Can Puiggener.

Graus universitaris de fins a 240 crèdits i similars	195	3,72%
Graus universitaris de més de 240 crèdits i similars	132	2,52%
Màsters universitaris i similars	45	0,86%
Doctorat universitari	6	0,11%
Total	657	12,55%

Font: Idescat, a partir del Cens de població anual de l'INE, 2022.

Escola d'Adults de la Concòrdia

A l'Escola d'Adults de la Concòrdia s'hi han inscrit molts veïns i veïnes de Can Puiggener per seguir cursos com ara els de català i castellà i el graduat en educació secundària (GES). El centre principal de l'escola és al barri de la Concòrdia, però també compta amb dues seus més als centres cívics de Can Deu i de Can Puiggener. L'oferta formativa del centre és àmplia: llengües de la societat receptora (català i castellà), cursos instrumentals, el curs competitiu d'informàtica, d'anglès i de GES. El curs 2023-24, al centre cívic de Can Puiggener s'han ofertat cursos d'instrumental 1, 2 i 3, el competitiu 1 i castellà 1 i 2. Des de l'escola destaquen que aquests cursos atreuen a Can Puiggener persones d'altres zones de la ciutat, sobretot el competitiu, i que aquest alumnat valora positivament les aules ben equipades del centre cívic i les zones d'aparcament gratuït al barri. Així ho expliquen des de l'escola d'adults:

Bàsicament s'ensenya català i castellà, i també a aprendre a llegir i escriure o perfeccionar la lectura i l'escriptura. A Can Puiggener hi ha alumnes de tots els barris de Sabadell, menys de la meitat són de Can Puiggener, els altres són d'altres barris. S'hi ha fet una bona inversió en ordinadors i mobiliari, una aposta important. D'aquesta manera, tenim voluntat d'integrar Can Puiggener a la ciutat.

Pel que fa a l'alumnat, cal que siguin majors de 18 anys o, en cas contrari, que disposin d'una autorització especial. En funció del curs varia molt el perfil de l'alumnat, però ara mateix a l'escola sobretot hi ha dones de més de cinquanta anys. Moltes dones d'origen marroquí venen per aprendre català i castellà. Així ho expliquen els responsables del centre:

Ho atribuïm al retrobament familiar. Les dones magrebines totes han arribat per reagrupament, però no tenen permís de treball. En canvi, els nois joves venen amb la intenció de treballar ja, i alguns ja estan treballant en negre. Perruquers, supermercats... I es contracten entre

ells aquí a l'escola. [...]. Tan joves no en tenim ara. Al taller de neolectores, excepte dues mares gitanes que tenen nens petits, totes són senyores grans. La mitjana d'edat és força alta. Les joves no venen ni a matricular-se. Si no tenen algú que es fa càrrec de la criatura...

Fa uns anys l'alumnat de Can Puiggener era sobretot població immigrada del sud de la península, però això ha canviat radicalment i, actualment, a l'escola només hi ha una única alumna d'aquest perfil, que té més de vuitanta anys. L'alumnat actual prové sobretot de l'Àfrica subsahariana, el Marroc, de l'Amèrica Llatina o del Pakistan.

Pel que fa a les necessitats de l'alumnat, des de l'escola han detectat sobretot un ús instrumental per aconseguir certificats d'aprenentatge de les llengües oficials per poder treballar, tramitar documentació amb l'administració i optar a ajudes socials. Pel que fa al GES, és habitual que l'alumnat ja el tingui assolit al país d'origen, però que aquí no hagi aconseguit homologar la titulació. De fet, entre l'alumnat de l'Amèrica Llatina que està cursant el GES, és habitual que els documents per convalidar el curs els arribin a mig curs, el que provoca l'abandonament de l'estudi. D'altra banda, també hi ha nois marroquins als cursos de GES que van arribar a Catalunya amb 16 anys i van cursar directament el quart curs de l'ESO. Per la manca d'adaptació curricular i personal, però sobretot per la desconexió de la llengua, una part d'aquests nois no superen l'ESO i van a l'escola d'adults per aprendre i perfeccionar català i castellà i, gradualment, passar al curs de GES.

4.4.2. Trajectòries educatives

Per valorar les trajectòries educatives de la població de Can Puiggener cal començar per fer atenció als indicadors disponibles a escala de barri, que s'han limitat a les variables del sexe, la nacionalitat i el lloc de residència. En primer lloc, **pel que fa a la nacionalitat, el nivell de formació assolit al barri** de Can Puiggener varia considerablement (Taula 21) encara que això no es pot explicar sense tenir en compte altres factors, com el perfil social de la població de nacionalitat estrangera al barri, la dificultat d'homologar estudis o l'abandonament escolar de la població jove resident al barri.

No obstant això, cal aclarir que tant per a la població espanyola com per a l'estrangera els indicadors són més negatius que els valors de referència de Sabadell i que, per tant, l'elevada proporció de població estrangera no explica els valors negatius observats al barri. Pel que fa a l'agregació dels nivells de formació més alts —“segona etapa d'educació secundària i similar” i “educació superior”—, el percentatge és similar independentment de si es tracta de població espanyola o estrangera, encara que la població espanyola que assoleix l’“educació superior” se situa tres punts percentuals per sobre de l'estrangera. La diferència més significativa s'observa en la proporció de població de 15 anys o més que ha assolit només l'educació primària o un nivell inferior, que és el 20,89% entre la població amb nacionalitat espanyola i el 32,48% entre la població estrangera.

Taula 21. Nivell de formació assolit per nacionalitat. Població de 15 anys o més. Can Puiggener, any 2022.

	Espanyola		Estrangera	
Educació primària o inferior	799	20,89%	458	32,48%
Primera etapa d'educació secundària i similar	1.765	46,16%	511	36,24%
Segona etapa d'educació secundària i similar	746	19,51%	295	20,92%
Educació superior	514	13,44%	146	10,35%
Total	3.824	100%	1.410	100%

Font: Idescat, a partir del Cens de població anual de l'INE.

Malgrat això, hi ha molts altres factors que poden explicar la situació educativa. De fet, la recerca especialitzada ha mostrat com assolir nivells educatius alts és una mesura de l'èxit de l'esforç que comporta el projecte migratori. El següent cas mostra aquesta complexitat i evidència que el nivell educatiu dels pares, les activitats complementàries i les aspiracions —degudament acompanyades per l'entorn familiar i escolar— poden ser un factor explicatiu de l'èxit educatiu encara que es tracti d'una família d'origen estranger amb fills i filles que hagin cursat totes les etapes escolars a Can Puiggener i la secundària pública de referència:

Siempre a la Joan Maragall. El pequeño también va aquí. Y ha ido bien. El pequeño está en cuarto. Quiere ser astronauta. Justo ahora estaba mirando casales y he visto un casal del observatorio astronómico de Sabadell. Y ahí digo, bueno, como le encanta, a ver si hay plazas y que haga el casal y cosas que le gustan. Y, la verdad, en el cole estamos muy contentos. Yo siempre los apunto a extraescolares. Como trabajo, digo: una hora más en el cole va bien. El niño este año ha hecho básquet e inglés los lunes, básquet los martes y jueves y fútbol. Fútbol en el campo y básquet en la escuela con la Asociación Can Deu. Y mi hija estaba en la Baldufa, quiere trabajar de monitora este verano. [...] También hay becas para pasar el verano aprendiendo inglés, de novecientos euros. [...] Tengo una niña que está haciendo primero de bachillerato en el Agustí Serra, ciencias, y bien. Mi marido es de ciencias. Yo soy de económicas, he hecho ADE. Presencial. Tenía la grande... [...]. Mi marido me ayudó mucho. Me apoyó mucho. Él y mi hermano, mi cuñada también, que vivían en Can Puiggener. Mientras estudiaba, trabajaba por la mañana en una casa, de limpieza, cinco horas hasta la una. Y de tres y media empiezo aquí en el Agustí Serra hasta las nueve. ¡Dos años! [riu]

Mucho trabajo por la casa, por la niña... Después de acabar el grado superior, un profesor me ha visto y me ha dicho: no pares aquí, que puedes. Entonces yo no tenía la idea de inscribirme ni de seguir; sacar el grado superior y me voy a buscar un trabajo y ya está. Y me ha dicho: “No, no, tú debes ir a la universidad”, y me apunté a la universidad, a Administración y Dirección de Empresas con una nota... El grado lo saqué con una nota de 8,75. Y cuatro años más. El quinto dejo el trabajo de fin de carrera porque tenía el niño, me quedé embarazada en el cuarto, y entonces no hice el TFG. Y al quinto saqué el trabajo de fin de carrera. Trabajé en auditoría y luego trabajé en una empresa de limpieza como auxiliar administrativo, y hace cinco años sí que he encontrado una gestoría, de contable, lo que he estudiado. Llevo cinco años allí y tengo un contrato indefinido. Y la vida sigue [riu].

Quant al **nivell de formació assolit entre la població de 15 anys o més per sexe** (Taula 22), destaca que la proporció de persones que només han assolit els nivells de formació més baixos, per sota de la primera etapa d'educació secundària, és força més alta entre les dones (27,91%) que entre els homes (20,49%). Aquesta dada és encara més preocupant si es té en compte que la població jove de Can Puiggener té un pes estadístic elevat, ja que en general l'analfabetisme i els nivells d'educació més baixos assolits es concentren entre la població més envellida i, sobretot, en les dones. Ara bé, a mesura que el nivell de formació és superior, cada cop observem percentatges més elevats pel que fa a les dones, que superen els homes en l'educació secundària, els ensenyaments de grau superior i els graus universitaris. En canvi, tot i que els nombres absoluts són gairebé irrelevants, la proporció de dones que assoleixen màsters o doctorats és inferior a la d'homes.

Taula 22. Nivell de formació assolit ampliat per sexe. Població de 15 anys o més. Can Puiggener.

	Homes		Dones	
Analfabetisme	6	0,22%	27	1,07%
Educació primària incompleta	150	5,54%	249	9,86%
Educació primària	399	14,73%	429	16,98%
Subtotal	555	20,49%	705	27,91%
Primera etapa d'educació secundària i similar	1.311	48,39%	966	38,24%
Segona etapa d'educació secundària, amb orientació general	270	9,97%	255	10,10%
Segona etapa d'educació secundària, amb orientació professional	261	9,63%	255	10,10%
Subtotal	1.842	67,69%	1.476	58,44%
Ensenyaments de grau superior de formació professional i similars	135	4,98%	144	5,70%
Graus universitaris de fins a 240 crèdits i similars	84	3,10%	114	4,51%
Graus universitaris de més de 240 crèdits i similars	69	2,55%	66	2,61%
Màsters universitaris i similars	27	1,00%	18	0,71%
Doctorat universitari	3	0,11%	3	0,12%
Subtotal	318	11,74%	345	13,65%
TOTAL	2.709	100%	2.526	100%

Font: Idescat, a partir del Cens de població anual de l'INE. Any 2022.

A continuació es descriu la trajectòria educativa d'un noi nascut a Can Puiggener, fill d'immigrants andalusos que ja fa temps que resideixen a Can Puiggener. Va acabar l'ESO amb una nota baixa i no va poder accedir al grau mitjà de fusteria. Ara, a casa intenten que faci un curs i es formi una mica més, o bé cerqui feina amb l'ajuda del Dispositiu d'Inserció Laboral instal·lat al centre cívic del barri, que prèviament havia ajudat la seva germana gran a trobar feina:

A ver, ahora está en el Vapor Llonch, está haciendo un... Porque, claro, no quiso estudiar, se sacó la ESO, quería hacer un módulo de carpintería pero no entró en las listas porque tuvo una nota muy baja; la ESO la tiene.

Entonces él ahora está haciendo un curso... Como no quiso estudiar le dije, bueno, en la calle no te quiero, algo tienes que hacer, ni en casa todo el día. Aquí o me ayudas en la tienda, o te vas al Vapor Llonch. Bueno, aquí hay una “oficina de treball”, eso está muy bien, está muy bien, muy bien, muy bien para la gente que quiere trabajar, está muy bien, es una cosa que veo muy bien, porque incluso a mi hija también le ayudaron mucho.

Per acabar, és revelador observar com es comporta el mateix indicador —nivell de formació assolit entre la població de 15 anys o més— quan es desagreguen **les dades per seccions censals**, encara que totes les seccions censals del barri

mostren valors més negatius que els de la mitjana de la ciutat. Les seccions 02011 i 02014 mostren els valors més negatius pel que fa al nivell de formació assolit, ja que un 24,5% i 28,8% de la població ha assolit només l’educació primària o inferior —una proporció de gairebé el doble en comparació amb el conjunt de la ciutat, que és del 15,5%. La secció censal 02011 és una de les zones amb una proporció més baixa de població estrangera al barri, un 18,9%, mentre que la 02014 és la secció censal on es concentra la major part de la població estrangera del barri, amb un 43,1%. No obstant això, és la secció 02011 la que té una proporció més alta de població de 15 anys o més amb educació superior, mentre

que la 02014 té la proporció més baixa —un 7,2%, és a dir, una quarta part de la mitjana de la ciutat. Pel que fa a l’educació superior, els valors més baixos corresponen a les seccions censals del Llano, i uns valors més alts a la part alta del barri.

Per acabar, respecte a la població de 30 anys o més que cursa educació formal, s’observa que és inferior a la mitjana municipal en totes les seccions censals, però que allà on els percentatges són més baixos és a les seccions censals 02013 i 02014. En definitiva, totes les seccions censals del barri mostren uns valors preocupants, són més negatius a les seccions censals 02013 i 02014, que corresponen al Llano.

Taula 23. Nivell de formació assolit (població de 15 anys o més) i població de 30 anys o més que cursa educació formal

	% de població de 15+ amb educ. primària o inferior	% de població de 15+ amb 1a etapa d’educ. secundària	% de població de 15+ amb 2a etapa d’educ. secundària	% de població de 15+ amb educ. superior	% de població de 30+ que cursa educació formal
Secció 02011	24,5	40,3	18,5	16,8	11,8
Secció 02012	21,2	39,4	22,7	16,7	12,1
Secció 02013	21,1	46,5	20,5	11,8	9,3
Secció 02014	28,8	46,7	17,3	7,2	8,2
Mitjana Sbd	15,55	31,52	23,21	29,73	18,47

Font: Idescat. *Estadística dels estudis de la població*.

Una qüestió que a Can Puiggener ha rebut i ha de continuar rebent una atenció particular és l’assoliment educatiu de la població gitana, i per això cal fer atenció al lloc que ocupa l’educació formal en els projectes de futur de fills i filles. Malgrat els esforços per prevenir el fracàs i/o l’abandonament escolar prematur, no necessàriament vinculat a les dificultats acadèmiques i el fracàs escolar,⁶ ambdós indica-

dors situen de forma persistent la població gitana com la més afectada. La següent informant és mare de vuit fills i cap no ha acabat l’ESO:

[¿Y alguna de tus niñas ha estudiado algo más que la ESO?] No, mi Reme sí que hubiera podido tirar a más, pero se fue para Andalucía, que le pilló el Covid, pasó el Covid en Andalucía. Y ya cuando vino, vino con tantas ganas de nosotros que se olvidó de los estudios. Y ya como que... Sí que es verdad que hizo un curso de chef en Barcelona, donde está el Vall d’Hebron, enfrente, ese tan grande que hay, que es muy importante, que hacen comida para mucha gente, y sí que es verdad que hizo el curso pagado. Es lo que más ha hecho una

⁶ Cal recordar que aproximadament la meitat de la població jove que no continua estudiant està graduada en ESO. Vegeu, per exemple, Carrasco, S.; Molins, C. (2020). Reduir l’abandonament escolar prematur des de la perspectiva de l’equitat. Estudi de cas a Sabadell i propostes d’actuació, *Anuari de l’Observatori de l’Educació Local*. Barcelona: Diputació de Barcelona, p. 58-78: <https://educacat.cat/wp-content/uploads/2021/06/2020-RESL.Sbd-Carrasco-Molins.pdf>

de mis niñas, la que se queda aquí por las mañanas. Las otras no. Y esta que ha venido pues también, le gusta mucho el tema de las uñas, de la belleza, yo le he dicho digo: si tú te sacas la ESO, digo, te prometo que lo que tú quieras que yo te lo pago. Pero sácate la ESO y esfuérzate con la ESO. Y estamos en ello. Su hermana no sabe maquillarse, la de 18, y la maquilla ella, con 13, imagínate, porque le gusta. O sea que ella... O sea, ellas si paran de estudiar es porque ya no sirven o no quieren, pero yo les he dado las opciones a todos.

Cal tenir en compte que les dinàmiques educatives són radicalment diferents entre la població gitana i la població immigrada estrangera, com ha mostrat a bastament la recerca a Catalunya,⁷ que indica que cal tenir en compte la relació entre aspiracions socials i aspiracions educatives i que la realitat de les trajectòries va més enllà del que passa en el grup d'edat 15-24. Per exemple, aquest és un patró força comú, en aquest cas representat per les trajectòries educatives d'un grup de germans veïns del Llano i afrodescendents, fills d'immigrants senegalesos. Els dos fills nois, els germans grans, no han assolit un nivell de formació superior a l'educació secundària obligatòria. Un no es va graduar en ESO i ara va a l'Escola d'Adults per aconseguir el graduat, i l'altre, que sí que té el graduat, ha provat de cursar formació professional de grau mitjà sense èxit. En canvi, les dues filles, encara menors d'edat, han anat superant amb èxit els cursos de secundària. La més gran ja acaba el batxillerat i té intenció d'anar a la universitat, i la petita està acabant l'ESO:

El gran, en el seu moment, no va voler fer l'ESO, però ara ha tornat a l'Escola d'Adults per treure's l'ESO. El segon ha fet l'ESO, va començar el batxillerat, però diu que no val per a batxillerat. I ara s'està traient el carnet de conduir per poder buscar treball. Estava fent algo d'infermeria, d'auxiliar, perquè com que al batxillerat no s'hi veia, llavors es va posar a fer un cicle, per poder fer de camiller, però tampoc, a mitges. Ho va deixar. I llavors, la tercera, el divendres anem a la seva graduació, de batxillerat. Ja acaba i cap a la universitat. Tots els fills han estudiat aquí, al Joan Maragall. L'ESO la filla l'ha tret a l'Escola Industrial, i l'altra a l'Agustí Serra. Tots estaven apuntats a la Industrial, però a la filla no li va agradar i deia que els professors estaven en contra seva i tot això. Llavors, parlant amb educació, van decidir treure-la d'allà i portar-la a l'Agustí Serra. L'altra filla ha anat al Ferran Casablanques.

4.5. SERVEIS ESSENCIALS I GESTIÓ PÚBLICA

Aquest últim apartat de la diagnosi inclou una anàlisi dels serveis essencials, els recursos bàsics i els equips del barri, així com una breu discussió sobre l'estratègia local d'acció al barri.

4.5.1. Serveis i recursos bàsics

En aquest apartat s'avalua l'accés, ús i gestió a serveis i recursos bàsics. Per fer-ho, s'ha recollit la perspectiva tant del veïnat com de les treballadores i treballadors dels àmbits dels serveis socials de l'Ajuntament, serveis sanitaris, transport públic i mobilitat, neteja i seguretat pública.

Serveis socials

No totes les prestacions socials es gestionen des de l'Ajuntament. Algunes, com l'ingrés mínim vital, es tra-

⁷ Vegeu Carrasco, S.; Narciso, L.; Bertran, M. (2018). "Neglected Aspirations. Academic trajectories and the risk of ESL among immigrant and minority youth in Spain" dins: Timmermann, Ch.; L. Van Praag, L.; Clycq, N. (eds.). *Comparative perspectives on Early School Leaving in the EU*. Londres: Routledge, p. 164-182. Carrasco, S.; Pàmies, J.; Narciso, L. (2018). *Abandono escolar prematuro y alumnado de origen extranjero en España: ¿un problema invisible?* dins: Arango, J.; Mahía, R.; Moya, D.; Sánchez Montijano, E. (dir.). *Anuario CIDOB de la inmigración 2018*. Barcelona: CIDOB, 211-236. Premi Observatori Social la Caixa. Narciso, L.; Carrasco, S. (2021). "West African boys and early school leaving: persistence as the counter-narrative". *Culture and Education*, vol. 33 (4), p. 651-676.

miten directament des d'instàncies estatals, i d'altres, com la renda garantida, són competència autonòmica. Sobre aquests ajuts no s'ha pogut accedir a dades desagregades a nivell de barri. No obstant això, sí que s'han pogut obtenir —amb la col·laboració de l'Ajuntament— dades sobre la població atesa pels serveis socials municipals, el nombre d'expedients oberts per serveis socials a persones del barri, els infants en situació de risc i els ajuts de menjador escolar.

Com figura a la Taula 24, la població de Can Puiggener atesa per acció social l'any 2023 era de 1.150 persones, corresponent a un 16,76% de la població total del barri. D'aquestes persones, un 23% són menors d'edat i un 14% són majors de 65 anys. El mateix any, serveis socials manté oberts 773 expedients, un 56% dels quals són de llarga durada. Al barri, 531 menors d'edat reben ajuts de menjador escolar. Serveis Socials ha identificat 60 infants en situació de **vulnerabilitat** (quan es detecten factors de vulnerabilitat i l'atenció se centra en la prevenció d'indicadors de risc) i 257 infants en situació de **risc** (quan ja hi ha indicadors de risc i cal una atenció més intensiva).

Taula 24. Indicadors de serveis socials municipals (any 2023).

Població atesa per acció social	1150
% menors atesos	23%
% majors de 65 anys atesos	14%
Expedients	773
% expedients de llarga durada (+5 anys)	56%
Menors amb ajuts menjador escolar (curs 2024/2025)	531
Infants en situació de risc	257
Infància en situació de vulnerabilitat	60

Font: Programa gestió expedients ZRM, eina de l'equip d'infància en risc i programa de gestió ajuts menjador escolar.

En definitiva, queda palès que una part significativa del barri rep algun tipus d'atenció per part de Serveis Socials, un fet que no és sorprenent si es té en compte que la taxa moderada de pobresa al barri se situa entre el 26% i el 50% en funció de la secció censal del barri, sent el sector de blocs de pisos del Llano on la taxa és més elevada. Per tant, aquest servei és essencial per al veïnat de Can Puiggener. Això no obstant, s'ha detectat una certa desconfiança i malestar en la valoració del servei rebut. Com s'ha exposat anteriorment, treballadors i veïns del barri asseguren que perceben que els ajuts estan mal repartits, i fins i tot asseguren que alguns sectors de població són objecte de discriminació positiva per part de l'administració. Es tracta de persones convençudes que l'administració aplica uns requisits més o menys estrictes en funció del sector de població.

Las ayudas tendrían que tener una condición, porque ellos [los gitanos que cobran la prestación] trabajar nunca. No van a trabajar ni van a estudiar. Pero, por lo menos, esta renta garantida que tenga condiciones. Lo primero si no llevas los niños al cole esto lo vamos a cortar. Si falla el niño tres veces o viene tarde cuatro veces lo vamos a reducir.

És necessari actuar per reduir aquest malestar, per exemple, sensibilitzant sobre el fet que no són grups de població que viuen dels ajuts socials, sinó que viuen al llindar de la pobresa i requereixen aquest ajut. D'altra banda, diversos informants també recriminen a serveis socials l'excés de burocràcia i la manca de suport a l'hora de fer tràmits amb l'administració, fet que provoca que algunes persones acabin desistint. Això també ha generat que una part de la població hagi deixat de confiar en el personal que treballa als serveis socials i això pot afectar negativament la qualitat del servei. No obstant això, el veïnat del barri sí que valora molt positivament la iniciativa d'instal·lar al centre cívic una oficina de suport als tràmits, encara que només és oberta dilluns i divendres al matí i dimecres a la tarda.

Per acabar, cal destacar la tasca de l'Oficina Veïnal instal·lada al local de l'Associació de Veïns del Llano.

Davant la desconfiança que algunes persones del barri expressen amb relació a l'atenció rebuda a serveis socials, la tasca d'aquesta oficina s'ha convertit en essencial. Cada tarda donen cita a desenes de veïns i veïnes que tenen dificultats a l'hora de relacionar-se i fer tràmits amb l'administració. En definitiva, la valoració d'aquest servei per part del veïnat és excel·lent i, per tant, és estrictament necessari que l'Ajuntament en garanteixi la continuïtat i el doti de més recursos.

Serveis de salut

Per accedir a l'atenció sanitària els veïns i veïnes de Can Puiggener han de sortir necessàriament del barri. Hi ha dues farmàcies, una al Llano i l'altra a la part alta, però cap de les dues és oberta les 24 hores. També és cert que l'Hospital Taulí és a prop, sobretot de la part més propera a la Gran Via, però com que al barri no hi ha centre d'atenció primària, per accedir a aquest primer punt d'accés del sistema de salut cal desplaçar-se al CAP Creu Alta i, pel que fa a pediatria, al CAP Concòrdia. En un barri mal connectat per la xarxa pública de transport i amb barreres orogràfiques importants, aquest és un problema greu. Així ho exposa el següent informant, veí del Llano d'origen senegalès:

En el barrio no hay médicos. Yo tengo médico ahí en la plaza España, si tengo problemas voy en autobús, el 7 hasta la Plaza España, porque el barrio es grande, de verdad, muy grande. Entonces tener un banco aquí, un ambulatorio aquí, nuestro campo de fútbol, es importante.

En cas de poder-se desplaçar a peu, el CAP Creu Alta queda a un trajecte de deu minuts de la part del barri tocant a la Gran Via, però gairebé a mitja hora per a les persones que resideixen al Llano. Per anar-hi amb transport públic, cal agafar la línia 7 d'autobús, que deixa a cinc minuts del CAP i té una freqüència de pas aproximada de mitja hora. El problema s'agreuja pel que fa a pediatria, ja que anar a peu i amb infants al CAP de la Concòrdia pot comportar molt de temps i, a més, no hi ha cap combinació d'autobu-

sos que deixi a prop. Les dificultats per accedir a pediatria són encara més significatives si es té en compte que Can Puiggener és el barri més jove de la ciutat:

Eso es otra cosa, claro, porque ahora los niños pequeños nos han mandado a Concordia. Hasta Concordia, sí [...]. Esta es otra cosa, está luego el 7, que va hasta plaza España y más o menos te deja por la zona de la parte de atrás. Más o menos, bueno. Y sí que es verdad que está un poco escasito de líneas.

El CAP Creu Alta és el centre sanitari de referència de l'**Àrea Bàsica de Salut 2** que, alhora, correspon al Districte 2 de la ciutat i, per tant, engloba tant el barri de la Creu Alta com el de Can Puiggener, amb indicadors socioeconòmics completament diferenciats. Ja s'ha argumentat la inoperància dels indicadors estadístics que prenen com a referència el Districte 2 en el seu conjunt i això també és aplicable a la situació sanitària. És a dir, englobar els dos barris en una mateixa "àrea bàsica de salut" implica una complexitat afegida i diversos reptes que cal afrontar si es vol garantir que les necessitats del veïnat de Can Puiggener no quedin infrarepresentades i desateses. A banda de la forta desigualtat social entre els dos barris, la diversitat cultural a Can Puiggener —amb més d'un 30% de la població que ha nascut a l'estranger i una proporció no gens negligible de la població gitana— afegeix complexitat a l'hora de garantir el dret a una bona atenció sanitària. Aquests dos factors, la desigualtat social i la diversitat cultural, no poden ser ignorats pels centres sanitaris de referència de Can Puiggener si volen garantir l'accés dels veïns i veïnes del barri a una atenció sanitària adequada.

El CAP Creu Alta ha reconegut aquesta complexitat afegida i fa esforços per garantir una bona atenció als veïns de Can Puiggener. N'és una mostra l'**Informe de l'estat de salut de la població a Sabadell-2 La Creu Alta**,⁸ publicat

⁸ L'*Informe de l'estat de salut de la població a Sabadell-2 La Creu Alta* es pot consultar en línia al següent enllaç: https://scientiasalut.gencat.cat/bitstream/handle/11351/8956/informe_estat_salut_poblacio_sabadell_2_la_creu_alta_diagnostic_salut_quantitatiu_2022.pdf?sequence=4&isAllowed=y

l'agost del 2022. Es tracta d'un diagnòstic de salut quantitatiu l'objectiu del qual és fer una anàlisi dels determinants socials de la salut i de l'estat de salut de la població de l'ABS Sabadell-2. A l'estudi es reconeix d'entrada que es dona servei a dos barris diferents, destacant l'elevada taxa d'immigració de Can Puiggener, encara que parteix d'indicadors de districte i, per tant, la realitat de Can Puiggener queda oculta o neutralitzada. També reconeixen que cal complementar el diagnòstic amb una visió qualitativa “que ajudi a ampliar la informació a partir de les percepcions, l'experiència i les expectatives dels professionals i de la ciutadania sobre les seves necessitats i recursos, i també sobre els problemes concrets que afecten persones en situacions de vulnerabilitat (per exemple, la violència masclista, l'absentisme escolar, la pobresa, la immigració, etc.)”. En aquest sentit, aquest mateix informe podria ser un punt de partida per dissenyar el diagnòstic qualitatiu sobre salut a Can Puiggener.

L'estudi dut a terme pel CAP va ser el punt de partida per reforçar i ampliar el **vessant comunitari del centre sanitari** de la Creu Alta, i és que el nom adequat per referir-s'hi és *Centre d'Atenció Primària i Comunitària*. Segons la *Guia per treballar en salut comunitària a Catalunya*⁹ del Departament de Salut de la Generalitat, la salut comunitària és definida com a:

L'expressió col·lectiva de la salut dels individus i grups en una comunitat definida, determinada per la interacció entre les característiques dels individus, les famílies, el medi social, cultural i ambiental, així com pels serveis de salut i la influència de factors socials, polítics i globals. És a dir, pels determinants socials de la salut.

És evident, doncs, que aquest servei implica necessàriament sortir dels centres sanitaris per conèixer la realitat social del seu entorn i ens consta que els darrers anys el CAP Creu Alta ha potenciat la salut comunitària, oferint al centre

cívic de Can Puiggener diverses jornades relacionades amb la salut a partir de necessitats que han detectat prèviament. Però aquestes accions són insuficients, i si es vol millorar l'atenció sanitària del veïnat de Can Puiggener és necessari ampliar i donar continuïtat a aquesta iniciativa.

Ara bé, és evident que la solució més directa per garantir l'accés i una bona atenció al sistema sanitari passa per incorporar un centre d'atenció primària al mateix barri, en una planificació a llarg termini. Mentrestant cal implementar intervencions amb un impacte més immediat. Una solució a més curt termini seria adequar el centre cívic per instal·lar-hi un consultori. Aquesta és una fórmula que ja s'està implementant a la ciutat, al barri de Poblenou, atesa la seva situació geogràfica apartada del nucli urbà. No obstant això, si bé és cert que Can Puiggener no queda tan lluny del seu CAP de referència com Poblenou, cal tenir en compte que a Can Puiggener no parlem només d'una segregació geogràfica, sinó també sociocultural, residencial i urbanística.

Gent gran

Si bé és cert que Can Puiggener és el barri proporcionalment més jove de Sabadell, una part significativa del seu veïnat és gent gran, la majoria procedent de la immigració andalusa i murciana arribada al barri fa uns cinquanta anys. A l'informe esmentat més amunt sobre l'estat de salut de la població de l'ABS-2, es destaca que la població envellida és una de les característiques principals de la Creu Alta, però cal no oblidar que a Can Puiggener l'envelliment d'una part de la població també és significatiu. La Taula 25 mostra que una proporció important de la població de més de 75 anys viu sola, un percentatge similar a la mitjana de Sabadell i força superior a la secció censal 014, on se situen els blocs de pisos de protecció oficials del Llano. Aquesta dada evidencia que, encara que el barri sigui majoritàriament jove, cal que els serveis sociosanitaris tinguin en compte que més d'una quarta part de les persones de 75 anys viuen soles, una realitat que podria quedar invisibilitzada perquè no és rellevant en termes absoluts. Una qüestió que caldria analitzar és si aquestes persones es troben en situacions de **soledat no volguda**.

⁹ La *Guia per treballar en salut comunitària a Catalunya* es pot consultar en línia al següent enllaç: https://ics.gencat.cat/web/.content/Documents/assistencia/atenciocomunitaria/050221CAT025_GUIA_FINAL_Guia_per_treballar_en_Salut_Comunitaria_a-Catalunya_imatge_nova.pdf

Taula 25. Habitatge segons edat dels membres per seccions censals.

	Llars amb tots els membres de 65 anys o més (%)	Llars d'una persona de 65 anys o més (%)	Població de 75 anys o més que viu sola (%)
Secció 02011	14,6	8,1	23,3
Secció 02012	17,2	8,7	24,1
Secció 02013	13	7	22,5
Secció 02014	13,9	8,2	33,7
Mitjana Sbd	20,12	10,72	27,66

Font: Idescat, a partir del Cens de població i habitatges de l'INE.

Transport i mobilitat

El transport i la mobilitat són una qüestió clau a Can Puiggener, en la mesura que per accedir a serveis i recursos essencials cal sortir necessàriament del barri. Ja sigui per anar al metge, per anar a estudiar o treballar, per retirar diners en efectiu o per comprar productes que al barri no estan disponibles. A més, en un barri amb indicadors de renda i pobresa negatius és encara més important proporcionar un bon servei de transport públic, generalment més assequible que el privat. En aquest sentit, el 5 de juny de 2024 es feia al centre cívic una reunió entre els veïns, l'Ajuntament i la TUS. L'havia organitzada la FAVS amb l'objectiu de solucionar les deficiències del servei d'autobusos al barri, que ho havia detectat prèviament a través del projecte A-Porta. La cita següent és d'una veïna del Llano que exposa algunes d'aquestes deficiències:

Para subir hasta ahí a la Concordia no hay un bus que lleve directamente. No sé por qué lo han hecho así [traslladar pediatria al CAP Concòrdia], si toda la vida estaba en Creu Alta. Si hay lluvia y frío con los niños enfermos, si tienes que andar... Antes, no sé por qué ahora no, el Manolo siempre vendía los tickets del bus.

Encara que estava inicialment previst, a la reunió no es va presentar cap portaveu de la TUS. En lloc seu sí que hi van assistir representants del govern local, la regidora de

districte, la Sra. Laura Reyes Ruiz, i la tinenta d'alcaldesa responsable de mobilitat, la Sra. María del Mar Molina García, acompanyades del cap de servei de mobilitat i del coordinador de l'àrea a la qual s'adscriu aquest servei. Aquesta comitiva va escoltar les demandes dels veïns i veïnes amb relació al transport, que van anar exposant per torns i se'ls va respondre conjuntament. La resposta tècnica la va proporcionar el cap de mobilitat, que en una llarga i detallada explicació va intentar evidenciar que les demandes, o bé no eren adequades, o bé eren massa ambicioses per ser resoltes. La tinenta d'alcaldesa va voler subratllar que els problemes exposats no eren específics de Can Puiggener, adduint que al seu barri ocorrien problemes similars. Això no va convèncer tots els assistents, que van reclamar solucions concretes als problemes que havien exposat. Finalment, la jornada va acabar amb un intercanvi de crits i de retrets entre les regidores, el president de la FAVS i alguns veïns, sense que es concretés cap proposta per millorar el servei d'autobusos al barri. La següent cita expressa totes les opinions recollides i resumeix la valoració que el veïnat va fer de la reunió:

Estaban todo el tiempo justificando que hay mucha gente y que hay mucha demanda, pues poned más autobuses, invertid más.

Breument, les demandes que el veïnat va exposar estan relacionades amb els següents punts:

- **Línia 7.** L'autobús de les 7:45 va massa ple i alguns infants i joves que van a l'escola o a l'institut fins i tot no poden pujar-hi i han d'anar a peu. La freqüència és insuficient: el bus passa a les vuit del matí, a dos quarts de nou i a les nou. Això provoca que els infants que van a l'Escola Torreguitart i a l'Escola Gaudí arribin massa d'hora si agafen el de les 8:30, havent-se d'esperar molta estona fora de l'escola, i si agafen el de les 9 arriben tard i això genera problemes a l'escola. A més, la gent que va a treballar a les cinc o abans —en particular, les dones del sector de la neteja— no té opció d'agafar l'autobús, perquè no passa fins a les 5:15.
- **Línia 80.** La freqüència és insuficient, perquè a primera hora del matí i a última hora només passa cada mitja hora o més. A més, aquesta línia no passa fins a les 5:30, per tant, tampoc ofereix servei als treballadors i treballadores que comencen la jornada de matinada.
- **Línia F3.** Es dirigeix directament cap al centre de la ciutat. Això suposa un problema per als veïns que els diumenges o festius s'han de desplaçar en direcció nord, per exemple, per poder agafar el tren a la plaça Espanya.
- **Connexió fins a CAP Creu Alta i CAP Concòrdia (pediatria).** Si bé la L7 deixa a menys de cinc minuts del CAP Creu Alta, per anar al servei de pediatria a la Concòrdia no hi ha cap combinació possible. La parada més propera és la de Pl. Espanya, que deixa com a mínim a un quart d'hora a peu del CAP, sense possibilitat de transbord. És problemàtic fer aquest trajecte amb infants, més encara si estan malalts.
- **Més parades a la zona del Llano.** Els autobusos ja no passen per l'interior del barri, abans tenien parada al C/ Ramon Jové, però ara ja no. Es va retirar perquè alguns vàndals van tirar pedres a alguns vehicles, però els veïns no entenen per què els culpabilitzen a ells i els retiren la parada d'autobús a la seva zona.
- **Punt de venda de bitllets de TUS.** No es poden comprar bitllets d'autobús en un barri tan segregat urbanís-

ticament i orogràficament com Can Puiggener. Això implica comprar més bitllets senzills, encarint molt el servei, gairebé duplicant el preu per trajecte, i sense dret a transbord.

- **Els contenidors al costat del pas de zebra.** Al llarg del pas dels autobusos pel barri, hi ha contenidors al costat de passos de zebra que fan que els conductors no puguin veure les persones que volen travessar el carrer, sobretot els infants, que queden amagats per la seva alçada.
- **Discriminació a l'autobús.** Diversos veïns exposen que alguns conductors els han negat l'entrada a l'autobús o, senzillament, han passat de llarg encara que s'estiguessin esperant a la parada. Quan el títol integrat o la T-mobilitat no funciona, fan pagar el bitllet senzill sense ajuda prèvia en funció del perfil de la persona —una veïna assegura que és perquè es cobreix el cap amb mocador.

Dispositiu d'Inserció Laboral al barri (Vapor Llonch)

En el marc del projecte “Treball als Barris”, Promoció Econòmica de Sabadell ha instal·lat un Dispositiu d'Inserció Laboral al centre cívic del barri, juntament als dels barris de les Termes i de Torre-romeu. Es tracta de barris de l'entorn del Ripoll, sectors que es consideren particularment vulnerables. Segons una de les persones de referència del programa, es tracta d'un servei adreçat a “qualsevol persona del barri que busqui feina o formació, i que tingui entre 16 anys i 67; els requisits són que estigui donat d'alta, i que estigui inscrit o inscrita al SOC com a demandant d'ocupació o millora d'ocupació”. Sobre el perfil de les persones ateses, han detectat que el 55% és població d'origen nacional i la resta és població d'origen estranger. Presten especial atenció als col·lectius que troben més dificultats a l'hora de cercar feina:

Però sí que és cert que a l'hora de buscar feina hi ha unes dificultats afegides, parlem de persones novingudes, parlem d'una persona gitana que encara que

tingui un DNI i sigui autòctona té més dificultats per trobar feina.

Segons exposen els professionals del servei, l'any passat —d'1 de novembre de 2022 a 31 d'octubre de 2023— 184 persones van fer ús del servei i almenys 98 van trobar feina, tenint en compte que és probable que altres també n'haguessin trobat i no ho fessin saber. Els usuaris són aproximadament dones i homes a parts iguals, i la majoria tenen més de 30 anys. Tres quartes parts dels usuaris no reben cap mena de prestació econòmica quan venen a l'oficina. Des del servei, exposen que vora el 90% dels usuaris que atenen han assolit, com a molt, l'ESO —almenys com a títol homologat a l'Estat—, però que això no és un problema a l'hora de trobar feina, ja que “hi ha molta oferta per a ells, sobretot, oferta no qualificada al sector serveis, neteja, restauració, sector industrial, etc.”. Admeten, però, que per a aquest tipus de feina les condicions laborals i econòmiques i l'estabilitat no són idònies.

Des del dispositiu, exposen que el col·lectiu del barri que en fa menys ús és la població jove menor de 30 anys. Això ho atribueixen a una manca d'intencionalitat en la recerca de feina, a la manca de compromís o a l'exigència d'una immediatesa que des del dispositiu d'inserció laboral no poden garantir:

Moltes vegades és perquè no hi ha una intencionalitat en la recerca de feina, és a dir, moltes vegades fins als 20, 22 o 24 anys o potser no busquen feina o potser no busquen un recurs municipal, o que penses, bueno, aquí també demanem compromís. És a dir, nosaltres t'ajudem molt, però al capdavant ets tu que has de buscar feina.

Aquest servei és valorat molt positivament per part dels veïns, ja que molts n'han fet ús en algun moment i consideren que ha sigut d'una gran utilitat. Aquest és el cas d'una dona d'origen marroquí i el seu marit, els dos amb formació superior, que expliquen que hi han anat diverses vegades: “Yo y mi marido hemos ido muchas veces, para formaciones”. El següent relat és el d'una veïna del barri

amb dos fills que han fet ús del servei, que valoren molt positivament:

Aquí hay una “oficina de treball”, eso está muy bien, está muy bien, muy bien. Muy bien para la gente que quiere trabajar, está muy bien, es una cosa que veo muy bien, porque incluso a mi hija también la ayudaron mucho. [...] Sinceramente ahí hay un trabajo bueno, eh. Yo entonces le dije a mi hijo: si no quieres estudiar, vete al centro cívico. Entonces ahí le buscaron el curso del Vapor Llonch, que está haciendo dos meses de paleta, carpintero, y luego le hacen un contrato de cuatro meses de trabajo. Entonces sí que en esos cuatro meses pues se formará más y ya coge como un futuro, como digo yo.

En definitiva, aquest és un servei que ha demostrat una gran utilitat a l'hora de fomentar la inserció laboral del veïnat de Can Puiggener i que, a més, és valorat molt positivament. Cal, doncs, que se'n garanteixi la continuïtat i que es promogui el seu ús entre la població que en fa menys ús, en particular, els joves del barri.

Seguretat

Pel que fa a les percepcions sobre seguretat, ja s'ha comentat anteriorment com s'ha creat un imaginari sobre Can Puiggener que en cap cas es correspon amb la realitat. En funció de si es resideix o no al barri les percepcions sobre seguretat poden ser contraposades, com a conseqüència de la circulació de representacions negatives i falses sobre el barri que contribueixen a estigmatitzar-lo. En general, el barri es caracteritza per **una coexistència tranquil·la i nombrosos exemples de cohesió i solidaritat** entre persones i col·lectius diversos. A més, cal tenir en compte que l'última enquesta del projecte A-Porta destaca que la seguretat ha deixat de ser una de les preocupacions principals del barri. Tant és així que un dels aspectes positius que més es destaquen del barri per part dels veïns i veïnes és la sensació de seguretat. N'és un exemple el relat d'aquesta veïna del Llano, d'origen marroquí, que quan estava a punt de traslladar-se a un altre barri de la

ciutat va decidir quedar-se per la seguretat i la solidaritat veïnal:

Can Puiggener lo veo como mi barrio, mi pueblo. La gente de aquí nos conocemos, tu niño si va a la calle todo el mundo lo conoce. No te preocupas tanto. Yo cuando me iba a mudar allí estaba pensando: no puedo dejar ahí los niños en el piso solos. Pero aquí sí. Aquí si voy a trabajar llamo a la vecina y digo: vecina, mira los niños. Si te pasa algo aquí los vecinos nos ayudamos uno entre otros. [...]. Yo del tema de inseguridad no comparto esta opinión. Si yo salgo a las doce yo no tengo miedo ninguno en el barrio. Yo no me he sentido insegura, al contrario, no me he mudado por la seguridad que siento aquí. Porque me siento segura con los vecinos.

Ara bé, això no vol dir que al barri no hi hagi cap problema de seguretat. A més, la major part del veïnat els situa a sectors molt concrets del barri, sobretot a la part del Llano. De fet, és habitual que els informants destaquin aquesta zona com a insegura en contraposició a l'“absència de problemes de la part alta del barri”. Així és com un veí del Llano descriu alguns dels problemes amb relació a la delinqüència al barri:

El otro día en mi puerta estaba un repartidor de Amazon, le pegaron y le quitaron el teléfono. Y el mismo que le robó la moto. Tú llamas ahora una pizza Domino's y no viene. Te hago la prueba ahora. Para pedir una pizza ¿qué calle es? La que te dé la gana, tú le dices una del barrio y dice: no, no vamos. Tampoco vienen aquí a dar paquetes. Yo tengo que ir a buscarlos fuera. Que venga un chaval venezolano, que no sé lo que ganará, 4 o 5 euros, y que le peguen y le quiten la moto... [...] Suelta a un muchacho solo por la noche. A ver si no le quitan el teléfono o le quitan lo que tenga. Si hay denuncia lo van a buscar y lo van a matar, no puedes ni denunciar.

Per acabar, s'ha detectat com una reivindicació habitual la necessitat que la policia circuli habitualment pel barri,

que la seva presència no sigui extraordinària i que no es limitin a fer controls a l'entrada i sortida de Can Puiggener. També es demana que, a banda de circular amb els vehicles, caminin pel barri per conèixer de primera mà quina és la realitat:

La policía tiene que bajar de los coches y andar por las calles de Can Puiggener, a mí no me vale que vengas con el coche y pases. Vas andando y mirando lo que está pasando en el barrio.

4.5.2. Equipaments al barri

A dia d'avui ja no es pot parlar de la manca absoluta d'equipaments i infraestructures bàsiques que sí que mancaven els anys setanta, quan a través de la mobilització veïnal es va aconseguir que progressivament s'anés dotant el barri d'infraestructures i serveis com ara l'asfaltatge dels carrers, l'enllumenat o el clavegueram.

El **centre cívic i la biblioteca** de Can Puiggener hi van arribar després, però avui ja tenen una llarga història. Aquests dos equipaments són al sector del Llano, a la plaça de Primer de Maig. El centre cívic compta amb una sala d'actes de gran capacitat, espai internet, espai relacional, sala polivalent, sala de reunions, vestíbul i sis aules. Això permet que pugui ser la seu de nombrosos serveis i activitats, com ara reunions mensuals d'entitats del barri, gimnàstica per a gent gran, ioga, el cor de la gent gran, cursos de l'escola d'adults, l'espai jove, el suport educatiu de la Fundació Secretariado Gitano, l'oficina de suport a tràmits de Promoció Econòmica, el Dispositiu d'Inserció Laboral, un taller de percussió i el servei de ludoteca i canguratge. Els usuaris del centre cívic provenen de tots els sectors del barri i de la resta de la ciutat, però no se'n fa un ús generalitzat entre el veïnat de la part alta del barri. Pel que fa a la biblioteca, és un equipament que el veïnat valora molt positivament, però expressen disconformitat sobre com s'està gestionant el servei. Es queixen que el seu ús queda molt limitat a infants petits i que els joves no l'utilitzen gaire:

A la biblioteca que hi ha, hi entrarà només certa edat. Els que no entren estan a la plaça, els més petits estan a la plaça i les mares estan treballant. [...]. No hi ha res per a aquests nens petits. A fora pot passar qualsevol cosa.

Un altre equipament clau del barri és el **camp de futbol**, sobretot perquè funciona com un element integrador del jovent del barri. Si bé és cert que algunes de les famílies que es reivindiquen més arrelades al barri inscriuen els fills i filles a altres clubs esportius i de futbol de la ciutat, el camp de futbol continua sent un element integrador, aconseguint aglutinar infants i joves de tots els sectors del barri per fer una mateixa activitat. A més, el club de futbol Âristoi Football Academy, conjuntament amb un rol avui més secundari del club més antic del barri, el Club Deportivo Llano, han aconseguit formar més d'una trentena d'activitats de totes les edats, de nois i noies, i mixtes.

Per acabar, cal destacar que el barri també compta amb diverses **places i espais verds**, així com amb la proximitat del riu Ripoll i dels horts que el voregen. Aquests espais es valoren molt positivament tant per part del veïnat del barri com dels treballadors i treballadores.

4.5.3. Participació ciutadana i estratègia local d'acció als barris

A Can Puiggener és evident que hi ha un problema amb la participació ciutadana. Com s'ha fet palès en els relats d'alguns informants de l'estudi, una part de la població del barri desconfia del govern municipal i només s'hi relaciona si és absolutament necessari. Un indicador d'interès és la taxa d'abstenció a les últimes eleccions municipals, el 2023 (Taula 26), quan l'abstenció va superar el 50% en totes les seccions censals i va ser superior al 60% en les seccions censals 011 i 014. El vot majoritari va ser per al PSC, però destaca el creixement del vot a l'extrema dreta, segona força a les seccions censals 012 i 013. En relació amb el conjunt de la població amb dret a vot, la presència

de partits d'extrema dreta a Can Puiggener continua sent baixa, però el seu ascens és preocupant tenint en compte que fomenta discursos racistes i contraris a la immigració en un barri amb una proporció significativa de població d'origen estranger.

Taula 26. Dades de participació a les eleccions municipals de 2023 per seccions censals.

	Vots	Abstenció
Secció censal 011	32,72%	68,28%
Secció censal 012	44,96%	55,04%
Secció censal 013	45,82%	54,18%
Secció censal 014	39,91%	60,09%

Font: Ajuntament de Sabadell.

Pel que fa al foment de la participació, el 2024 el govern municipal ha impulsat un nou reglament de Participació Ciutadana amb l'objectiu de redefinir els consells de districte. Segons fonts municipals, aquests òrgans vehicularan les queixes i propostes dels set districtes de la ciutat i s'hi podrà participar tant a títol individual com en representació d'una entitat; a més, el resultat d'aquestes trobades ha de permetre realitzar un estudi per detectar les principals necessitats a cada districte, les entitats i agents potencials a implicar i per elaborar una proposta d'organització dels nous consells. La proposta és força consistent amb la línia dels resultats i recomanacions d'aquest l'informe, però és necessari assenyalar algunes febleses que en poden dificultar la implementació, sobretot al barri de Can Puiggener.

El problema més evident d'aquesta proposta és que pren com a referència el districte, una unitat d'observació definida administrativament que no és significativa en absolut per als ciutadans de la ciutat, però encara menys per al veïnat de Can Puiggener, tal com s'ha anat mostrant des de diferents àmbits i indicadors: principalment, els indicadors socioeconòmics del barri queden totalment compensats per les dades més positives del sector de la Creu Alta,

que comporta una invisibilització completa de la realitat de Can Puiggener. Amb la detecció de necessitats a nivell de districte, amb tota seguretat passarà el mateix, és a dir, que les necessitats del barri quedaran infrarepresentades davant de la diferència de pes i de necessitats en comparació amb la població de la Creu Alta. Com a resultat, la detecció de necessitats que es vol dur a terme amb els consells de districte quedarà seriosament compromesa. Més encara si, com va ser el cas de la primera reunió, es continuen fent les trobades al centre cívic de Cal Balsach, on no hi ha cap connexió directa de transport públic amb Can Puiggener i, a més, es continua exigint a la ciutadania la inscripció prèvia.

En conclusió, per promoure la participació dels ciutadans de Can Puiggener cal que qualsevol estudi sobre necessitats es realitzi específicament al barri, amb trobades al centre cívic i obertes a tot el veïnat sense requisits d'inscripció prèvia. Com ha quedat evidenciat anteriorment, el teixit comunitari i associatiu del barri de Can Puiggener és molt ampli, però cal que es coordini adequadament. Per millorar l'eficàcia de les propostes de millora del barri cal que sigui l'Ajuntament el que participa amb el teixit comunitari del barri, i no a l'inrevés. La prova més evident d'això és el que va passar amb el casal d'estiu organitzat a correuita, amb una manca de coordinació absoluta entre entitats i els serveis municipals. La regidoria de districte hauria de ser un recurs per fer possible aquesta coordinació i vincular l'Ajuntament amb el teixit comunitari del barri.

5. RESUM EXECUTIU: CONSIDERACIONS I RECOMANACIONS FINALS

A tall de resum executiu, s'exposen sintèticament les qüestions clau dels resultats i les recomanacions derivades de l'estudi seguint l'estructura dels àmbits de la diagnosi. Abans, però, cal aclarir que aquest document ha proporcionat una fotografia estàtica de la situació actual del barri de Can Puiggener i, per tant, pot ser només un punt de partida per poder implementar propostes de millora al barri. Per fer un seguiment i avaluar l'efectivitat de les mesures proposades és totalment necessari **adoptar un enfocament processual i longitudinal a partir dels indicadors clau** més rellevants. En aquest sentit, seria útil crear un "observatori de la millora dels barris" que s'ocupés d'avaluar les actuacions implementades i de certificar l'evolució positiva dels aspectes identificats a l'informe amb la participació de les veïnes i els veïns.

D'altra banda, és evident que algunes de les qüestions identificades no poden ser abordades només a través de l'Ajuntament de Sabadell. Per combatre qüestions estructurals com la **pobresa laboral**, l'**infrahabitatge** o la reducció de l'**abandonament prematur de la formació**, les competències municipals són limitades, però per a aquestes qüestions que transcendeixen el seu àmbit d'actuació l'Ajuntament té la missió de fer efectiu el seu paper d'altaveu de les necessitats del veïnat de Can Puiggener, exercint d'intermediari amb els altres nivells de l'administració. En canvi, és urgent i necessari que actuï en àmbits de la seva competència com ara la millora del **transport** —que és un multiplicador d'altres millores—, algunes **actuacions urbanístiques** urgents i la millora de la **qualificació formativa** de la gent jove, tot garantint un

òptim funcionament de l'**Oficina veïnal**, les activitats per a joves al **centre cívic** i, sobretot, el **lleure infantil** al llarg de l'any.

Economia i treball

En termes de renda, pobresa i desigualtat, Can Puiggener mostra indicadors molt negatius amb relació als altres barris de la ciutat. A continuació, s'exposa un llistat amb els punts clau i recomanacions sobre les quals caldria implementar propostes de millora:

- 1. Reduir la desigualtat a l'interior del barri.** Els indicadors de la secció censal 014 —els blocs de pisos del Llano— són particularment negatius. La renda mitjana per persona és de 7.440 euros, mentre que als altres sectors del barri no baixa de 10.500 i la mitjana municipal és de 17.287 euros. En aquest sector del barri la pobresa és particularment preocupant, fet que queda reflectit en una taxa de pobresa moderada que supera el 50%.
- 2. Reivindicar Can Puiggener com a actiu per al mercat laboral de Sabadell.** Es tracta del barri amb una major proporció de població en edats actives, i Sabadell té un problema amb el recanvi de població en edats actives en la immensa majoria dels barris.
- 3. Reduir la taxa de desocupació.** A Can Puiggener la població desocupada s'elevava al 12,66% l'any 2022, xifra que duplica la mitjana municipal. A més, cal te-

nir en compte que hi ha una proporció elevada de població en edats actives que no cerca o no pot cercar feina activament.

4. Reduir la inactivitat laboral de la població en edats actives. Cal oferir incentius i facilitar encara més la cerca de feina. Per això és necessari centrar-se en l'elevada proporció de població en "altres situacions d'inactivitat" —un 22,53% de la població de 16 anys o més. Les dades apunten a tres segments de població: la taxa de població "en altres situacions d'inactivitat" puja al 38,29% entre la població estrangera que, malgrat que resideixen al barri i volen treballar, no compleixen els requisits legals per fer-ho, alguns directament treballen de forma irregular; persones desmotivades, sobretot joves, que han deixat de cercar feina per diversos motius: una elevada taxa d'atur, la percepció que les oportunitats que pot oferir el mercat laboral són limitades, d'una forta discriminació en l'àmbit laboral i d'unes condicions laborals precàries; la taxa d'activitat és tres punts percentuals menor entre les dones de 16 a 64 anys, per tant, hi ha un segment de dones que no està accedint al mercat laboral; alguns informants afirmen que aquesta és la situació de moltes dones d'origen marroquí.

5. Implementar un pla de qualificació per a la població jove en edat laboral. La població jove del barri es troba en una situació particularment vulnerable: un nivell d'educació assolit comparativament baix, una inactivitat laboral elevada i un alt índex d'atur. Cal que l'Ajuntament implementi un pla de qualificació per a població jove en edat laboral i amb disponibilitat de fer-ho.

6. Reduir la pobresa laboral. Els treballadors del barri no accedeixen a feines ben remunerades i això contribueix a cronificar la pobresa. Hi ha famílies en què el salari de dos adults no és suficient per fer front a les despeses bàsiques: habitatge, subministraments, menjar, despesa escolar, etc. Per tant, hi ha un segment de població significatiu que pateix pobresa laboral.

7. Promoure que la població amb formació pugui accedir a grups d'ocupació qualificats. Un 73,94% de la població ocupada del barri està als grups d'ocupació típicament més mal retribuïts. Al Dispositiu d'Inserció Laboral del barri afirmen que principalment poden oferir feina per a mà d'obra no qualificada, amb unes condicions econòmiques i laborals precàries.

8. Lluitar contra la discriminació i la precarietat laboral. S'han detectat conductes racistes i/o basades en prejudicis en els processos de contractació de les empreses. S'ha pogut constatar que hi ha treballadors i treballadores del barri víctimes de precarietat laboral, ja sigui en relació amb riscos i seguretat laboral, horaris que no permeten conciliar o manca de drets laborals com l'assegurança mèdica.

9. Afavorir que la població estrangera pugui treballar legalment. Persones que fa anys que treballen sense contracte i no tenen previst poder-ne aconseguir. Cal simplificar els processos burocràtics i oferir assessorament a les persones del barri que es troben en aquesta situació.

10. Oferir incentius i facilitats per a l'emprenedoria al barri. Al barri hi ha una àmplia xarxa de comerços i petits negocis que, encara que no és capaç de generar llocs de treball al barri, sí que contribueix positivament a la cohesió i la qualitat de vida. Cal evitar el tancament d'aquests negocis facilitant, entre altres coses, el relleu generacional i incentivar l'obertura de nous negocis al barri.

11. Garantir l'oferta de serveis i productes bàsics. A Can Puiggener, hi ha clares mancances pel que fa als serveis i comerços bàsics: caixers per retirar diners, productes frescos com fruiteries i peixateries, llibreries, etc. Aquesta és una deficiència que afecta especialment el sector del Llano, que queda més lluny de la resta de la ciutat. Per aquest motiu, caldria reactivar l'eix comercial del Llano, on actualment hi ha disponibilitat de locals.

Entorn residencial

- 1. Abandonar les polítiques que condueixen a la concentració de pobresa.** Revisar en profunditat les polítiques d'habitatge que afavoreixen la concentració de població en situació de pobresa i/o d'exclusió, com ara la concentració d'habitatge de protecció social i el real·lotjament de població en situació d'exclusió social. Cal revertir la situació creada i cronificada de Can Puiggener.
- 2. Promoure nou habitatge al barri en bones condicions.** El parc d'habitatge de Can Puiggener està envellit: a la secció censal 014 —Llano— tots els blocs de pisos van ser construïts abans del 1981, i a la secció 011 —sector més proper al Parc Taulí i la Gran Via— el 63,1% de l'habitatge va ser construït abans del 1970. Molts habitatges no han estat objecte de cura i manteniment des d'aleshores.
- 3. Proporcionar alternatives dignes a la població que viu en habitatges sobreocupats i en habitacions relllogades.** A la secció censal 014, on la mida mitjana de llar és una de les més elevades de la ciutat —3,25 persones—, el 77,7% de l'habitatge té una superfície entre 46 i 60 m².
- 4. Garantir l'oferta de lloguer assequible.** Una idea generalitzada és que a Can Puiggener es pot accedir fàcilment a l'habitatge i a baix preu, però això no es correspon a la realitat. El preu del lloguer puja progressivament apropant-se als nivells previs a la crisi econòmica del 2008. A més, al barri hi ha una proporció d'habitatge principal de lloguer superior a la mitjana municipal, aproximadament un 25%. Malgrat això, des del sector immobiliari adverteixen que poden oferir molt poc habitatge de lloguer i que, per tant, la demanda és molt superior a l'oferta.
- 5. Millora de l'habitatge en més males condicions.** Avui, diversos dels blocs de pisos del Llano encara no tenen ascensor, malgrat les campanyes per ajudar

a finançar-ne la construcció. A banda dels pisos, al barri hi continua havent cases velles, algunes d'autoconstrucció, que es troben en molt mal estat, fins i tot en perill d'ensorrar-se.

- 6. Evitar que la població estrangera es concentri en les zones d'habitatge en més males condicions.** Al Llano, en un de cada quatre habitatges tots els membres són estrangers. Cal que aquesta població pugui accedir a habitatge digne també dins del mateix barri.
- 7. Evitar la soledat no desitjada entre les persones grans.** Encara que Can Puiggener sigui un barri majoritàriament jove, la soledat no volguda entre les persones grans també és un problema de primera magnitud. La població de 75 anys o més que viu sola és similar a la mitjana municipal, i en el sector 014 se situa en el 33,7% —a Sabadell la mitjana és del 27,66%.

Convivència i teixit comunitari

- 1. Reactivar el Grup d'Esplai la Baldufa i garantir la continuïtat d'un espai de lleure impulsat des del barri i per al barri.** Al llarg dels últims cinquanta anys, la Baldufa ha ofert un servei essencial a les famílies del barri, organitzant l'esplai setmanal, les colònies i els casals d'estiu. Ara farà un any que van cessar l'activitat, però a través de les reivindicacions dels veïns s'ha fet evident que cal reactivar-lo amb caràcter urgent. Cal dotar l'entitat dels recursos i el suport necessari per reprendre l'activitat, i cal fer-ho aprofitant el potencial dels actors clau del barri —entitats, joves, famílies, escoles, etc. S'ha de garantir que l'entitat sigui funcional —capacitat de gestionar-se administrativament i relacionar-se amb l'administració— i sostenible —recursos humans adequats i suficients per oferir un bon servei. És clau que el projecte s'impulsi i es lideri des del mateix barri.
- 2. Reivindicar la bona convivència que hi ha entre comunitats de diversos orígens i no limitar-se a**

només fer notícia d'episodis de violència aïllats. S'atribueix a Can Puiggener una mala convivència i una alta conflictivitat de forma errònia. Al barri hi ha una gran diversitat cultural, però això no és sinònim de conflicte; al contrari, generalment hi ha una convivència tranquil·la i molts exemples de nexes d'unió entre col·lectius. Cal reivindicar-ho i evitar que el barri només sigui notícia quan excepcionalment hi ha episodis de violència aïllats, ja que això contribueix a generar una imatge estereotipada del barri que estigmatitza els seus veïns i veïnes.

3. Perseguir els discursos d'odi contra la població d'origen immigrant. Sovint es difonen discursos racistes contra la població immigrant del barri. A més, moltes vegades es tracta de discursos que provenen de fora del barri, d'associacions i partits obertament xenòfobs i racistes que promouen campanyes incendiàries a la plaça de Primer de Maig, amb l'objectiu de dividir i enfrontar el veïnat.

4. Convivència amb algunes famílies en situació d'exclusió social. Al Llano s'han detectat problemes de convivència entre algunes famílies en situació d'exclusió social, generalment població gitana, i altres famílies d'origen immigrant. Es tracta de conductes racistes i incíviques al carrer i als portals dels blocs de pisos. La situació pot haver empitjorat des que el seguiment de la situació d'aquestes famílies a través d'una renda mínima d'inserció (RMI) ja no és possible amb l'entrada en vigor de l'Ingrés Mínim Vital (IMV). Aquest dispositiu no permet abordar ni resoldre aspectes no estrictament relacionats amb l'economia familiar en aquest tipus de situacions socials.

5. Crear més nexes d'unió entre el Llano i la resta del barri. A banda de les fronteres materials, hi ha una clara divisió simbòlica entre aquests dos sectors del barri. Cal generar intervencions que fomentin espais de trobada i participació conjunta entre la població dels dos sectors. Reduir les fronteres urbanístiques i orogràfiques entre els dos sectors del barri també hi pot contribuir.

6. Impulsar la coordinació entre els agents comunitaris del barri i l'Ajuntament. Cal detectar i coordinar els agents comunitaris del barri per aprofitar el seu potencial. Es tracta de comunitats organitzades —com les associacions veïnals, de migrants, les AFI, entre d'altres— que poden incidir positivament en la millora del barri. Un exemple que evidencia la necessitat de coordinació, en aquest cas en el sector del lleure, són els problemes que l'estiu de 2024 hi va haver per garantir un casal que pogués substituir l'Esplai la Baldufa; les AFI de les escoles, el Club de Futbol Àristoi i la Parròquia tenen capacitat per organitzar casals, però és essencial que l'Ajuntament es coordini amb aquestes entitats.

7. Promoure l'associacionisme entre la població jove. La població jove no troba el seu espai en l'extens ecosistema d'associacions del barri. Cal fomentar i facilitar la participació en les associacions d'aquest col·lectiu i dotar-los també d'espais de formació i lideratge.

Educació

1. Incentivar la inscripció dels infants a l'Escola Bressol de Can Puiggener. Es tracta d'una institució educativa de prestigi, en què una part significativa de l'alumnat prové de fora del barri. En canvi, moltes famílies del barri opten per no inscriure-hi els seus fills i filles.

2. Continuar lluitant contra l'abandonament escolar prematur. Dues tercers parts de la població de 15 anys o més del barri han assolit com a molt la primera etapa d'educació secundària. Hi ha un sector del jovent del barri amb unes expectatives de millora social que no passen per l'educació.

3. Afavorir que l'alumnat de Can Puiggener assolixi nivells d'educació superior. Al barri només un 12,61% de la població de 15 anys o més ha assolit un nivell d'educació superior, mentre que a Sabadell la

proporció és del 30,86%. Cal garantir que les i els joves de l'ESO tinguin el suport necessari per continuar amb la seva formació a nivells postobligatoris, consolidant les seves aspiracions i incentivant-les.

4. Lluitar contra la segregació escolar a les escoles del barri.

Es detecta una clara preferència de moltes famílies per escolaritzar els fills i filles a escoles d'altres barris. A les escoles del barri hi ha una sobrerrepresentació d'alumnat d'origen immigrant i de població gitana, superior a la segregació residencial, perquè les altres famílies escolaritzen els seus fills fora del barri. Cal prestigiar les escoles del barri amb projectes singulars engrescadors per atraure població de la resta de la ciutat, com ja s'ha aconseguit fer amb altres centres, i apostar per una educació al barri de la màxima qualitat.

5. Millorar el prestigi de les escoles de Can Puiggener.

Cal posar en valor els projectes de renovació pedagògica que ja s'estan implementant i els esforços que s'estan fent per millorar la qualitat educativa al barri. En aquest sentit, es podrien proposar i reforçar iniciatives com l'"oferta singular de places a la pre-inscripció" per atreure famílies més benestants i limitar el nombre de places per a alumnes amb necessitats educatives de forma ajustada a la vulnerabilitat del barri, amb intervencions i recursos específics.

6. Millorar i ampliar els serveis d'estudi assistit.

Aquests tallers estan externalitzats a fundacions i entitats sense cap connexió amb el barri ni la ciutat. A més, la major part del seu personal ve de fora i només hi passen unes hores. Cal contractar joves de Can Puiggener, juntament amb joves de la resta de la ciutat, que coneguin el context del barri i puguin esdevenir referents per als infants.

7. Millorar els camins escolars. Per sortir del Llano per la ctra. de Prats de Lluçanès cada dia desenes d'infants i joves han de pujar un fort pendent de terra en mal estat que comporta un gran perill de caiguda. Un

cop a dalt, han de travessar aquesta carretera de gran afluència de vehicles en hora punta. D'altra banda, les línies d'autobusos estan desbordades a l'hora d'entrar a l'escola, causant que alguns infants en quedin fora i, a més, no s'adeqüen als horaris escolars, fent que els alumnes arribin massa d'hora o massa tard. Aquest problema es pot resoldre amb una intervenció municipal immediata.

8. Mantenir i millorar els espais per a joves. Cal dinamitzar l'espai jove del centre cívic perquè es converteixi en un veritable espai de trobada dels joves del barri. Cal oferir més activitats per a joves al barri, l'oferta específica i gratuïta per a aquest col·lectiu és nul·la.

9. Dinamitzar i promoure l'ús de la biblioteca. És un servei cada cop amb menys afluència, gairebé limitada als infants. Cal promoure'n l'ús entre els joves i analitzar per què no funciona. És un dispositiu que permetria multiplicar les respostes positives a moltes de les mancances detectades.

10. Ampliar l'oferta d'extraescolars gratuïtes al barri. Les famílies tenen voluntat d'apuntar els fills i filles a extraescolars, però depenen d'ajuts que massa sovint no estan disponibles o arriben tard. A més, cal diversificar i estabilitzar una oferta d'extraescolars atractiva per a l'alumnat del barri.

11. Reivindicar l'esport com una activitat que ha mostrat un bon potencial integrador entre els joves del barri. El camp de futbol està funcionant com a activitat integradora del jovent del barri, tant en el cas dels nois com, en menor mesura però igualment important, en el cas de les noies.

Serveis bàsics i gestió pública

1. Millorar l'eficàcia de les intervencions i iniciatives de dinamització del barri. Prioritzar aquelles que tenen un potencial transformador i incorporar bons mecanismes d'avaluació de les mesures implementades al barri. Per exemple, cal avaluar l'impacte de la finalització del programa A Porta en comparació amb els resultats de l'Oficina Veïnal, sense “pica-portes” per millorar-lo.

2. Reduir/simplificar els processos burocràtics i garantir una bona assistència en els tràmits amb l'administració. Es detecta un desconeixement dels processos de l'administració que està dificultant qualsevol tràmit. A més, l'excés de burocràcia està desmotivant la ciutadania a l'hora de relacionar-se amb l'administració. Cal reforçar i ampliar el suport en els tràmits administratius, com ara el servei que Promoció Econòmica ofereix al centre cívic i, particularment, el servei que ofereix l'Oficina Veïnal, que està molt ben valorat pel veïnat de Can Puiggener.

3. Dotar de continuïtat i més recursos l'Oficina Veïnal de l'Associació de Veïns del Llano. Recordem que es tracta d'una iniciativa impulsada per la FAVS en el marc del projecte “A-Porta”. A través d'un equip de “pica-portes” van detectar les principals necessitats del veïnat del barri i ara estan ajudant moltes persones a fer tràmits amb l'administració. L'oficina ha demostrat ser de gran utilitat, ja que es percep com un servei proper en contraposició a uns serveis socials que de vegades són percebuts de forma hostil per la ciutadania. La valoració que el veïnat fa d'aquest servei és excel·lent.

4. Reduir la percepció d'una discriminació positiva i una redistribució injusta dels recursos públics, tant a escala de ciutat com de barri. Aquesta és una percepció habitual d'una bona part del veïnat del barri i dels treballadors d'institucions vinculades al barri. A la resta de la ciutat també hi ha una visió del barri caracteritzada per l'estigma. Cal contraposar aquestes

idees amb la realitat, que el principi de redistribució dels recursos segons les necessitats és l'essència de la justícia social i sensibilitzar sobre el fet que no es tracta de població que viu dels recursos públics, sinó que els reben perquè viuen al llindar de la pobresa, en un sistema injust.

5. Més mecanismes per lluitar contra l'exclusió social. Al barri hi ha trajectòries de renda garantida, és a dir, persones que reben aquest ajut sense perspectives d'inclusió social. La incondicionalitat d'aquest ajut, exceptuant els requisits de renda, genera la imatge que un sector de la població és mantingut sense que se'ls exigeixi cap deure, fet que genera malestar entre el veïnat. A banda d'això, degut a la incondicionalitat de l'ajut serveis socials no pot fer un seguiment adequat de la situació d'aquesta població en els àmbits clau de la integració social.

6. Millorar l'accés i l'atenció dels serveis de salut. El CAP de referència del barri és a la Creu Alta. A banda de la llunyania i la dificultat del transport, s'engloba la població de Can Puiggener amb la de la Creu Alta, més nombrosa i amb unes característiques socials i demogràfiques diferents. Sense una atenció específica per a la població de Can Puiggener, amb un mínim dispositiu al barri, es vulnera el dret de la seva població a una atenció sanitària adequada.

7. Reforçar la salut comunitària a Can Puiggener. El CAP Creu Alta també és un centre de salut comunitària, un servei que implica sortir del centre sanitari i conèixer l'entorn en què viuen els pacients. Cal impulsar aquest servei sobretot a Can Puiggener, ja que és el sector més allunyat del CAP i amb uns indicadors socioeconòmics més negatius, que alhora afecten negativament la situació de salut al barri. Ja s'ha fet una diagnosi (quantitativa) de salut del Districte 2, però cal millorar aquesta diagnosi complementant-la amb una anàlisi qualitativa dels determinants de salut de la població de Can Puiggener, que han quedat subsumits en els del conjunt del districte.

8. Traslladar el servei de pediatria al CAP Creu Alta o millorar la connexió amb el CAP Concòrdia. Ara mateix no hi ha cap línia d'autobús que ofereixi un servei directe des de Can Puiggener fins a la Concòrdia. Cal, doncs, fer transbords i caminar una bona estona. I això amb infants que, a més, poden estar malalts. Des de l'AV es proposa modificar un itinerari d'autobús.

9. Obrir un consultori mèdic, o un dispensari, al centre cívic. La solució més eficaç per garantir una bona atenció sanitària és obrir un recurs sanitari al barri que, almenys, ofereixi un servei d'administració i infermeria. A Sabadell, el precedent és el consultori mèdic del Poblenou, un sector segregat geogràficament sense CAP on ja fa uns anys que s'implementa aquesta iniciativa. L'obertura d'un consultori a Can Puiggener queda més que justificada perquè, encara que és a menys distància de la resta de la ciutat, també és un nucli segregat geogràficament, urbanísticament i socialment. A més, la població total del barri quadruplica la del Poblenou.

10. Ampliar la freqüència i millorar el recorregut de les línies d'autobús. A Can Puiggener, en la mesura que per accedir a serveis i recursos essencials sovint és necessari sortir del barri, és clau garantir un bon servei de transport públic. A l'apartat corresponent de l'informe hi ha una guia detallada de les demandes del veïnat amb relació a les deficiències d'aquest servei.

11. Millora de l'accessibilitat al barri. Cal implementar accions per reduir els efectes de la segregació orogràfica i urbanística. L'únic ascensor del barri per pujar a la Gran Via sovint està avariats. El camí escolar del Llano en direcció a la ctra. de Prats de Lluçanès s'ha de fer més accessible, ara només hi ha dos pendents de terra amb un gran perill de caiguda. Cal fer més passos de vianants i passos subterranis per poder travessar fàcilment les carreteres —Gran Via i ctra. de Prats de Lluçanès— que separen el barri

de la resta de la ciutat. En aquestes dues carreteres cal deixar de construir grans blocs de pisos que contribueixen a invisibilitzar més el barri.

12. Mantenir i millorar el Dispositiu d'Inserció Laboral del centre cívic. Es tracta d'un servei ben valorat i utilitzat pel veïnat del barri. Cal continuar oferint aquest servei i apropar-lo als sectors de població que menys l'han usat, sobretot a la població jove. Cal que s'ampliï l'oferta laboral a sectors més ben remunerats i qualificats.

13. Més atenció i espais per a la població jove del barri. Probablement és el sector de població del barri més oblidat; i és que gairebé no hi ha espais pensats per a ells i elles, i els que hi ha, com l'Espai Jove, no acaben de funcionar. El camp de futbol funciona com un punt d'integració, encara que es tracta sobretot d'una població masculina i tot indica que la població gitana en queda al marge. L'associacionisme tradicional —de veïns i comunitats de migrants— ha deixat de funcionar com a punt d'atracció per a la joventut. A més, una part d'aquest col·lectiu es troba en una situació particularment vulnerable: baixos nivells de formació, altes taxes d'inactivitat i un atur elevat.

14. Neteja de la via pública. La percepció del veïnat és que Can Puiggener rep un servei pitjor que altres sectors de la ciutat. Cal millorar i ampliar la cobertura d'aquest servei, així com sensibilitzar la ciutadania perquè usin els contenidors i les papereres i no embrutin els carrers i les places.

15. Millorar el manteniment i la gestió del camp de futbol. Es tracta d'un equipament ben valorat i amb molta afluència. Els dos clubs de futbol del barri han aconseguit dinamitzar-lo i ara hi ha més d'una vintena d'equips de diverses categories i nivells. No obstant això, el recinte roman tancat moltes hores, i els joves del barri hi entren sense ningú que els supervisi. Cal revertir aquesta situació ampliant l'horari

rari i els dies d'obertura, per exemple, contractant més personal (conserge, monitors i monitores) que supervisi i assessoris les persones que en fan ús.

16. Millorar la gestió de parcs i jardins i obrir el barri al riu Ripoll. La proximitat del riu Ripoll es valora molt positivament, però cal millorar-ne l'estat de neteja, l'accessibilitat i el coneixement. Es podrien organitzar activitats perquè el veïnat conegui més aquest entorn privilegiat. Pel que fa als parcs i jardins del barri, encara hi ha molts espais en situació d'abandonament i que caldria replantejar per obrir-los al veïnat del barri; en són exemples el recinte de l'antiga masia de Can Puiggener, el Parc de la Clota, les Clotes Altes o els terrenys que envolten el camp de futbol, entre d'altres. També cal controlar l'estat dels horts de la ronda Maria Gispert, que estan en zones amb perill d'esllavissada.

17. Millorar els mecanismes de participació i d'intervenció comunitària. En un barri com Can Puiggener és especialment important restablir la confiança en la possibilitat de revertir la visió pessimista i fatalista dels veïns i veïnes i el valor de l'organització i la participació veïnal, per un treball amb l'administració basat en la comunicació i la cooperació. En aquest sentit, caldria replantejar la Taula d'Entitats del districte i reforçar de forma efectiva la figura de regidor/a de districte. Can Puiggener necessita, també, ser part de projectes de ciutat. Aquest és un dels reptes per recuperar el potencial d'un barri jove i divers per afrontar el futur.

6. VÍDEO – RESUM DE L'ESTUDI

A El **vídeo recopilatori dels resultats de l'estudi i les reivindicacions principals del barri** es va planificar des de l'inici amb els següents objectius:

- 1) Disposar d'una **eina de disseminació eficaç** dels **resultats** principals de la diagnosi i les **reivindicacions** dels veïns i veïnes del barri amb imatges dels diferents entorns i a partir dels seus propis **testimonis** a càmera.
- 2) Fer un **retorn als propis veïns i veïnes del barri** més enllà de generar un llarg informe escrit i un resum executiu redactats en un llenguatge d'anàlisi aliè a la ciutadania, a mode de **recurs per fer incidència política**.
- 3) Recollir i incorporar les **perspectives de la generació més jove**, representada per noies i nois estudiants d'ESO de l'Institut Agustí Serra i Fontanet, on s'escolaritza la majoria dels adolescents del barri, per mitjà d'una tècnica de grup focal gravada, amb la narració posterior dels resultats, que té un impacte molt menys intrusiu i respectuós, tenint en compte que es tracta de menors.
- 4) Facilitar la **projecció mediàtica** de l'estudi a la resta de la ciutadania per **prendre consciència** de les necessitats i reivindicacions de tots els veïns i les veïnes, així com del potencial del barri.

La realització del vídeo no hauria estat possible sense el treball de camp previ i l'anàlisi dels resultats de l'estudi. Totes les tasques de l'equip de treball han estat essencials

per fer-lo possible. L'àudio de la *veu en off* s'ha enregistrat als estudis de **Ràdio Sabadell**.

Estructura del guió i context de la gravació

Els testimonis gravats han permès ordenar els temes seguint aquests apartats:

- Introducció sociodemogràfica.
- Problemes i reivindicacions des de la perspectiva dels veïns i veïnes .
- La immigració vista des de les persones immigrades.
- Les perspectives de les noies i els nois de secundària.
- Educació, esport, convivència i futur.

Les fonts de les imatges i els testimonis han estat els següents, sempre en contextos naturals on es troben les persones i amb signatura de consentiment informat individual:

- Gravació d'imatges del barri: entorn, habitatges, equipaments, serveis, persones.
- Gravació de testimonis de 10 persones adultes (5 homes i 5 dones) de diferents orígens.
- Gravació de grup focal amb 12 noies i noies de 3r i 4t d'ESO a l'IES Agustí Serra i Fontanet, narrativa en off il·lustrada amb imatges.

Enllaç al vídeo

<https://vimeo.com/1038702429?share=copy>
contrasenya: CAN PUIGGENER

 7. ANNEXOS

Annex 1. Índex socioeconòmic territorial desagregat per agrupacions censals (Sabadell; any 2021). Font: IDESCAT.

Índex socioeconòmic territorial (2021) - Agrupació censal	
Sabadell 7 (Can Puiggener)	62
Sabadell 21 (Campoamor - Espronceda)	73,1
Sabadell 22 (Torre-romeu - Can Roqueta - el Poblenou)	73,2
Sabadell 20 (la Creu de Barberà Est - les Termes)	81,6
Sabadell 10 (Ca n'Oriac - Torreguitart - Torrent del Capellà)	82,5
Sabadell 11 (Can Deu - la Plana del Pintor)	84,4
Sabadell 19 (la Creu de Barberà Oest)	84,6
Sabadell 15 (Can Rull Sud - Cifuentes)	87,2
Sabadell 14 (Can Rull Nord - Via Alexandra)	89
Sabadell 17 (Can Feu - els Merinals - la Serra d'en Camaró)	90,2
Sabadell 12 (la Roureda - Sant Julià)	91,1
Sabadell 16 (la Concòrdia)	97,5
Sabadell 6 (Sol i Padrís - Nostra Llar)	100,1
Sabadell 5 (Avinguda - Eixample)	108,3
Sabadell 9 (la Creu Alta Est - Taulí)	109,6
Sabadell 8 (la Creu Alta Oest - Eix Macià)	109,8
Sabadell 4 (Covadonga)	110,7
Sabadell 18 (Gràcia)	110,8
Sabadell 13 (Can Llong - Castellarnau)	116,5
Sabadell 2 (Centre, Escola Pia - Hostafrancs)	120,9
Sabadell 1 (Centre, Ajuntament-Maristes)	123
Sabadell 3 (Centre, Museu d'Art - Imperial)	123,3

Annex 2. Taula anonimitzada d’informants.

	<i>Sexe</i>	<i>Edat</i>	<i>Origen</i>	<i>Antiguitat barri</i>
Veïnat de Can Puiggener	Dona	35-50 anys	Gitano	20 anys
	Dona	35-50 anys	Desconegut	10 anys
	Home	65-80 anys	Marroquí	30 anys
	Dona	50-65 anys	Andalús	Naixement
	Dona	35-50 anys	Senegalès	20 anys
	Home	50-65 anys	Senegalès	20 anys
	Dona	50-65 anys	Marroquí	18 anys
	Home	35-50 anys	Andalús	Naixement
	Home	50-65 anys	Català	5 anys
	Dona	50-65 anys	Català	5 anys
	Home	20-35 anys	Desconegut	2 anys
	Dona	20-35 anys	Desconegut	2 anys
Altres vincula- cions amb Can Puiggener	Home	50-65 anys	Desconegut	3 anys
	Dona	50-65 anys	Desconegut	10 anys
	Home	50-65 anys	Desconegut	5 anys
	Dona	35-50 anys	Català	10 anys
	Dona	50-65 anys	Desconegut	2 anys
	Dona	50-65 anys	Desconegut	10 anys
	Dona	35-50 anys	Desconegut	5 anys
	Dona	50-65 anys	Desconegut	Desconeguda
	Dona	50-65 anys	Desconegut	Desconeguda
	Home	50-65 anys	Desconegut	Desconeguda
	Dona	50-65 anys	Desconegut	1 any
	Home	65-80 anys	Desconegut	Desconeguda
	Dona	50-65 anys	Català	1 any
	Dona	20-35 anys	Desconegut	1 any
	Home	50-65 anys	Desconegut	20 anys
	Home	50-65 anys	Desconegut	9 anys
	Dona	50-65 anys	Desconegut	10 anys

Annex 3. Taula d'indicadors estadístics de l'informe.

Font	Indicador	Desagregació	Període
Padró municipal d'habitants	Altes/baixes per canvi de residència segons sexe Població estrangera: principals nacionalitats Moviment entre districtes i sectors Nombre de llars segons el nombre d'habitants Edat mitjana, índex d'envelliment, sobreenvelliment i de recanvi de població en edats actives	Ciutat i barri	2022 i 2023
IDESCAT	Índex socioeconòmic territorial (IST): població ocupada, treballadors de baixa qualificació, població amb estudis baixos, població jove sense estudis postobligatoris, estrangers de països de renda baixa o mitjana i renda mitjana per persona	Agrupació censal i secció censal	
IDESCAT, a partir del cens de població anual de l'INE	Proporció de població de 15 anys o més segons nivell de formació assolit, per nacionalitat i sexe Proporció de població de 18 a 24 anys que cursa estudis superiors (%) Proporció de població de 30 anys o més que cursa educació formal (‰)	Agrupació censal i secció censal	2022
IDESCAT, a partir del cens de població i habitatges de l'INE	Població segons sexe, edat, lloc de naixement i nacionalitat Proporció de població arribada a Espanya, Catalunya, al municipi i a l'habitatge en els darrers 5 anys i el darrer any Relació amb l'activitat econòmica: per nacionalitat i per sexe (població de 16 anys o més) Població ocupada per grans grups d'ocupació Proporció de llars amb tots els membres de 65 anys i proporció de 75 anys o més que viu sola Habitatge principal i règim de tinença Habitatge segons any de construcció Habitatge segons superfície Habitatge segons grandària (núm. de persones) Habitatge segons nacionalitat dels membres Evolució del preu del lloguer de l'habitatge col·lectiu i unifamiliar	Agrupació censal i secció censal	2022
INE. Atles de distribució de la renda de les llars	Distribució de la renda segons la font d'ingressos (salari, pensions, prestacions per desocupació, altres prestacions i altres ingressos) Taxa moderada/severa de pobresa per sexe Índex de Gini i P80/P20	Secció censal	2021

Annex 4. Inventari d'equipaments, comerços i serveis del barri de Can Puiggener (març de 2024):

Llano:

A. Alimentació:

- I. Supermercat Charter (Consum).
- II. Supermercat Covirán.
- III. Forn de pa Padilla.
- IV. Forn de Pa - Patisserie Sabadell
- V. Carnisseria Sàhara
- VI. Fruiteria i peixateria?

B. Restauració:

- I. Primo Döner Kebab Bar.
- II. Pizzeria La Llanera - El Gitano
- III. Mordisco Döner Kebab.
- IV. Bar Carreras.
- V. Bar Escipión.
- VI. Frankfurt Raya.
- VII. Taberna (davant botiga roba).
- VIII. Bar Savi.
- IX. Masia de Can Junqueres.

C. Botigues:

- I. Botiga de roba.
- II. La botiga del barri.

D. Instal·ladors, reformes i proveïdors:

- I. Cristalería Aguirre Hnos.
- II. Arrahona Proyectos y Construcciones, SL.
- III. Reformas AMIN.
- IV. Reformas en general.

E. Altres:

- I. CESIT seguretat
- II. Immobiliària.
- III. Perruqueria Estil Sylvia.
- IV. Locutori.
- V. Viajes Naim Chekaf.
- VI. Servei d'enviament SEUR.
- VII. Amazon center (enviament i logística).
- VIII. 2 proveïdors de serveis de telecomunicacions.

F. Sanitari:

- I. Farmàcia Anna Maria Grau Martí.

Can Puiggener:

A. Alimentació:

- I. Más Barato Supermercat.
- II. Valero (forn de pa).
- III. Forn de Pa Sabor de Mama.
- IV. Supermercat (C/ Florit).

B. Restauració:

- I. Bar el Torero.
- II. El Trampolín brasería.
- III. Bar Alegría (tapas variadas).
- IV. Bar Los Amigos Kebab.
- V. Café Bar Rey.

C. Botigues:

- I. La Botiga de la Isa.

D. Instal·ladors, proveïdors, electricistes, lampistes i fusters:

- I. Vidres i aluminis.
- II. Martínez Ricart Succ. (calefacció/climatització/aigua/gas)
- III. Instalaciones y Montajes Salgar.
- IV. Kenwood - Listen to the future (taller de reparacions elèctriques).
- V. ALUMAN - Carpintería de aluminio (decoració interior).
- VI. Aranda (aluminio, mamparas, toldos, cerramientos, motorización).
- VII. ALGOMA instal·lacions (electricista).
- VIII. Cristóbal Martos del Pilar (botiga de pintures).
- IX. Germans Mayoral Fusters.

E. Cotxes:

- I. MIDAS Sabadell - reparació de cotxes.
- II. RS Pneumàtics.
- III. Pneumàtics Regidor.
- IV. Total Cars Sbd (reparació de cotxes).
- V. Tallers DP.

F. Sanitari:

- I. Farmàcia Tous Geulen
- II. Reeixir teràpies holístiques.

G. Altres:

- I. Baxi - contractista.
- II. Instalaciones García Oroz (contractista).
- III. Féyanix (botiga d'informàtica).
- IV. InveniLab - empresa de programari.
- V. Residència geriàtrica Sabadell.
- VI. Perruqueria Tere.
- VII. Latorre promocions (gestió immobiliària).
- VIII. TrazziOn.com - Patinets elèctrics urbans.

Equipaments públics i privats:

A. Equipaments públics:

- I. Centre cívic.
- II. Camp de petanca.
- III. Camp de futbol.

B. Tercer sector:

- I. Organització DANA (rebot solidari).
- II. Moltes associacions.
- III. La Baldufa*

- I. Âristoi Football Academy.
- II. Club de Futbol el Llano.
- III. Sabadell Fight Club.

D. Religió:

- I. Parròquia de Sant Roc.
- II. Església Filadelfia.

E. Places i zones verdes:

- I. Horta il·legal (al costat dels pisos).
- II. Horta legal (riu).
- III. Pícnic Barbacoa.
- IV. Mirador d'ocells.
- V. Pícnic (Molí de l'Amat).
- VI. Parc gegant riu.
- VII. Parc de la Clota.

F. Transport:

- I. Estacions d'autobús (5).

Annex 5. Mapa d’entitats basat en el directori d’entitats de l’Ajuntament de Sabadell
(<https://www.sabadell.cat/ca/directori-dentitats/territorials/districte-2>).

Entitat	Adreça	Telèfon	Correu electrònic
AA VV Can Puiggener	ptge. de Marco Polo, 10 D	93 723 61 35	canpuiggener@yahoo.es
Agrupación Hermandad Semana Santa Andaluza Can Puiggener	c. d’Escipió, 50 bxs	93 716 31 79	hermandadsemanasanta.cp@gmail.com
AMPA Joan Maragall			
Asociación Malienses Sagabara Sakola de Catalunya	c. d’Archidona, 20 4t 1a	688 257 534	
Associació Almanara del Vallès	c. d’Archidona, 5 4t 1a	612 438 422	almanara.delvalles@gmail.com
Associació Casal de Gent Gran de Can Puiggener	ptge. de Marco Polo, 10D	93 716 67 01	casalgentgrancp@gmail.com
Associació Cor de l’Alegria de viure de Sabadell	c. del Mas Canals, 14 1r 1a	639 417 114	
Associació d’Hortolans de Can Bages	c. Florit, 20		
Associació Dana Solidària	c. de Roma, 6	600 509 143	danasolidaria@gmail.com
Associació de Ciutadans de Djibouti a España (AREDE)	c. d’Escipió, 51 1r	662 663 607 686 421 089	
Associació de Conreadors del Fruiteral	c. d’Archidona, 16 4t 2a	93 717 81 93	celfruiteral@hotmail.com
Associació de Dones Africanes de Catalunya	c. de Ramon Jové, 19 bxs 4a	600 831 939	
Associació de Famílies d’Infants de l’Escola Tarlatana	c. Florit, 32	664 187 224	afitarlatana@gmail.com
Associació dels Malienses	c. d’Archidona, 20 4t 1a	688 257 534	sanfifofana@gmail.com
Associació Diannah-bah - Catalunya Ajuda i Acció (DCAA)	c. de Roma, 72 3r 2a	664 403 627	souanesn@gmail.com
Associació Fagoune Kangoro de Mali	c. d’Archidona, 9 2n 1a	698 358 514	bamako@hotmail.es

Associació La Rosada	ptge. de la Vinya, 25	93 716 62 92	ass.larosada@hotmail.com
Associació Lanyi Fan	ptge. d'Asdrúbal, 3 4t 2a	606 035 891	marcosbrasil@fashionforfood.es
Associació Pares Mares d'alumnes CEIF Can Puiggener	c. del Puig de la Creu, 11	93 724 47 18	ampaceifcanpuiggener@gmail.com
Associació Sociocultural sense Fronteres del Vallès	c. de Llum de la Selva, 5	675 062 177	sensefronteresdelvalles@gmail.com
Associació Sociocultural Selat-Alwasl. Puente de conexión	rda. de Maria Gispert, 47 4t 2a	617 874 235 693 982 539	albelah@hotmail.com
AV Can Puiggener Norte	bda. de Can Puiggener, 6 bxs	93 723 96 40	asovecinort@hotmail.com
Centro Cultural Hermandad Romera Virgen de Gracia	c. Florit, 25 bxs	617 795 669	virgengracia@andaluciajunta.es http://www.virgengraciaensabadell.com
Club de Petanca Llano de Can Puiggener	pl. del Primer de Maig, 1	93 717 61 93	
Club Deportivo Llano de Sabadell	c. del Puig de la Creu, 15	669 424 853	muchollano@yahoo.es
Club Tae-Chunkwon I de Sabadell	c. de Las Navas, 53	93 716 61 26	
Coro de la Gent Gran de Sabadell	pl. del Primer de Maig, 1	630 162 475	cgentgransbd@gmail.com
Entitat de Músiques Experimentals Dravulífica	c. d'Archidona, 30 4t 2a	619 34 99 87	
Grup d'Esplai La Baldufa - Can Puiggener	c. del Puig de la Creu, 14	93 723 85 33	gelabaldufa@gmail.com
ONG Solidaris Tots	c. d'Anníbal, 3 bxs 2a	609 718 863	carlos2vila@gmail.com
Ran Kali (Vara Gitana)	bda. de Can Puiggener, 6		
Sabadell Nord Club de Futbol	c. de Pàndols, 20 bxs	93 724 45 90	sabadellnord@telefonica.net
SEPMC Cobla La Nova Vallès	c. de Can Puiggener, 31 2n 1a	656 337 231	coblalanovavalles@gmail.com
Servei General d'Informació de Muntanya (SGIM)	ctra. de Prats de Lluçanès, 474		sgimcda@gmail.com http://www.drac.com/sgim
Associació Sociocultural Islàmica "Ar Rissalah"	ctra. de Prats de Lluçanès, 495 (Ca n'Oriac)		
Âristoi Football Academy	c. Puig de la Creu, 15		

FUNDACIÓ
BOSCH I CARDELLACH

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

emi
GRA

Amb els suport de:

Ajuntament de
Sabadell

escorxadorsabadell.s.a.

Fundació Benèfica Privada
Barnola-Vallribera
Sant Josep